

DIPLOMATE

ujedinjene u

IZOLACIJI

Izdavač: Eu info centar
Za izdavača: Saša Palibrk;
Prevod: Milica Ražnatović;
Dizajn: Darko Mijušković;
Fotografija: Balša Rakočević, Marko Ilić
Štampa: Obodsko slovo
Tiraž: 700 primjeraka

ISBN 978-9940-9725-4-7

9 789940 972547 >

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna biblioteka Crne Gore, Cetinje

ISBN 978-9940-9725-4-7
COBISS.CG-ID 13190916

Diplomate ujedinjene u izolaciji

Crna Gora

Mart-April 2020

U ovoj knjizi se nalazi zbirka priča koje smo dijelili jedni sa drugima dok smo bili u izolaciji u Crnoj Gori za vrijeme trajanja krize koronavirusa u proljeće 2020. godine.

Ova pripovijedanja predstavljaju pogled na naš rad i naše private živote, kao i naša zapažanja, misli, sjećanja i snove iz tog čudnog perioda.

A sada smo spremni da te priče podijelimo sa Vama, dragi čitaoc

Stvari su počele da bivaju čudne

Aivo Orav, Ambasador EU u Crnoj Gori

Misli i prijateljstva

Veselko Grubišić, Ambasador Hrvatske

Otvorena srca

Robert Weber, Ambasador Njemačke

Balans između posla i privatnog života

Gregor Presker, Ambasador Slovenije

Susret treće vrste

Christine Toudic, Ambasadorica Francuske

Liftom do skele i nazad

Karel Urban, Ambasador Češke

Improvizuj, prilagodi, prevaziđi

József Négyesi, Ambasador Mađarske

Karantin ne mora da bude izolacija

Artur Dmochowski, Ambasador Poljske

Ljepota uma u teškim vremenima

Panayotis Partsos, Ambasador Grčke

Umijeće života je umijeće preživljavanja

Luca Zelioli, Ambasador Italije

Nestandardna, ali veoma odgovorna misija

Boris Gandel, Ambasador Slovačke

Nova "normalnost"

Meglena Plugtschieva, Ambasadorica Bugarske

Moj korona dnevnik

Anna Jankovic, Ambasadorica Austrije

Izolovani, ali ne i sami...

Ferdinand Nagy, Ambasador Rumunije

Pandemija novog Korona virusa - COVID-19 zatekla je i iznenadila svijet, nacije, zajednice, porodice i pojedince. Ništa slično nije se dešavalo na globalnom nivou još od čuvene "Španske groznice" nakon Prvog svjetskog rata. Prije punih sto godina! Moja generacija u Evropi o epidemijama uglavnom zna iz fascinantnih romana Albera Kamija, Gabrijela Garsije Markesa i Borislava Pekića. A, i tamo je riječ o "klasičnim" epidemijama: kuga, kolera, bjesnilo. Mi smo se suočili sa potpuno nepoznatim. Naučnici još nijesu saglasni šta je COVID-19, varijanta gripe ili opasna bolest pluća. Još nema pouzdanog lijeka, niti vakcine. Zato je ovo bio potpuni presedan i izazov. Za pojedince, za države, za međunarodnu zajednicu. Samim tim i za ne preveliku, ali respektabilnu diplomatsku zajednicu u Podgorici koju čine mnogi divni ljudi i posvećeni profesionalci. Ona je "u doba korone", svjesna svih opasnosti koje je nova situacija nametnula, radila predano i naporno stavlajući u prvi plan načela solidarnosti i humanosti.

Knjiga koja se nalazi pred čitaocima je skup ambadorskih priča o "životu u doba korone" u Podgorici i Crnoj Gori kojima se želi ispričati na koji je način pandemija izbacila iz uobičajene poslovne i porodične rutine EU ambasadora i sa kojim sjećanjima će oni iz nje izaći. Ova pisana riječ je svjedočanstvo o tome kako su se diplomati i diplomatija našli na terenu na koji nijesu navikli i za koji nijesu baš trenirani, o izazovima sa kojima su se morali suočiti, o tome kako su ih prebrodili i o poukama koje su izvukli. Ono što ostaje kao njihov "testament" iz ove priče je da su pokazali visoku odgovornost i privrženost kako svojim zemljama i svome poslu, tako i Crnoj Gori sa kojom su podijelili rizik, strah, teret, samoću, ali i radost i zadovoljstvo zajedničkog života i zajedničkog trijumfa.

Diplomatija je vještina predstavljanja država i međunarodnih organizacija i traženja puteva zajedničke saradnje. Njeni sadržaji i metode su se mijenjali zavisno od problema sa kojima se suočavala. Tako je i sada! Ova zanimljiva svjedočenja EU diplomata potvrđuju saradnje međunarodne zajednice i Crne Gore. Prepričane kroz realne situacije i događaje i prenesene na hartiju, ostaće zlatna nit zajedničkog pamćenja ovog doba. Ove priče, koje ćete imati priliku da čitate, predstavljaju i doprinos istoriji crnogorske diplomatije, tome kako je ona pokazala svoj potencijal u jednoj svjetskoj krizi i kako je potvrdila da Crna Gora ima mnogo saveznika i prijatelja i to kada je najteže.

Korona je možda pokazala ono najbolje u svima nama, diplomatskom koru u Podgorici i crnogorskoj diplomatiji. U jednom momentu iznenadne i nepoznate krize, kada je ulog bio toliko veliki, gotovo iskonski je proradio spasonosni poriv solidarnosti i zajedništva, kao da smo na umu imali kenedijevski flashback: "Our most basic common link is that we all inhabit this planet. We all breathe the same air. We all cherish our children's future. And we are all mortal."

Na kraju, ovo je prilika da zahvalim na pomoći koju Crna Gora uživa i da još jednom odam priznanje svima, kako mojim kolegama u Ministarstvu vanjskih poslova, tako i njihovim partnerima iz diplomatske zajednice na zajedničkom uspjehu u evakuaciji i repatrijaciji naših i njihovih građana u ovim vremenima koja ćemo pamtiti po zajedničkom uspjehu u odbrani vrijednosti na kojima gradimo evropsku Crnu Goru. Uživajte u stranicama koje su pred vama.

U Podgorici 11.05.2020

Prof. dr Srđan Darmanović
Ministar vanjskih poslova Crne Gore

Stvari su počele da bivaju „čudne“

Dolazak

U danima izolacije, često sam komunicirao sa ambasadorom Rumunije Ferdinandom Nađom. On je doajen diplomatskog kora jer je ovdje najduže. Ferdinand i ja smo jednom pričali o tome kako u diplomatiji postoje multilateralna i bilateralna predstavništva. Sada se ipak čini da postoje i unilateralna predstavništva. To je naravno bila šala, imajući u vidu da se naš diplomatski posao u Crnoj Gori intenzivirao, iako u novim uslovima. Građenje odnosa i njihovo jačanje u diplomatiji podrazumijeva sastanke, konferencije, ručkove, večere, kafe i koktel prijeme. Početkom 21. vijeka kada je u Evropi sve bilo u redu i opušteno, povremeno bi se čuli glasovi koji kažu da više nema potrebe za diplomatama jer sve može biti završeno putem video konferencija. Diplomate su opet bile na cijeni 2014. godine kada se Evropa suočila sa nekim sigurnosnim izazovima. Ali u ovom vremenu bez prese-dana, mora doći do mnogih ekstremno brzih i dalekosežnih promjena da bi se na virus adekvatno odgovorilo. Nije sasvim jasno da li su ove promjene privremene ili će postati dio norme.

16. marta izjutra, Ferdinand Nađ je poslao prijedlog ostalim ambasadorima da se formira Vatsap (WhatsApp) grupa kako bi se dijelile informacije tokom krize. Nakon nekoliko sedmica, ova grupa je postala i platforma za zabavljanje njenih članova koji su se zaglavili među zidovima svojih domova. Ovo je u svojoj priči već dobro opisao moj dobar kolega Ferdinand.

Moja supruga i ja smo stigli u Podgoricu iz Estonije 11. marta. Dugo smo razmišljali o odluci da odemo u Estoniju. Imajući u vidu da je bilo samo nekoliko slučajeva virusa kovid-19, odlučili smo da je dovoljno bezbjedno da odemo. Kada je prvi slučaj potvrđen u Estoniji, moja koleginica iz Litvanije iz Delegacije EU u šali je rekla da je Estonija među prvima na Baltiku, kao i uvijek. Između ostalog, gđa Kersti Kaljulaid, predsjednica Estonije, pozvala me je na večeru u Talinu. Bila je posvećena predsjedniku Crne Gore Milu Đukanoviću, koji je bio u posjeti Estoniji. U tom periodu ljudi su se samouvjereno rukovali. Ipak, osobe zadužene za protokol pobrinule su se da se u blizini nalazi dovoljno bočica dezinfekcionog spreja.

Aerodrom u Varšavi je bio gotovo prazan. U avionu za Podgoricu Mare i ja smo bili jedini koji su nosili maske i rukavice. Potpuno drugačije je bilo na aerodromu u Podgorici gdje su svi službenici pasoške kontrole nosili maske i rukavice. Osim toga, pitali su nas jesmo li u skorije vrijeme posjetili Kinu ili Italiju. Na putu ka gradu, vozač nam je rekao da su ljudi počeli da kupuju na veliko i da se radnje brzo prazne. Marketi su pokušali da to regulišu tako što su stavili limit na kupovinu

određenih proizvoda, npr. 20 kg brašna po jednoj osobi. Činilo se, pak, da to ograničenje ohrabruje ljude da kupuju dozvoljeni maksimum.

Delegacije EU u cijelom svijetu dobijale su informacije i pregled situacije o virusu od centrale, a sada smo počeli da dobijamo i instrukcije. U početku smo ih dobijali svakih par dana ali je to brzo preraslo u nekoliko instrukcija dnevno. Kako su stvari počele da dobijaju obrise krize, morali smo da odlučimo šta da radimo sa kolegama koji su spadali u rizičnu grupu. Te kolege su odlučile da uzmu odmor i vrate se u svoje zemlje. Odluka je donesena u posljednjem trenutku, prije zatvaranja granica. Moja asistentkinja koja je trebalo da putuje u Sofiju preko Beograda, nije mogla da ide dalje. Iz Beograda je prebačena na let za Istanbul gdje je morala da prenoći. Postojala je i mogućnost da će Bugarska zaustaviti vazdušni saobraćaj za dolazeće letove. Srećom, uspjela je da bezbjedno stigne kući, kao i ostale kolege. U međuvremenu, mlada koleginica je stigla u Crnu Goru istog dana kada je Vlada uvela mjeru samoizolacije od 14 dana za sve one koji su tek stigli u zemlju. Ona je otišla direktno sa aerodroma kući na dvije sedmice samoizolacije.

13. mart je dan kada se završila posljednja uobičajena radna nedjelja. Menadžment Delegacije EU odlučio je da uvede rad od kuće od 16. marta. Naš tim, koji broji nešto više od 50 ljudi, savjetovan je da dolazi u kancelariju što je manje moguće. Dok smo napuštali kancelarije posljednjeg dana na poslu, ja i kolega smo u šali rekli da će svijet biti potpuno drugačiji i da ćemo svi biti teži za 20 kg kada se vidimo sljedeći put.

Rad u samoizolaciji

U kriznim situacijama šef Delegacije EU odgovoran je za dobrobit svih kolega, kao i da se pobrine da se posao i dalje obavlja. Rad od kuće podrazumijeva da naš IT sistem mora da izdrži razne uslove. Menadžment je morao da donese brojne odluke koje se tiču zaposlenih. One bi se obično donosile na nivou administracije, ali je jedinstvena situacija učinila da sve to završi na mom stolu. U međuvremenu, nove rutine uslovile su do desetak čudnih slučajeva. Na primjer, jedna koleginica je otišla u penziju, ali su kompanije za selidbu u tom trenutku bile nedostupne pa smo morali da donesemo odluku u vezi sa tim.

Par puta sam zvao sve kolege, i lokalce i strance, da bih bio siguran da su svi zdravi i da se pobrinem da imaju sve što im je neophodno za život i rad. Jedan kolega se žalio da je teško razdvojiti privatni život od rada u malom stanu. Naročito kada njihovo dijete traži pažnju i želi da učestvuje u zvaničnim video konferencijama.

U rezidenciji EU napravio sam kućnu kancelariju. Brisel je počeo sa radom od kuće 16. marta. Ovo je rezultiralo povećanjem broja video konferencija. Usposta-

vio sam poseban sistem po kome bi moja supruga znala da sam u „režimu rada“. Svako jutro nakon doručka, obukao bih košulju i kravatu, uzeo torbu i otišao da pozvonim na vrata. Po ulasku rekao bih da sam sada na poslu. Sa jedne strane, to je bila samo šala, ali sa druge strane pomoglo je na psihološkom nivou da se razdvoje posao i dom.

Na početku krize, ambasade zemalja članica EU bile su zauzete vraćanjem građana svojim zemljama. Većina putnika koji su došli u Crnu Goru u posljednjem trenutku sada su intenzivno tražili opcije za odlazak. Ipak, bilo je tu i drugačijih ponašanja. Vlasnik hotela na obali se žalio da je većina soba prazna, iako su neki gosti ostali. Čini se da su čekali kraj svijeta u svojim sobama.

Ambasador EU odgovoran je da koordiniše rad zemalja članica EU na lokalnom nivou. U toku krize, centralna uloga Delegacije Evropske unije je bila u koordinaciji repatrijacije. Organizovani letovi i uznemireni građani pripadali su zemljama članicama, ali smo pomogli ambasadama da dijele informacije i kontakte, i da koordinišu odlaske putnika.

Jednog vikenda imali smo poseban let za Varšavu. Dva dana prije toga, Vlada Crne Gore je uvela pravilo da najviše dvije osobe mogu zajedno da budu u autu. To je bila praktična odluka, ali jako problematična za turiste koji su planirali da napuste Crnu Goru. Većina njih je bila u parovima, ako ne i u grupama, pa se činilo skoro nemogućim dovesti turiste do aerodroma iz priobalnih hotela. Zahvaljujući efikasnom timskom radu i brzom i konstruktivnom odgovoru Ministarstva vanjskih poslova, bili smo u mogućnosti da turiste dovezemo na vrijeme za let.

Nakon procesa repatrijacije, mnogi ambasadori su odahnuli jer su svi njihovu građani, oni koji su htjeli da odu, stigli bezbjedno kućama. Šalio sam se da su ambasade radile kao turističke agencije i da će ih brzo opet kontaktirati za povratak kada krizi dođe kraj.

Gdje je pomoć Evrope?

Očekivanja od Evropske unije uvijek su bila velika, ali u toku krize bila su veća nego ikad. Kako je sve veći teret padao na italijanske bolnice, kritika usmjerena ka pomoći od EU i zemalja članica se uvećala u svim medijima. A institucije Unije su uvijek „laka“ meta za svaku vrstu kritike. EU nije vrsta organizacije gdje neko na pucketanje prstima skoči na kamion i dostavi materijal, mašući zastavicom. Proces donošenja odluka u Evropskoj uniji ipak zahtijeva vrijeme. Stoga, pomoć EU je ozbiljna i prevelika da bi stala u jedan avion ili u tri kamiona. U toku tog perioda, bilo je sramotno gledati kako se ponekad ta pomoć koristila za propagandu.

Svakako, Zapadni Balkan je, takođe, čekao našu pomoć. Naravno, nije bilo dovoljno maski, zaštitnih odijela ili respiratora na početku krize. Te opreme nije bilo dovoljno i u svim zemljama članicama EU.

Prva finansijska pomoć je pružena Srbiji 20. marta. To je bila sjajna vijest za Srbiju, ali nije poslala najbolju poruku komšijama. Ovo je izazvalo dosta bure u nekim medijima i na društvenim mrežama. Ipak, ubrzo nakon toga, EU je donijela odluku za ostatak Zapadnog Balkana. Jednu po jednu, oglašavali smo finansijsku pomoć koju je Evropska unija pružala ovim zemljama. Imao sam zadovoljstvo da 20. marta najavim tri miliona eura pomoći Crnoj Gori za zaštitnu opremu, kao i uvjerenje da će dodatnih 50 miliona iz EU fondova biti preusmjereno ka rješavanju ekonomskih posljedica.

Reagovanje političara u Crnoj Gori na pomoć EU bilo je jako pozitivno. Bilo je i puno pozitivnih reakcija od strane opšte javnosti na društvenim mrežama. Primio sam dosta telefonskih poziva.

Komisija Evropske unije ne zarađuje novac sama – sve finansije dolaze iz zemalja članica EU. Stoga smo sa ambasadorima zemalja članica pripremili zajedničko saopštenje u kojem se pominje naša solidarnost sa zemljama Zapadnog Balkana. Pitali smo da je i pored finansijske podrške, Unija pokazala solidarnost sa Balkanom

odlukom da otvori pregovore sa Sjevernom Makedonijom i Albanijom za ulazak u EU. Prethodnih nekoliko mjeseci, stizale su optužbe da Evropska unija odugovlači i da ne održava riječ kada je u pitanju početak pregovora. Ova odluka je još jednom pokazala da Unija drži riječ, iako je ponekad za to potrebno vrijeme.

Prvi ugovor sa predstavništvom Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori za finansijsku pomoć od tri miliona eura potpisali smo 2. aprila. Zadatak UN-a je bio da dostavi zaštitnu opremu Crnoj Gori. Moje kolege u Delegaciji EU radile su danonoćno da bi do ovog dogovora došlo.

Ovi tipovi ugovora obično se potpisuju na konferencijama ispred kamera. Ovog puta smo se uključili putem video konferencije kojoj je prisustvovao i potpredsjednik Vlade Milutin Simović. Jako smo ozbiljno shvatili mjere distanciranja. Moj video je snimljen u kućnom studiju koji je uredila moja supruga Mare. Potpisivanje ugovora je, takođe, urađeno u kućnom studiju. Ugovor sam mogao da odštampam samo u crno-bijeloj varijanti, pa je Mare otkinula logo Evropske unije u boji sa stare čestitke i naljepila ga na ugovor.

Kriza postaje rutina

Vlada je bila odlučna kada je u pitanju kontrola krize pa je postepeno uvodila strože mjere. Početak godine zabilježili su sukob sa Srpskom pravoslavnom crkvom kao i masovni protesti zbog Zakona o slobodi vjeroispovijesti. Ipak, Crkva je prihvatila mjere Vlade Crne Gore u kontekstu javnih okupljanja. Ovo je omogućilo Vladi da se potpuno posveti borbi protiv virusa.

Opština Tuzi je bila u potpunom karantinu u drugoj polovini marta. Međugradski prevoz je zabranjen i uvedene su zabrane izlaska. Svi tipovi sportskih i rekreativnih aktivnosti na javnim mjestima su zabranjeni, a pristup moru je ograničen. U svojstvu diplomata, mogli smo da tražimo izuzeća, ali nije nam bila namjera da šaljemo pogrešnu poruku.

Prije zabrane rekreacije, svako jutro bih izašao rano na 5-6 km nordijskog hodanja. Tokom zabrane, kada bih izašao u šetnju ostavio bih štapove i sportsku odjeću kod kuće. Uvijek sam volio jutro. Predivno je posmatrati ljude kako se spremaju za novi dan.

U toku ovog perioda bilo je manje ljudi vani – to su uglavnom bili komunalni radnici i oni koju si izvodili pse u šetnju. Primijetio sam da je došlo do promjene i kad su otpaci u pitanju – sada je na ulicama na primjer bilo korišćenih maski, kao i rukavica za jednokratnu upotrebu. Uvijek bih se pozdravio sa jednim od komunalnih radnika, čak smo i selfi napravili zajedno.

Njihov rad je postao još važniji u ovom vremenu. Osim medicinara, radnika u prehrambenim radnjama, policajaca i mnogih drugih, komunalni radnici su postali borci u prvim redovima koji sve nas štite.

Svakog jutra bih vidio tri različita reda – jedan ispred banke, jedan ispred apoteke i treći ispred pekare. Svako je držao distancu od dva metra. Redovi ispred banaka su me podsjećali na to da u mojoj zemlji ljudi ne moraju da idu u banke jer je sve onlajn (online) već decenijama. Čini mi se kao da se Estonija spremala za ovu krizu posljednjih 20 godina. S vremena na vrijeme redovi u bankama bi postajali jako dugi. Jednom sam primio poziv moje zamjenice Plamene Halačeve koja me je pitala da li to stiže i bankarska kriza. Najvjerojatnije je odlazak do banke bio prilika da se izađe iz kuće, naročito kada osim apoteka i prehrambenih radnji ništa drugo nije radilo. Odlazak u banku me je podsjetio na mog štedljivog djeda koji je, kada je bio dosta star, odlazio u banku svakih par mjeseci samo da provjeri stanje na računu.

Britanska ambasadorica Alison Kemp održala je virtuelno koktel okupljanje za kraj nedjelje 3. aprila. Ovo je podrazumijevalo učešće ambasadora Kvinte (SAD, Njemačke, Francuske, Italije i EU). Pred ekranima smo, uz čašu vina, razmijenili viđenja o životu i o trenutnim okolnostima.

Krajem četvrte sedmice izolacije proslavili smo moj 55. rođendan. Umjesto velike proslave, proslavili smo ga ja, Mare i djeca putem video poziva koji je povezivao sve nas iz Podgorice, Talina, Birmingema i Edinburga. Šalili smo se kako su naša djeca odabrala prave profesije za krizu – doktor, programer kompjuterskih igrica i psiholog.

Virtuelna koktel žurka u organizaciji britanske ambasadorke Alison Kemp

Mare je sama napravila maske i poklonila mi jednu. Nekako je uspjela da nađe i cvijeće. Kako nismo imali balona kod kuće, iskoristili smo jednu staru rukavicu i naduvali je kao simbol jubileja.

Rođendan se poklopio sa vikednom Uskrsa, a sedmicu kasnije je bio pravoslavni Uskrs. Bilo je jako važno ne pogriješiti vrijeme čestitanja Uskrsa kolegama. I ranije smo nekad morali da radimo u toku praznika, ali je sada bilo jako teško povući liniju između rada i odmora. U toku pravoslavnog Uskrsa, morali smo da se pobrinemo da zaštitna oprema koja je kupljena sredstvima EU stigne u Crnu Goru, naročito zato što su sva pravila o nabavci zaštitne i medicinske opreme bačena u zaborav. Nadamo se da će to biti samo privremeno.

Najčešće pitanje postavljeno sredinom aprila je bilo – koliko još? Mnoge zajedničke akcije i bliska komunikacija tokom izolacije sa kolegama diplomatama još više nas je povezala. Zbog toga smo došli na ideju da osmislimo knjigu sa ambasadorima zemalja članica EU koja bi objedinila njihove priče o ovom periodu. Već na samom početku krize, obavijestio sam EU kolege da u svojim kalendarima rezervišu prvi četvrtak nakon „rata“ za prvi koktel – i to u 19.00h. Posljednjih dana aprila, dok sam razgovarao sa Ferdinandom Nađom, šalili smo kako nakon krize treba da pozovemo frizere umjesto političara na prvi sastanak EU ambasadora. A kao narednog gosta mogli bismo da pozovemo i zubara. Sada je izronilo i pitanje kada će ova kriza uopšte biti završena. To će vjerovatno biti postepen i dugotrajan proces.

Jedinstveno predsjedavanje Hrvatske Evropskom unijom

Moja supruga i ja bismo otišli u supermarket jednom sedmično. To bi bio veliki poduhvat sa rukavicama i maskama, i kasnije dezinfekcijom stvari. Redovi u radnjama bili su disciplinovani. Najduže smo čekali oko 55 minuta. Interesantno je da su tokom prvih nekoliko sedmica, dok je bilo redova u radnjama, fotografi imali najbolju priliku da „uhvate“ krizu.

Nakon svake avanture prilikom kupovine, otkrili smo da je velika količina hrane proizvedena u Hrvatskoj. To me uvijek podsjeti na dragog prijatelja, hrvatskog ambasadora Veselka Grubiča. Krajem marta, Veselko mi je poklonio kravatu hrvatskog predsjedavanja EU, što je jako lijep gest, ali ćemo za češće nošenje morati da sačekamo da kriza prođe. Vino koje sam dobio uz kravatu je bio lijepi dodatak uskršnjem ručku.

Veselko je iskusio prvo predsjedavanje Hrvatske Evropskom unijom. Ovo je jedinstvena prilika jer niko do sada nije prošao kroz predsjedavanje EU u uslovima izolacije. Stoga, sve ono što on ima da kaže u ovoj knjizi treba da posluži kao vodič za ostale, kako bismo naučili iz naših neuspjeha i uspjeha. Kad smo već kod toga, čuo sam da želi da sve nas predstavi čitaocima.

23.04.2020

Misli i prijateljstva

Doba je pandemije. Živim on-line, dakle nisam sâm, a jesam. Svi smo na kušnji. Vrijeme je dubokog i temeljitog razmišljanja. Veleposlanik sam Republike Hrvatske u susjednoj Crnoj Gori. Od 1. svibnja trebala je ponovno biti uspostavljena zrakoplovna veza Zagreb-Podgorica, tri puta tjedno. Nažalost, odgođena je do daljnjega, uslijed opake pandemije. Ovdje u Podgorici rezidentnih je 13 veleposlanika članica Europske unije. Naravno, ovdje je i šef Delegacije Europske unije, veleposlanik Aivo Orav. Estonac, plav, visok, liberalan, pametan, vesele naravi i radišan. Naročito mi je drago što se njegovoj supruzi i njemu jako sviđaju hrvatske delicije. Sretni smo što ih ovdje, u susjednoj Crnoj Gori, ima u izobilju, a upravo Hrvati su jako ponosni na plodove svojih njiva. Hrvatska je usprkos povijesnim nedaćama razvila više prepoznatljivih robnih marki hrane. Prehrambena industrija ima vrlo dugu tradiciju, a mnoge hrvatske robne marke, starije su i od sto godina, što je omogućilo sustavan razvoj i postizanje iznimne kakvoće izgledom i okusom. Na početku krize, kada je zbog pandemije i početka pucanja lanaca opskrbe, Crnoj Gori bilo zapriječeno da neće iz tradicionalnih izvora više moći kupovati pšenično brašno, posebno me je obradovala vijest da veliki šleperi puni pšeničnog brašna i suncokretovog ulja putuju iz Hrvatske za Crnu Goru.

Mi rezidentni veleposlanici povezani smo u WhatsApp skupinu i s onima koji ne-rezidentno pokrivaju Crnu Goru iz drugih država. Doajen Diplomatskog zbora, Ferdinand Nagy, veleposlanik Rumunjske, potaknuo je stvaranje ove mreže, a on obnaša svoju dužnost u Crnoj Gori još od 2013. godine. Vrstan je tenisač, odličan kolega, pametan, analitičan, a nadasve veliki organizator. Uistinu možemo reći da svi zajedno izvrsno komuniciramo, dijelimo radost i brige. Isto tako, razmjenjujemo podatke, ubrzano pomažemo repatrijaciju građana Europske unije, zajednički lobiramo, šaljemo po koji glazbeni ili šaljivi prilog kako se nitko od nas ne bi osjećao sam i bespomoćan.

Svi su pouzdani, pravih ljudskih vrlina i srdačni u međusobnom komuniciranju. Karel Urban veleposlanik je Republike Češke, i kao svaki pravi Čeh posjeduje izniman češki humor poput Karela Čapeka – svojeg imenjaka, strpljiv je slušatelj. Talijanski kolega Luca Zelioli, odlikuje se talijanskim vrlinama šarmantnog i veselog kolege, načitanog s kojim u društvu dijelim mnoge teme. Obojica volimo Marka Pola. Artur Dmochowski, veleposlanik Poljske, brižan je otac dvoje male djece. Krasi ga poljski duh ozbiljnog intelektualca, poput likova iz romanâ Henryka Sienkiewicza. S njim često pohodim svetu misu na hrvatskom jeziku u novoj katoličkoj crkvi u Podgorici. Na mjestu, gdje je nekada bila stara katolička crkva u Podgorici, nalazi se Muzički centar Crne Gore.

Malo tko od nas tako dobro poznaje Balkan kao veleposlanik Mađarske József Négyesi. Odličan je u svemu! Veleposlanica Bugarske je Meglena Ivanova Plugtschieva-Alexandrova, vrlo je obrazovana, ambiciozna, s velikim iskustvom u diplomaciji i politici. Slovenski kolega Gregor Presker susretljiv je kolega, iznimno je dobar poznavatelj prilika u Jugoistočnoj Europi, te s njim kao s čovjekom punim dobrih ideja ugodno razgovaramo. On i supruga tvore skladan diplomatski par. Veleposlanik Helenske Republike Panayotis Partsos, dobro je obrazovan, čvrstih je stavova koje ne skriva, uživam u njegovom društvu razgovarati o raznim temama, sve od bitke u Termopilskom klancu do vječne teme - Europska Unija, da bi svoje rasprave oplemenili s čašom vina. Imao sam kratki razgovor s nedavno pridošlim novim veleposlanikom Slovačke Borisom Gundelom koji još nije predao vjerodajnice zbog ove krize. Sve vijesti o njemu pune su hvale. Imao bih puno probranih riječi reći i o našim drugim kolegama, veleposlanici SAD i ostalima, koji izvrsno predstavljaju svoje države koje nisu članice Europske unije. S njima se jednako dobro osjećam.

U ovoj situaciji samoizolacije razmišljam o svojim kolegicama i kolegama. Rijetkost je da su baš svi veleposlanici tako visokih odlika, a uistinu jesu. Sve ih dobro poznajem, dragi su mi, bliski su mi... Mislim o njima. Siguran sam da svi oni baštine i odlikuju se s četiri kardinalne, zapadne vrline. Razboriti su (prudence), kako bi bez mudrosti uopće postali diplomati? Mnogi će se priupitati, treba li uopće diplomatima hrabrost (courage), ta nisu oni vojnici ili borci arene? Zar nije hrabrost ići po čitavom svijetu promičući svoju državu, često odvojeni od obitelji, ponekad i u samrtnoj opasnosti? Nema nijedan za kojeg se ne može reći da je umjeren, trijezan ili suzdržan (temperance). To je jedna od prepoznatljivih odlika osobe koja pripada kulturi zapadne uljudbe. Sigurno bi se oni iz istočne Azije mogli pobuniti jer se smatraju još suzdržaniji, ali o njima ovdje sada nije riječ.

Doduše, suzdržanost kod diplomata možda i nije poželjna kada promoviraju svoju državu, napose ako niste davno obnovili njezinu nezavisnost. Ja sam za to dobar primjer, uvijek sa strašću govorim o svojoj Hrvatskoj, tu sigurno nisam umjeren. Iako svi znaju za Francusku, moja draga i šarmantna prijateljica, veleposlanica Francuske, Christine Toudic s ponosom govori o svojoj državi i predstavlja se kao ponosna Francuskinja (Fier d'être Français). Profinjena je to žena, uvijek sprema pomoći. Ima velika znanja, spremno ih dijeli. Svi do jednoga su pravdoljubivi (justice). Tu kod pravde, pada mi odmah napamet veleposlanica Austrije, Anna Janaković - obrazovana, sofisticirana, lijepa, visoka žena, zastupa istančano pravedan odnos prema Crnoj Gori, moglo bi se reći da je fer i pravedna. Da je kojim slučajem profesorica, studenti bi je obožavali.

Bog je Crnu Goru obdario lijepim krajolicima. Planine joj se steru u oblake, kanjoni bistrih rijeka koje napajaju i Crno i Jadransko more su uistinu čarobni. Specifična

je Crna Gora. Ima prijestolnicu - Cetinje i glavni grad - Podgoricu. Većina građevina u Podgorici su novijeg vremena. Najmonumentalnije su one što ih izgradiše njemački zarobljenici nakon Drugog svjetskog rata i novoizgrađeni velebni pravoslavni hram. Džamije se drže ali su malo zabačene, kao i cijela, za sada zanemarena, Stara Varoš, jedino lijepa i vitka Sahat kula iz Otomanskih vremena ponosno i visoko stoji. Ulice su široke, osim onih u Staroj Varoši i pokoja drugdje kako ju je tada dopalo. Podgorica je smještena u velikoj, ravnoj kotlini omeđenoj planinama s tri strane, četvrta se strana uranja u Skadarsko jezero. Samo je desetke metara nadmorske visine. Planinski lanac, s druge strane jezera, zaklanja Podgoricu pogled na more i ne dopušta morskom povjetarcu da je rashladi noću kad udare ljetne žege. Hladna, modra Morača vijuga se sredinom grada, nekad, ne tako davno, tekla je krajnjim rubom Podgorice.

Malo iznad Podgorice s Moračom se spaja rijeka zelenkaste boje - Zeta. U blizini njihovog spajanja nalaze se ostatci stare, antičke Duklje. Namjerno ne rekoah da u Moraču utiče Zeta jer bi povrijedio osjećaje onih koji žive uz gornji tok Zete. Oni se generacijama bune tvrdeći da se zapravo Morača ulijeva u Zetu, jer kažu da Zeta prinosi više vode od Morače, posebno ljeti kad Morača uplići. Tu bi po njima trebao biti kraj Morače, a Zeta u koju se ulila Morača bi onda trebala teći Podgoricom pa sve do Skadarskog jezera prolazeći kroz taj ravničarski, plodni kraj kojega i onako zovu Zeta. Nedavno sam tek doznao da se nedaleko od spoja ovih dviju rijeka, nizvodno Moračom, pokraj Vezirovog mosta, nekad jedinog u tom kraju preko kojeg se moglo kolima prijeći s jedne na drugu stranu Morače, prije nekih dva i pol stoljeća, nalazilo naselje pod imenom Hrvatska Stubica. Sjeverni predjeli Crne Gore izgledaju prelijepo. Crnogorsko primorje je prava ljepota, a tek Boka Kotorska, ona je istinski dragulj. U Boki živi meni najdraža-autohtona hrvatska zajednica, brojno malena, kulturno veličanstvena, žilava, neiskorjenjiva. Od milja ih zovem Aboridžini Boke.

U Crnoj Gori muškarci su visoki, zabavni, ponosni, uvijek spremni za business. Žene su nadprosječno visoke, neobično lijepe i pouzdane. Svi drže do sebe, uvijek su čisti, dotjerani. Izrazito su gostoljubivi, ponekad i pretjerano. U ovoj nevolji pandemije korona virusom institucije Crne Gore pokazale su visoku odgovornost, pouzdanost i maksimalnu suradnju. Kakvu su samo skrb pokazali prema građanima Europske unije i nevjerovatnu pomoć za olakšanje njihovog povratka u svoje države.

Mi u Veleposlanstvu Hrvatske komuniciramo telefonom i putem mailova. Radimo više nego obično. Hrvatska je jedina članica Europske unije koja s Crnom Gorom kopneno graniči. Pomažemo repatrijaciju naših građana i tranzit građana Europske unije (i ne samo EU) preko Hrvatske. Postali smo skoro ispostava sjajne hrvatske Konzularne uprave, a s odličnom kolegama iz crnogorske Konzularne

uprave smo u neprestanom kontaktu. Zajedno postižemo rezultate. Uz mnoge redovite diplomatske dužnosti osjećao sam obvezu dati mnoge intervjue crnogorskim medijima.

Običavao sam, svakoga jutra, rukovati se sa svim svojim kolegicama i kolegama s kojima radim. Sada si mašemo rukama na udaljenosti. Pozdravljamo se naklonom, slično Japancima. Nosimo maske i rukavice. Dnevno peremo ruke po dvadesetak puta. Fali nam rukovanje, povremeno druženje, ljudski razgovor. Hrvatska diplomacija nastoji barem dijelom slijediti uzuse stare diplomacije hrvatskog dragulja – Dubrovnika. Zar nije „Veliko vijeće Dubrovačke Republike još 27. srpnja 1377. godine donijelo odluku kojom se prvi put u svijetu uvodi karantena kao mjera zaštite od unošenja i širenja zaraznih bolesti, posebice kuge“.

Svakom je hrvatskom diplomatu jedna od prvih lekcija na hrvatskoj Diplomatskoj akademiji upravo bila ona o diplomaciji Dubrovnika. S druge strane, možda je upravo strah od zaraze i donošenje tako drastične odluke koja je glasila: „Tko dolazi iz okuženih krajeva neka ne stupi u Dubrovnik niti na njegovo područje“ bilo temelj učinkovite preventivne zaštite. I danas se divimo lazaretima blizu zidina starog Dubrovnika. Sličnih ima i u Boki kotorskoj. Po svojoj dužnosti, a još više temeljem osobnih osjećaja, razgovaram s čelnicima Hrvatske zajednice. U kontaktu sam s mnogim hrvatskim građanima i s direktorima hrvatskih tvrtki koje posluju u Crnoj Gori. Sve te hrvatske tvrtke ovdje doniraju za borbu protiv korona virusa. Ponosan sam na njih. Čini mi se da naša socijalna ili fizička distanca ujedno predstavlja našu duhovnu blizinu.

Evo politička korektnost nije samo pojam nego pravac koji valja slijediti. Tako je i ova suvremena kuga, ovog našeg dvadeset i prvog stoljeća, opisana šifrom COVID 19. A šifre su i onako u binarnom svijetu važne, uobičajene i nužne, samo ako se misli da će se analogni svijet u potpunosti prevladati mogli bi se zapitati misli li naš mozak binarno ili analogno? Ako smo toliko dugo povezani gotovo isključivo putem mobilnih telefona i računala, hoćemo li uspjeti binarizirati naše krhke neurone.

Srijeda je 22. travnja 2020. godine. Danas je trideset šesti dan od kada je izbila vijest da je i ovdje u Crnoj Gori registriran prvi slučaj zaraze ovim groznim korona virusom. Na današnji dan je rođen, jedan od meni najdražih filozofa, Immanuel Kant. Gotovo zaboravim.

Danas sam bio puno više zaokupljen drugim stvarima. Točno je mjesec dana od strašnog potresa koji je zatresao moj Zagreb. Moji žive u Donjem gradu. Morali su se iseliti. Baš su se danas vratili ponovno u naš stan. Čujemo se po nekoliko puta dnevno. Volio bih da sam s njima, da ih barem mogu zagrliti. Naš najstariji sin živi

u Bruxellesu, sada i on radi od doma. Mislim i na svoje stare roditelje. Sami žive. Prije dvije godine su se jako rasrdili kad sam im pronašao sobu u jednom prekrasnom staračkom domu, samo nekoliko minuta taksijem od njihove kuće u Gradcu.

Nakon šišanja samog sebe, morao sam da nosim kapu

Mama je već tada bila napunila 86, a otac 89 godina. Na kraju mi rekoše da će odluku o mogućem odlasku u starački dom donositi jednom kad ostare. Bojim se za njih, ako bi ih snašlo najgore, bez obzira na pandemiju, ja sam odlučio otići i sve dostojanstveno obaviti, ne bih to smio, niti želio propustiti.

Sutra će Jurjevo, sveti Juraj ili kako ga u mnogim hrvatskim krajevima zovu „zeleni Juraj“. Ovdje će to biti za dva tjedna, na Đurđevdan. Baš oko Jurjeva proljeće se nikomu više ne može sakriti, tada je priroda najbujnija. Svi životni sokovi žele

jednostavno prsnuti. Brda oko Podgorice već se dobroano zelene, drijen je doduše neka brdašca prema Danilovgradu već davno bio prošarao svojim žutim cvjetovima. Čini se da neće nedostajati drijenova soka i pekmeza. Vidio sam nekoliko božanstvenih, nježno procvjetalih magnolija i to me podsjetilo na Zagreb.

Nakon godina čežnje za povratkom na Zapad, Hrvatska je 2013. godine postala članicom Europske unije. Čini se da se ova Unija vrijednosno i odnosima među članicama najbliže do sada primakla onome što je Immanuel Kant nazvao „Vječni mir“. Hrvatsko je predsjedanje Vijećem Europske unije trebalo biti tek kasnije da nismo dobili termin koji je, prije odluke Ujedinjenog kraljevstva o izlasku, bio rezerviran za njih. Radosniji bih bio da smo morali čekati predsjedanje još punih sedam godina, a da je Velika Britanija ostala članicom. Ovdje u Podgorici bilo je donedavno četrnaest veleposlanika članica EU, nažalost britansku veleposlanicu Alison Kemp više ne ubrajamo. Svejedno, mi ju uvijek pozivamo na sve što možemo i što joj London dopušta, ne samo zato što je pametna, odlično obrazovana, fascinantna i ugodna, nego što se još nadamo... ili nismo prežalili odlazak njezine države. Kako sam jedan od rijetkih Hrvata koji je dugo proučavao „the Commonwealth“ i u njemu živio, mogu sa sigurnošću ustvrditi da je ovo zasigurno bio nedomišljen i bespotreban korak. Nakon duge agonije i besplodnih nadmudrivanja, konačno je, odmah na početku našeg predsjedanja, usvojen „uređeni izlazak Velike Britanije iz Europske unije“.

Naše je predsjedanje počelo izvrsno. Siječanjski samit Vijeća Europske unije i svih članova Europske komisije u Zagrebu bio je kruna našega dugoga puta prema članstvu i prvih godina članstva. Svi su ozarena lica pribivali i na koncertu u Hrvatskom narodnom kazalištu. Tko bi danas pomislio da je za tu velebnu zgradu, kamen temeljac položen u lipnju 1894. godine, a prva predstava održana u listopadu 1895. godine. Kako se unaprijed znalo da će zgradu otvoriti car Franjo Josip I. to je moglo biti poticajno za graditelje. Srećom Hrvatska televizija je dostupna i u Crnoj Gori pa sam pratio taj koncert, sjećajući se svojih baka i djedova koji su se baš u to vrijeme rađali u Habsburškoj monarhiji. Pada mi napamet i djedov brat koji je, unatoč raspadu Monarhije, prve dvije godine studija medicine, 1920-ih, studirao u Beču.

Hrvatska je usvojila ambiciozan program predsjedanja kako unutar Europske unije, tako i prema vani. Hrvatska se ponaša kao „mala moćna država“ (Small Mighty State). Odlučili smo se snažno založiti za svih šest država našeg susjedstva koje još nisu članice. Željeli smo da Summit Europska unija – Zapadni Balkan bude ključni događaj našeg predsjedanja Vijećem Europske unije. Unatoč pandemiji i drugim mukama, pomogli smo izgraditi konsenzus da se Albaniju i Sjevernu Makedoniju pozove na otvaranje pregovaračkog procesa. Nadamo se da ćemo uspjeti ostvariti pomak i kod drugih naših susjeda, svakom u onom stadiju gdje se nalazi, pa tako i Crnoj Gori.

Ovdje sam dočekaao Uskrs. Stara podgorička obitelj Tuzović, iako islamskih korijena, ponudila mi je pripremiti uskršnji ručak. Zahvalio sam, morao sam paziti da im možda ja ne prenesem COVID19, jer kažu da ga neki imaju, a da za njega niti ne znaju. Moja liječnica Svjetlana Zeković, Hrvatica iz Osijeka, nudi mi da dođem kod nje ili da mi barem donese kolače. Mijo Marković iz stare pravoslavne obitelji mi je ponudio da s njima proslavim Vaskrs. Ove godine, po julijanskom kalendaru, pravoslavci su slavili Vaskrs samo sedam dana nakon proslave Uskrsa po gregorijanskom kalendaru.

Slobodno vrijeme provodim čitajući velike europske pisce, počinjem s Božanstvenom komedijom, uspoređujući talijanski original s hrvatskim i engleskim prijevodom. Ushićen sam čitajući kako je Dante opisao hodočasnika iz Hrvatske. Uranjam se ponovno u Dostojevskog. Na repertoaru su mi „Braća Karamazovi“. Posebno se bacam na legendu „Veliki inkvizitor“. Njegov odnos prema Isusu Kristu, utamničuje ga, suvišan mu je njegov povratak, siguran je da on bolje primjenjuje kršćanski nauk nego sam Krist. Ipak se na kraju i Veliki inkvizitor smiluje, pušta ga da ode u mrklu noć.

Što je s Crnom Gorom, kakav je Krist ovdje u ponudi, u koliko formi dolazi. Postoji li ovdje Veliki inkvizitor? Ako postoji, bi li bio milosrdniji od onog iz Sevilje, bi li mu lokani sveti bacili Isusa u sjenu? Razna mi pitanja nameće taj genijalni Dostojevski. Pomislim da li bi kotorski tiskar Andrija Paltašić s kraja 15. stoljeća u svojim tiskovinama prikazao Krista sa spravama mučenja ili kao Ecce Homo, samilosnog čovjeka – čovjeka boli. Samilost (compassion) - to je upravo temelj kršćanstva.

Koronavirus rukovanje sa Ministrom unutrašnjih poslova prilikom donacije medicinske opreme od strane Republike Hrvatske

Pratimo vijesti, slušamo glavne informacije i upute Nacionalnog koordinacijskog tijela za zarazne bolesti. Transparentni su. Točni su. Ulijevaju kolektivno samopouzdanje naciji. Poduzeli su prilično snažne mjere, rezultati su izvrsni. Uskoro će doći na red pitanje kako pogoditi ravnotežu između poštivanja pandemijskih mjera, poglavito držanja razmaka među ljudima i oživljavanja ekonomije. Ako je ova prva kriza dobro prebrođena, nema razloga da i daljnji koraci ne budu kvalitetni. Ministarstvo vanjskih poslova Crne Gore se baš iskazalo. Često puta se podcjenjuju konzularni poslovi, poslovi policije, vojske, carine i graničnih službi, ali u krizama ti poslovi postanu dominantni, u službi su građanina.

Upravo je odlučeno da će se Zagrebački susret na vrhu čelnika Europske unije i Zapadnog Balkana održati putem video konferencije. Svejedno, činimo sve kako bi se usvojio kvalitetan dokument koji bi bio dobar za EU i za naše susjedstvo. Palicu predsjedanja preuzima Savezna Republika Njemačka. Sretni smo zbog toga. Dobro je da u ovakvoj, sada već i vrlo ozbiljnoj, ekonomskoj krizi palicu predsjedanja Vijećem Europske unije preuzima moćna Njemačka. Siguran sam da će znati izgraditi konsenzus za glavne izazove koji čekaju Europsku uniju i Svijet u narednom razdoblju. Sve one kardinalne vrline zasigurno posjeduje moj kolega

i prijatelj Robert Heinrich Weber, veleposlanik Njemačke u Crnoj Gori. Ako bih ga opisivao jednom riječju mogao bih koristiti riječ izvrstan (he is simply great). Kako je kao njemački diplomat služio u Kini 2004. godine, on nam je nepresušan izvor podataka kako se Kina tada nosila s tadašnjom epidemijom.

Iz Podgorice s ljubavlju!

Otvorena srca

Hvala, Veselko, što si štafetu naših priča predao meni. Tako ću i ja krajem godine preuzeti štafetu predsjedavanja EU od tebe. I moraću da nastavim tvoj dobar posao.

Kada sam prvi put čuo za plućni virus koji se širi iz Vuhan provincije u Kini, sjetio sam se mog prvog dolaska u Kinu 2004., nedugo nakon što je prva epidemija 21. vijeka proglašena gotovom. Postavljen sam za zamjenika generalnog konzula u našem generalnom konzulatu u Gvangžuu, mjestu odakle je SARS i potekao 2002/2003. Moram da priznam da, poučen tim iskustvom, isprva nijesam shvatio ozbiljnost situacije.

Za mene, lično i profesionalno, korona kriza počinje drugog petka u martu, tačnije u petak 13. marta! Tog dana sam posjetio predsjednika opštine i gradski parlament Ulcinja. Kasnije sam prošetao Solanom gdje su me predstavnici nevladinih organizacija obavijestili o situaciji u vezi sa zaštitom životne okoline.

Na povratku sam vidio propuštene pozive od mog zamjenika i odmah sam znao da se nešto desilo. Kada sam stigao u Ambasadu određeni broj mojih kolega se već okupio, diskutujući o posljednjim dešavanjima. Vlada Crne Gore je odlučila da objavi informacije o obustavljenim letovima kako su to neke zemlje već učinile ili su namjeravale to da učine u narednim danima.

Ipak, nijesam želio da vjerujem da se ovo može razviti u nešto dramatično ozbiljno. Tako smo sutradan, u subotu, Patricija i ja odlučili da odemo automobilom do Cetinja i da posjetimo našu prijateljicu, poznatu crnogorsku umjetnicu. Zajedno sa američkom kolegicom i njenim suprugom proveli smo divno jutro u Prijestonici i posjetili atelje umjetnice. Tek u ponedjeljak smo postali svjesni da je taj divan ručak, koji smo zajedno proveli u restoranu u blizini dvorca, bio vjerovatno naše posljednje društveno okupljanje u periodu koji slijedi. U Ambasadi smo shvatili da moramo da pokušamo da veliki broj turista iz Njemačke vratimo kući, ako je moguće posljednjim komercijalnim letom za Njemačku.

Kako bi Ambasada ostala otvorena i funkcionalna, čak i ako neko od nas bude pozitivan na koronavirus, odlučio sam da podijelim moj tim od 19 osoba u dvije grupe koje bi se smjenjivale u radu od kuće i iz kancelarije. Imajući u vidu specifičnost situacije, neki su stalno radili od kuće, odakle su bili velika podrška. Sistem je počeo da popušta kada je opština Tuzi, gdje živi naših četvoro kolega, stavljena u karantin zbog velikog broja zabilježenih slučajeva. Ipak, uspjeli smo da održavamo nivo rada u Ambasadi iako nas je bilo upola manje. Fokusirali smo se na najbitnije

stvari i odložili manje važne zadatke za period nakon krize.

Redovnim konferencijskim pozivima obavještavao sam tim o svim dešavanjima kako bi bili jednako informisani. Ovi pozivi su bili bitni i za dobro raspoloženje kao i za timski rad, iako se radilo u dvije grupe. Imajući u vidu da je svako želio da podrži rad Ambasade, veći dio vremena je bilo teško odgovoriti ljude da ne dolaze u kancelarije, već da ostanu i rade od kuće.

Na svu sreću, naš konzul se vratio sa odmora posljednjim letom iz Njemačke za Crnu Goru. Ne sjećam se koliko sam mu se puta zahvalio što nije odlučio da „propusti“ let i ostane u Njemačkoj sa porodicom, već je prihvatio kućni karantin u trajanju od četiri sedmice i rad na evakuisanju blizu 500 osoba kojima je trebalo omogućiti povratak njihovim domovima. Njegovo iskustvo u konzularnim poslovima u ekstremno teškim uslovima, kao i njegova spremnost da radi danonoćno, bili su od velike pomoći.

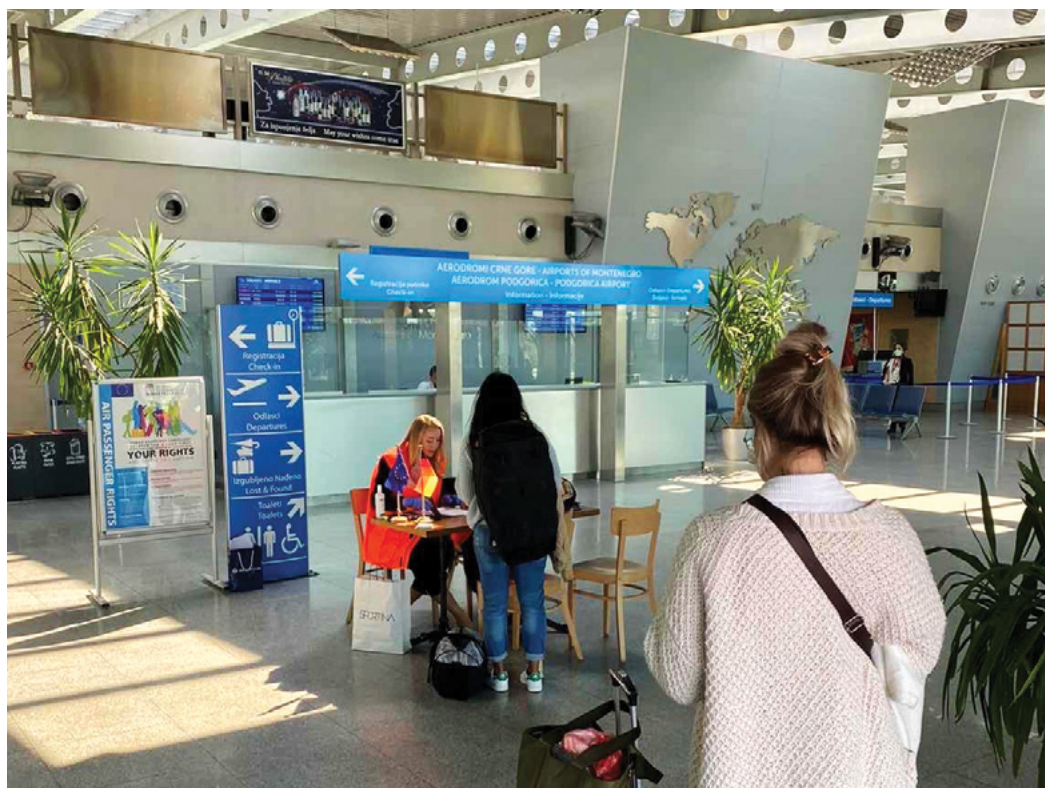
Ubrzo smo se suočili sa prvim i najvećim izazovom. Nakon što su ukinuti komercijalni letovi za Crnu Goru, morali smo da organizujemo povratak u Njemačku za sve turiste koji su se nalazili u svim djelovima Crne Gore. Državni sekretar Vladimir Radulović me je kontaktirao i ponudio podršku. Dogovorili smo se da blisko saradujemo u organizovanju letova u saradnji sa nacionalnim kriznim štabom.

Mapa sa lokacijama njemačkih turista

Bili su nam neophodni imena i kontakti ljudi kako bismo kontaktirali granične kontrole aerodroma u Frankfurtu i Berlinu i kako bismo održavali konstantu komunikaciju sa crnogorskim kriznim centrom. Morali smo da šaljemo mejlove sa informacijama svim Njemcima koji su se nalazili u kriznoj bazi podataka naše Ambasade. Cijeli tim je neumorno radio u smjenama i odradio odličan posao. Na kraju smo obezbijedili šest letova za Njemačku, uspjevši da vratimo sve njemačke turističke kućama, kao i veliki broj građana Evropske unije, Amerikanaca i Crnogoraca koji su živjeli u Njemačkoj. Kolege su radile u smjenama brinući o svim putnicima na aerodromu, pritom izvevši i par čuda.

Imajući u vidu teške uslove rada pod korona krizom, mogao sam jasnije nego ikad da uvidim koliko je moj tim posvećen radu na njemačko-crnogorskim odnosima, kao i saradnji sa drugim EU ambasadama u Crnoj Gori. Ovo je postalo očigledno kada sam tražio ideje kako bismo mogli da pomognemo Crnoj Gori koja je u borbi

Prijavljivanje njemačkih turista na povratni let u otadžbinu

protiv korona krize raspolagala ograničenim resursima. Svi su imali jako kreativne ideje počevši od organizovanja „paketa prve pomoći“ za one koji su izgubili posao i starije koji su bez porodične podrške, do saradnje sa Institutom za javno zdravlje u kupovini novih testova za koronu.

Podrška Crvenom krstu

Zajedno sa kolegama u Berlinu razmišljali smo o mjerama koje bi mogle da pomognu Crnoj Gori u saniranju ekonomskih i socijalnih posljedica uzrokovanih korona krizom. Naš zajednički rad je sada bio manje strukturisan, manje hijerarhijski – neki bi mogli da kažu i manje „njemački“ nego ranije, ali mnogo kreativniji i inovativniji.

Sredinom krize iskusili smo i kako je snažna bila podrška kolega iz raznih EU ambasada i Delegacije EU. Odličan primjer je pomoć pružena u evakuaciji naših građana, koordinacija sa Delegacijom i konstantna razmjena informacija. Ne smijemo zaboraviti i povremene šale i ohrabrenja koje smo dijelili preko mreža komunikacije ambasadora.

Nama, EU ambasadorima, nedostajali su sastanci uživo koje smo ranije imali makar jednom mjesečno, kada smo imali redovne sastanke šefova EU misija. Formalna i neformalna razmjena novosti i pogleda, diskusije i analize odjednom su nestale, i osjećali smo tu prazninu. Stoga, već početkom krize uspostavili smo čet (chat) grupu koja je uključila i naše zamjenike, kao i naše partnere iz zemalja Kvinte – Ujedinjeno Kraljevstvo i Sjedinjene Američke Države.

Ipak, iskreno govoreći, zum (zoom) konferencije i telefonski pozivi crnogorskim zvaničnicima i kolegama ambasadorima ne mogu zamijeniti pravu diplomatiju. Isto kao što ne možete razumjeti jednu zemlju učeći iz njenih zakona, ekonomskih statistika, novina i knjiga istorije. Ako zaista želite da razumijete, onda morate to da radite svjesno i od srca. Morate izaći iz kancelarije, otputovati u tu zemlju i razgovarati sa ljudima iz različitih branši, jesti njihovu hranu i piti njihovo vino, slušati njihove priče: priče političara, biznismena, umjetnika, aktivista iz NVO, sveštenika, medicinskih sestara, radnika, studenata, mladih i starih, bogatih i siromašnih.

Pored analiziranja političkog, ekonomskog i društvenog sistema unutar kojeg žive ljudi zemlje u kojoj boravite, morate imati uvid i u prirodu, njenu ljepotu i njene izazove. Ako je ovo uopšteno istina, onda je ona još veća kada je u pitanju Crna Gora. Njene visoke, neprohodne mada često i prohodne planine i duboke kotline, u kojima samo šaka ljudi živi na ograničeno obradivoj zemlji, dobar su primjer gostoljubivosti koju Crnogorci pokazuju. Kada god neko novi dođe i u selu ga ne poznaju, mora da je došao izdaleka i prešao težak put. Ako dolazi sa prijateljskim

namjerama, gostoprimstvo je još veće. Nikada nijesam napustio neko crnogorsko selo a da nijesam dobio poziv na čašicu rakije. Kada god bih objasnio da moram da vodim računa da ne vozim pripit, dobio bih i poziv na obrok.

Zbog svega toga mi nedostaje vrijeme prije korone. Ne mogu punim srcem osjetiti Crnu Goru kada sam zatvoren u rezidenciji, ne mogu osjetiti njene prave potrebe, nade i tuge putem video konferencija. Naravno, veoma mi nedostaje i miris soli

mora, miris trave sa planinskih vrhova i nedostaje mi miris i ukus dobrih čevapa sa kajmakom ispod sača, praćenih čašicom loze. Nedostaju mi priče o istoriji i običajima koje pripovjedaju gostoljubivi i ponosni Crnogorci uz tako dobro jelo. Iznenadujuće za jednog Njemca koji je naviknut na društvenu distancu, čak i mimo korona krize, ali nedostaju mi zagrljaji prijatelja iz Crne Gore.

Ovim zaključnim riječima predajem štafetu Gregoru...

Šest nedelja bez odlaska kod frizera

Balans između posla i privatnog života

Ne mogu osjetiti Crnu Goru srcem ako sam zatvoren u rezidenciji, napisao je Robert. Kako smo mi diplomate slični. Moja porodica i ja smo prije početka korona perioda življeli Crnu Goru punim plućima, kako se kod nas u Sloveniji kaže. Obilazili smo je, upoznavali prirodu, turističke znamenitosti, ponosne Crnogorce, učili o istoriji i tradiciji. Uživali u kulinarstvu. Često smo znali da stanemo negdje na putu, ali i u Podgorici, na tradicionalne čevape sa kajmakom i lozom kao aperitivom. Kad god je bilo lijepo vrijeme, čak i zimi, odlazili smo do obale i šetali uz more i osjećali miris soli. Iste stvari je zapažao i sada nedostaju i Robertu, mom njemačkom kolegi. Kako diplomate imaju sličan ukus i slično doživljavaju ovaj period... Iako su Slovenci nešto „hladniji“ od Crnogoraca, ali možda pristupačniji od Njemaca, i nama ovdje nedostaju socijalni kontakt i sloboda kretanja. Ko bi rekao da se mogu te dvije stvari za tako kratko vrijeme promijeniti. Ali sve prolazi i ova kriza će.

Kada je počelo svo dešavanje oko virusa kovid-19, nijesam mogao vjerovati da će se širiti takvom brzinom. Svi smo pratili kada se virus pojavio u Kini. Bili smo iznenađeni i začuđeni mjerama koje su vlasti preduzele da bi spriječile njegovo širenje. Ali to je bilo daleko. Bilo je Kini i rijetki su vjerovali da bi se mogao proširiti na Evropu, pa i na cijeli svijet.

I kada se virus pojavio u Italiji, mislio sam da je to samo lokalno, sve dok prvo nije došlo do potpunog zatvaranja pojedinih sela i gradića, a kasnije i do karantina u sjevernoj Italiji. Ja sam tamošnju situaciju pratio sa više pažnje jer sam u sjevernoj Italiji dugo vremena živio. Tamo mi još uvijek žive majka i brojni prijatelji. I kada je došlo do karantina u pokrajini Lombradija i Veneto, znao sam da je „vrag odnio šalu“.

Tada su počeli da se pojavljuju prvi slučajevi zaraze u Austriji i samo se čekalo kada će se pojaviti i u Sloveniji. Nije trajalo dugo. Prvi zaraženi i sa tim i određene mjere koje su vlasti preduzimale kako bi spriječile širenje virusa. Ti oboljeli iz Slovenije su virus „donijeli“ iz susjedne Italije gdje Slovenci vrlo rado

putuju. Privatno i poslovno. I zato je Slovenija kao jednu od prvih mjera usvojila zabranu putovanja u tu susjednu zemlju i uvela stroge zdravstvene kontrole na granicama.

A virus nije mirovao, nego se i dalje širio. Na region. Hrvatska, Srbija, Albanija, BiH, Kosovo, Sjeverna Makedonija, a na kraju i Crna Gora, koja se dugo pominjala kao zadnja tvrđava u Evropi koju nevidljivi neprijatelj još nije savladao. Crna Gora je imala vremena da prati situaciju u svojoj okolini i da na vrijeme preduzme sve potrebne korake kako bi spriječila širenje zaraze.

Nekako sam bio i iznenađen brzinom odluka, da se zabrane svi letovi iz Italije, prvo iz Milana i Bolonje, a kasnije i iz Rima. Vjerovatno je i to pomoglo da se virus u Crnoj Gori pojavi relativno kasno.

Onda je sve krenulo kao neki talas, koji je udario na sve strane. U poslu, privatno. Prvo i najvažnije pitanje na poslu je bilo, kako zaštititi sebe i svoje porodice koje žive sa nama i kako pomoći građanima naše zemlje u njihovom bezbjednom povratku u Sloveniju. To je bio možda i najzahtjevniji zadatak u radu diplomatskih predstavnika širom svijeta. Nikada se nijesmo suočili sa takvom situacijom da smo morali svi odjednom da reagujemo i izvučemo iz sebe najbolje znanje i kapacitete i da se suočimo sa tim. U našim mistarstvima vanjskih poslova formirani su krizni timovi koji su koordinirali repatrijaciju državljana.

U Crnoj Gori smo morali da kontaktiramo sve naše građane za koje smo znali da ovdje žive i da pratimo njihove želje i potrebe u vezi sa povratkom. Neki, za koje nijesmo znali da ovdje žive, sami su se javili i željeli da imaju što više informacija o mogućnosti povratka, o prohodnosti granica, o mogućnosti tranzita automobilom i o eventualnim povratnim letovima.

I tu se pokazala velika humanost i solidarnost Crne Gore, njenih institucija i ljudi koji su nam pomogli. Saznali smo da ambasada Crne Gore u Sloveniji organizuje let za svoje građane avionom Montenegro erlajnsa iz Ljubljane. Kontaktirali smo njih i nadležene institucije, prvenstveno Ministarstvo vanjskih poslova Crne Gore o mogućnosti evakuacije slovenačkih građana i njihovih porodica avionom koji je letio iz Podgorice.

Odgovor je bio kratak, jasan i kao da je to nešto sasvim normalo: „Može“. I na pitanje o cijeni karte za taj let odgovor nadležnih bio je kratak: „Repatricijski letovi se ne naplaćuju“. I tako smo uspjeli, u saradnji sa crnogorskim organima, da ovim letom u Sloveniju vratimo nekoliko naših građana koji su se zatekli u Crnoj Gori prilikom pooštravanja mjera. Na avion smo uspjeli da ukrcamo i nekoliko građana Slovenije sa Kosova za koje je bila potrebna posebna dozvola za ulazak u Crnu Goru i policijska pratnja od granice do aerodroma.

Za ovakav altruistički gest vlasti Crne Gore, njenih nadležnih organa, Ministarstva vanjskih poslova, policije, ambasade u Sloveniji i na kraju, i ne najmanje važno, Montenegro erlajnsa, naša ambasada i svi građani koji su imali mogućnost da se tim letom vrate kući, izražavaju veliku i duboku zahvalnost.

Nijesu svi naši građani odlučili da se vrate ovim letom. Neki su se vraćali automobilima. Neki su morali da ostanu tu, da bi preduzeća u kojima rade i dalje mogla normalno da posluju. Neki su ipak odlučili da je potrebno da se vrate svojim familijama gdje su možda potrebni. Bilo je bezbroj različitih slučajeva, želja i zahtjeva. Svima smo probali da udovoljimo.

A rad naše ambasade nije bio vezan samo na Slovence koji se još nalaze u Crnoj Gori. Sa njima smo i dalje u kontaktu i pratimo njihove namjere. Dosta vremena je bilo potrebno za koordinaciju evakuacije Slovenaca koji prolaze kroz Crnu Goru sa Kosova, odakle je bio organizovan poseban konvoj automobila, ali i iz Albanije. Nijesmo još brojali koliko je ukupno bilo slučajeva, jer je bilo previše drugog važnijeg posla. Nekada ćemo sigurno morati sve da prebrojimo. Statistike radi.

Pored građana Slovenije naša ambasada je pomagala i građanima drugih EU zemalja koji su ili prolazili kroz Crnu Goru ili su iz nje krenuli drumom i morali da prođu preko Slovenije kako bi se vratili svojim kućama i svojim porodicama. Pomoć je bila uvijek pravovremena. Sve to je zahtijevalo jaku požrtvovanost, razumijevanje i strpljenje zaposlenih u ambasadi, pa i prekovremeni rad radnim danima, ali i za vikende.

Zbog toga sam jako zahvalan prije svega mojoj zamjenici i konzulici Stanki, vicekonzulu Blažu, a i Petri koja je pratila rad slovenačkih firmi u Crnoj Gori u vanrednim okolnostima i preduzimanje mjera nadležnih organa na području ekonomije. Bez bliske saradnje u poslovima povratka građana EU iz i kroz Crnu Goru, nije se moglo. Prije svega bez stalnog kontakta sa Delegacijom EU u Crnoj Gori i ostalim, prvenstveno rezidentnim ambasadama EU. S njima smo bili u svakodnevnom kontaktu. Kako preko zvaničnih mejlova, kako putem socijalnih mreža i manje-više neformalnih grupa, pogotovo na aplikaciji Vatsap (WhatsApp).

Komuniciranje na grupama preko aplikacija pokazalo se efikasnim. Razmjenjivale su se vrlo korisne informacije, zahtjevi, upiti za pomoć, nekada su se razmjenjivale i neke neformalne smiješne stvari, video snimci, kako bismo se malo opustili u ovoj teškoj situaciji. Na taj način je i sva koordinacija bila puno lakša i brža. Možda i brža nego u nekoj „normalnoj“ situaciji koja zahtijeva sastanke i duže razgovore. Čini mi se da nas je ta vrsta komunikacije nekako i zbližila. Svi smo u istoj situaciji, svi se stalno prilagođavamo i zato se potpuno razumijemo i podržavamo.

Inicijativa da napravimo zajedničku publikaciju u kojoj svako od EU ambasadora predstavlja svoj pogled na dešavanja u vezi sa koronavirusom dodatno nas je zbližila. Zbog njene pripreme smo bili stalno u kontaktu, u potrebi da se međusobno čujemo. Čuli smo se i kako bismo razmijenili svoja iskustva oko organizacije rada, oko evakuacije građana i o budućim planovima. Sve vrlo konkretno ali prijateljski. Solidarnost i pripadnost EU se pokazala i utvrdila i na taj način.

Solidarnost među nama samima, a i solidarnost prema Crnoj Gori i njenim građanima. EU je, takođe, u ovoj situaciji pokazala da je region Zapadnog Balkana, a samim tim i Crna Gora, i dalje u njenom fokusu. Ne samo zbog nastavka politike proširenja nego i zbog pružanja pomoći, kako one trenutne u neophodnoj medicinskoj opremi, tako i one dugoročne koja će doprinijeti privrednom oporavku Crne Gore.

Privredni oporavak je, pored onog zdravstvenog, možda najbitniji u ovom trenutku. Znamo da svi mi, naše porodice, naša budućnost, zapravo zavise od privrede. Puno stvari se mijenjalo i puno je stvari u svijetu ekonomije bilo potrebno prilagoditi. Svi se moramo pobrinuti da poslije ove zdravstvene krize ne dođe do ekonomske, a sa njom povezano i socijalne. To je prepoznala i Crna Gora.

Puno smo o virusu naučili da sada. Puno još ne znamo. Ali znamo da su za prevenciju njegovog širenja najbitniji socijalna distanca i higijena. Kada to znamo, možemo se dodatno prilagoditi kako bi se svi radni procesi mogli normalno odvijati i da bismo mogli svi da radimo, da zarađujemo i trošimo kako bi se ekonomija održala. Zbog toga u velikoj većini zemalja, pa tako i u Crnoj Gori, počelo je ublažavanje

mjera koje su do sada limitirale kretanje i rad nekih trgovina, restorana, i ostalih privrednih djelatnosti. Izazov je još uvijek veliki. Ta situacija, uvođenje mjera, imala je uticaj i na nas i na naše porodice koje žive sa nama u Crnoj Gori. Moram priznati da je mene najviše pogodila zabrana kretanja, ne toliko uveče koliko tokom vikenda. Osjećaš tu neku zabranu, neki limit. Osjećao sam se kao u nekim davnim danima, kad sam bio mlad i za kaznu (zbog kršenja nekih domaćih pravila) dobio zabranu izlaska iz kuće. Je li se i vama to dešavalo?

Što se moje porodice tiče veliki je izaziv bilo zatvaranje škola pa je tako i naš sin Jan (tinejdžer) morao da ostaje kod kuće i prati nastavu onlajn (online). Nije se mogao više družiti ni sa malobrojnima prijateljima koje je stekao ovdje. Primjetno je bilo da mu limitiranje kretanja i druženja predstavlja problem. Mladom, društvenom momku je teško da podnese socijalnu distancu.

Može razumjeti potrebu za njom da bi se spriječilo širenje virusa, ali ju je teško održavati. Teško mu je bilo da ne može da putuje, da se vrati u Sloveniju, da vidi prijatelje, djevojku. Vidjelo se da zbog toga gubi volju za sve, vidjelo se da mu postaje svejedno za sve. Zato ga je trebalo aktivirati, pronaći mu neku zanimaciju koja ga je barem u glavi mogla odvući daleko iz te situacije i dati mu nadu.

Kako sam ja praktično svaki dan odlazio na posao, a supruga Elvira ostajala kod kuće jer nije doslovno imala gdje, ni sa kim, bilo joj je teško, najlakše rečeno – dosadno. Zato je bilo potrebno naći neku aktivnost koja nas je mogla spojiti i animirati.

Zajedno sa sinom počeli smo da igramo karte. Stara društvena igra koja ne zahtjeva kompjuter i onlajn aplikacije, a može povezati ljude. Tako smo se možda i mi u našem malom familijarnom nukleusu zbližili. Počeli smo više da razgovaramo, da dijelimo mišljenja, da glasno razmišljamo, pravimo planove, što je, za one koji znaju, sa nekim tinejdžerom vrlo teško. Pogotovo u ovim vremenima visokog razvoja informacione tehnologije.

Da bih tinejdžera izvukao iz kuće osmislio sam da često odemo do prodavnice (ne najbliže) sa biciklima, jer smo imali jaku želju za sladoledom. Spojili smo ugodno sa korisnim, a da nijesmo prekršili mjere. Sa transportnim sredstvom na distanci u obavljanju nužnih potreba. Sve u dozvoljenom vremenu do 19h preko radnih dana, do 13h subotom i 11h nedjeljom.

Ako smo se u našem familijarnom nukleusu zblížili, tako smo se zbog problema sa putovanjima, prelaskom granica, karantinima, samoizolacijama, fizički udaljili od naših širih familija i prijatelja. Udaljili smo se samo fizički jer smo se zahvaljujući tehnologiji uspjeli povezati virtuelno i tako održavati kontakte. Naučili smo i upotrebu nekih novih onlajn platformi koje će nam biti od koristi i ubuduće kad se sve ovo smiri.

Ko bi rekao da je zapravo virus i njegovo širenje pokazalo kako je naš svijet mali i kako živimo globalnim životom. Borba protiv njegovog širenja postala je globalni rat gdje svaka država sama i zajedno sa drugima pokušava sve kako bi ga pobijeđila. I u tome ćemo zajedno uspjeti.

Za tu borbu i za njen dosadašnji uspjeh želio bih se zahvaliti svima u Crnoj Gori koji su doprinijeli tome. Predstavicima vlade i različitih institucija, ljekarima i medicinskom osoblju, preduzećima koja su radila u tim teškim vremenima i njihovim zaposlenima – od trgovina sa hranom, banaka, pekara, benzinskih stanica. Zahvaljujem se i vozačima koji su prevozili neophodnu robu, pijacama i svima koji su nama u toj teškoj situaciji učinili život nekoliko lakšim.

Kako god, i ova kriza će, kao i mnoge do sada, proći. Djelimično ćemo i zaboraviti na nju. Ali će nam uvijek ostati u sjećanju. U magli. Sjećaćemo se nje kada pogledamo unazad i sjetimo se svih pozitivnih trenutaka koji su nas inspirisali sa voljom da idemo dalje, znajući da će se jednom sve završiti. Tada ćemo opet moći normalno i slobodno da se družimo, rukujemo, grlimo i zašto da ne, poljubimo kao što je tradicija u mnogim evropskim zemljama. Kao što je u Crnoj Gori. Tri puta, jednom. Dva? Nema veze. Ti odluči. U obraz, naravno. Kao što je normalno među prijateljima, poznanicima. Mi stranci koji smo proveli ovaj period u Crnoj Gori zapamtićemo ga po trudu brojnih Crnogoraca da ograniče širenje ove bolesti, i opet po drugima koji su imali poteškoća da se naviknu na promijenjenu situaciju i na mnoge nove mjere koje su uticale na njihov život. Na kraju su se adaptirali. I sjećaćemo se svih nas koji smo radili u ovoj predivnoj zemlji i življeli daleko od svojih domova, familija, prijatelja i čiji životi su se, takođe, potpuno promijenili. I mi smo se adaptirali na nove uslove i, možda smiješno, na njih se i navikli. Pretpostavljam da i Kristin osjeća slično.

Susreti treće vrste

Kao što je rekao moj slovenački kolega, ljudska bića su otporna, i kao pojedinci i u grupi. Bila sam u Parizu početkom marta, pa sam mogla tu činjenicu ponovo da potvrdim.

Glavni grad se naizgled vratio u normalu, poslije nedjelja štrajkova zaposlenih u javnom prevozu koji su iscrpili Parižane i učinili grad sumornim. Svima je, stoga, bilo potrebno malo lakoće življenja. Proljeće je polako nagovještavalo svoj dolazak, vrtovi Kraljevske palate su blistali u hiljadama boja tek procvjetalog cvijeća. Grupa mladih repera je plesala u četvrtastom dvorištu Luvra pred dokonom fasciniranom publikom. Terasa kafića i restorana su bile prepune, prijatelji su se pozdravljali, zaljubljeni grlili. Bezbrižni.

Pariz je postao Pariz.

Ali, to je bilo prije...

Iz Pariza sam se vratila u Podgoricu 10. marta. Vjerovatno sam bila među posljednjima koji su mogli da uđu u Crnu Goru jer je sječivo palo već u petak 13. marta. Vlada je najavljivala zatvaranje svih školskih i univerzitetskih ustanova, kafića, restorana i drugih trgovina koje nijesu od vitalnog značaja. Naravno, najavljeno je zatvaranje svih graničnih prelaza za drumski saobraćaj, a međunarodni vazdušni saobraćaj je bivao sve rjeđi da bi u jednom trenutku bio potpuno obustavljen. Let za Pariz iz Podgorice, 12. marta, otkazan je u posljednjem trenutku, a aerodromi u Podgorici i Tivtu su zatvoreni polovinom marta.

Dakle, tako smo se našli kao na nekom ostrvu, bez mogućnosti da ga napustimo. Istovremeno, naše Ministarstvo za Evropu i inostrane poslove je naložilo svim ambasadorima da do 15. aprila ostanu na svojim radnim mjestima, da bi zatim taj period bio produžen do 11. maja kada je u Francuskoj planiran izlazak iz izolacije. Mada, i to je podložno promjeni... Kako god, stvorio se neki čudan utisak, kao da smo slobodni ali sa elektronskom narukvicom i u nemogućnosti da odemo bilo gdje. Od tog trenutka stvari počinju da se komplikuju...

Kako je Crna Gora postala omiljena destinacija Francuza (prošle godine je posjetilo više od 100 000 francuskih turista), njih nekoliko desetina biva blokirano u zemlji, bez nagovještaja za mogući povratak u Francusku. U takvim okolnostima treba se, najprije, suočiti sa anksioznošću i tjeskobom koje ponekad mogu da budu loši savjetnici i navedu ljude da kažu nešto što u normalnoj situaciji ne bi rekli ili ne misle. Makar se nadam da je tako... Naša uloga je da pomognemo našim zemljacima u svakom pogledu, da ih umirimo, da ih savjetujemo. Neki od njih po svaku cijenu žele da se vrate, drugi ne znaju, neki pak žele da ostanu dok se situacija u Francuskoj ne poboljša. A ambasadu čini brojčano mala ekipa koja treba da na najbolji mogući način isprati svakog pojedinačno u svom naumu, kako se niko od njih ne bi „sломio“.

I svaki od naših zemljaka je poseban na svoj način. Neki su znali da nas nasmiju, neki ne baš, neki su nam uputili izraze zahvalnosti, neki nijesu. A nekoliko slučajeva će ostati upečatljivo. Tako je za jednog mladića, koji je bio na stažu u Crnoj Gori, otac poslao privatni džet avion. Naravno, prethodno sam morala da obavim više telefonskih poziva i pošaljem brojne mejlove kako bi se napravio izuzetak i izdala dozvola za slijetanje aviona na aerodrom koji je zatvoren. U vrijeme kada je bio predviđen njegov odlazak iz Crne Gore bila sam u rezidenciji, na terasi. Noć, na nebu se u daljini pojavljuje svjetlo, zatim zvuk aviona, prvog poslije nekoliko dana. Pomalo nadrealno iskustvo, da ne kažem vanzemaljsko.

Imali smo, takođe, jedan, da kažem, neobičan slučaj. Mladić nam se obratio porukom kojom objašnjava da se ovdje „povukao u tišinu“ i da se brine zbog prekoračenja trajanja svog boravka u Crnoj Gori, odnosno da se plaši da će poslije imati problema sa nadležnim organima. Umirila sam ga objasnivši mu da ne postoji rizik za tako nešto jer će se svi rokovi produžiti. Mladić će se tako bezbroj puta zahvaliti prije nego što naglasi „da se ponovo vraća u svoju tišinu“. Zatim, slučaj jedne porodice koja je u Crnu Goru došla kamp prikolicom i želi da se što prije vrati u Francusku, ali nipošto bez kamp prikolice. Vrlo komplikovan zadatak ako se ima u vidu da nema teretnih aviona i da su granice zatvorene. Na kraju, zahvaljujući predusretljivosti naših prijatelja iz Hrvatske, naročito hrvatskog ambasadora, granica između Crne Gore i Hrvatske je ostala otvorena za državljane Evropske unije na njihovom putu kući.

Topla dobrodošlica za francuske državljane nakon povratka iz Crne Gore na Šarol De Gol aerodromu

I naravno, zahvaljujući prijateljima u Sloveniji i Italiji, ovi francuski državljani su se uspješno vratili na svoje odredište u Francuskoj.

Za one koji su u Crnu Goru doputovali avionom situacija je postala mnogo komplikovanija, imajući u vidu da su aerodromi kasnije zatvoreni. U tom trenutku je došla do izražaja solidarnost crnogorske vlade. Nacionalna vazduhoplovna kompanija Montenegro erlajns je organizovala posebne letove iz Podgorice kako bi obezbijedila povratak svojih državljana iz nekih evropskih gradova. Da avioni ne bi bili prazni u polasku pružena je mogućnost prevoza svim zatečenim francuskim državljanima kao i ostalim zainteresovanim strancima.

Evropska solidarnost je, takođe, mnogo pomogla u organizovanju povratka državljana u svoje zemlje. Čim bi se obezbijedio avion za neki evropski glavni grad vijest bi se proširila preko Vatsap (WhatsApp) grupe koju smo napravili kako bismo zajedno upravljali krizom. Svaki od naših sugrađana je tako imao više izbora za povratak.

Odlazak aviona u Pariz, ponedjeljak 22. mart. Potpuno prazan aerodrom, nekoliko maskiranih pojava, ograde i obezbjeđenje radi poštovanja distance. Jedna skroz nadrealna atmosfera prilikom ukrcavanja koje je proteklo u savršenom redu zahvaljujući profesionalizmu Crnogoraca. Scena koja je pomalo asocijala na Nojevu barku jer su u avion ušli ne samo Francuzi, nego i Njemci, Luksemburžani, Portugalci, Britanci, Bugari, Amerikanci, pa čak i jedna Južnoafrikanka. Prava univerzalna solidarnost. I jedno veliko hvala ambasadoru Crne Gore u Parizu koji se, takođe, snažno angažovao kako bi ova akcija uspjela.

Iz drugog pravca, uz mnogo intervenisanja i dosta dovijanja, uspjeli smo da obezbijedimo povratak u Crnu Goru za dva crnogorska državljanina, jednog iz Bolivije i drugog iz Indije.

Uvođenjem mjera zabrane kretanja i izlaženja poslije 19h, koje su odnedavno pustile, zatvaranjem restorana i barova, ulice glavnog grada su postale sasvim puste. Nevjerovatan prizor koji unosi priličan nemir. Samo gradsko osvjetljenje i svijetleće reklame remete noć i rijetka kola hitne pomoći koja čujem jer stanujem u blizini Kliničkog centra Crne Gore. Podgorica sigurno nije megalopolis, ali dolaskom lijepog vremena postaje veoma živ grad čiji stanovnici obožavaju druženja vani ili na terasama kafića i restorana. I onda najednom, dan poslije, grad fantom, lišen svog stanovništva.

Jedna od vrlo prometnih ulica u Podgorici

Na ličnom planu, novonastala samoća postaje pomalo teška. Naime, prije nekoliko mjeseci sam izgubila supruga i sada, pored toga što moram da učim da živim bez njega, moram da učim da živim i bez drugih. Dvostruka muka. Teški emotivni trenuci, želja da ovaj neobičan period podijelim sa njim. Međutim, njega više nema. Zato uranjam u televizijske serije, knjige i opere. Bacam se čak i na sklapanje puzle od 3000 djelova, sa motivom Pikasove Gernike u pedeset nijansi sive i plave. Ubrzo će biti završena pa onda krećem sa novim izazovom – Vrtom uživanja, Hijeronima Boša.

Srećom, živimo u svijetu 2.0 okruženi brojnim tehnološkim mogućnostima zahvaljujući kojima smo u prilici da održavamo veze sa porodicama i prijateljima, pa čak i ako su daleko. Sve inicijative su dobrodošle. Tako ja često, uz Fejs tajm (FaceTime)

ili Vatsap video, pijem aperitiv zajedno sa rođacima u Francuskoj ili prijateljima u Madridu, Kvebeku, Otavi, Rabatu, Londonu i, naravno, Parizu. To sigurno nije isto kao u normalnim okolnostima ali je sasvim odgovarajuća zamjena za tjeranje samoće i očuvanje živosti duha. Aperitiv je institucija u Francuskoj, gotovo nešto sveto i zato ta navika ne smije nestati! Kad samo pomislim kako bi izgledala izolacija prije dvadeset godina sa Nokiom 3310 i samo dva sata razgovora i 20 poruka. Srećom, današnja tehnologija nam omogućava da sačuvamo osmijeh razmjenjujući šale, čak i onda kada nijesu sa mjerom.

U cijeloj Francuskoj tačno u 20 časova Francuzi sa svojih prozora i terasa odaju počast ljekarima i medicinskom osoblju na njihovoj izuzetnoj posvećenosti aplaudirajući, lupajući u šerpe ili u što god samo da je bučno. Ja to radim iz daljine, misleći posebno na jednog od mojih prijatelja ljekara, načelnika gerijatrijskog odjeljenja u jednoj bolnici u regionu Il de Frans. On mi je mnogo pomogao tokom bolesti supruge, a sada tokom ovog perioda radi 90 sati nedeljno.

Zato svake večeri tačno u 20 časova šaljem mu neku dobru foru, šalu sa mjerom, kao znak ohrabrenja za njega i njegovu ekipu. Oni su mi zahvalili tako što su mi poslali fotografiju na kojoj su svi zajedno u specijalnim uniformama kovid-19, držeći natpis „HVALA“. Bio je to gest zbog koga mi je bilo toplo oko srca jer sam imala utisak da nijesam baš sasvim beskorisna ovako daleko od svoje zemlje.

Crnogorci, koji su u skorijoj prošlosti doživjeli rat, primaju sve ovo relativno smireno. Zahvaljujući dobroj organizaciji i načinu na koji je Vlada upravljala krizom, ovaj kobni virus ih je, srećom, pogodio u manjoj mjeri. Zasluženno, jer su bili nevjerovatno solidarni, kako između sebe, tako i sa nama.

I solidarnost između članica Evropske unije je bila, takođe, primjerna. Pomenula sam da smo bili povezani preko Vatsap grupe, zahvaljujući kojoj smo mogli da razmjenjujemo informacije, tražimo pojašnjenja, ali i da se uzajamno podržimo,

pošaljemo jedni drugima poruke saosjećanja i šale. Nevjerovatno mnogo znači i utiče na atmosferu kada znate da možete da računate na svoje kolege iz Evrope u svakom trenutku ovog, za nas gotovo neshvatljivog, perioda.

Samo jedna ilustracija. Susret treće vrste u podzemnoj garaži zgrade u kojoj je rezidencija. Scena gdje moj kolege iz Hrvatske i ja, sa maskama i zaštićeni na svaki način, razmjenjujemo pakete. Kao da razmjenjujemo zarobljenike tokom Hladnog rata. Ostavljamo svoj paket na odstojanju od tri metra, a zatim jedno za drugim, preuzimamo paket koji nam je namijenjen. U paketu koji sam mu spremila bili su DVD-jevi kako bi usavršavao svoj francuski tokom izolacije, u njegovom, za mene pokloni s motivima hrvatskog predsjedavanja. Prava scena iz špijunskih filmova! Svijet potpune nesigurnosti, svijet čiju sjutrašnjicu ili „dan poslije“ kako bi rekli novinari, ne možemo da predvidimo. Lično, više bi mi se sviđao „dan prije“ unaprijeđen za ono što je naučio iz ovog bolnog i tragičnog iskustva.

Novonastali svijet povlači za sobom i novi vokabular, nove izraze za koje do sada nijesmo znali da postoje. Izraz „socijalna distanca“ je postojao i ranije, ali ne teorijski. Sada kada ne smijemo da se družimo žalimo za prijateljskim večernjim okupljanjima. Tu je, takođe, često korišćen izraz „gestovne barijere“, nešto što uopšte nije svojstveno francuskoj kulturi koja drži do rukovanja, razmjenjivanja poljubaca bilo kojim povodom ili tapšanja po leđima. U našoj kulturi dodir je prilično prisutan, te se stoga teško navikavamo na nova pravila. Zatim, izolacija ili izlazak iz izolacije i još mnogi drugi brojni izrazi.

U ovom vremenskom vakumu i najmanja stvar koja odudara od uobičajene rutine postaje veliki događaj, za beskonačno prepričavanje. Ako nam sve ovo pomogne da shvatimo šta je zaista važno i ako takvo sagledavanje stvari zaživi i u „danu poslije“ onda je bilo korisno.

Makar smo shvatili da je evropska solidarnost više nego neophodna. Ona je vitalna. Nikada neću moći dovoljno da zahvalim svim onim susjednim i prijateljskim zemljama koje su primile u svoje bolnice najteže pacijente jer su naše bile pune. Od srca kažem veliko hvala Njemačkoj, Luksemburgu, Austriji i Republici Češkoj. Kad smo već kod Češke, prepustam prostor mom češkom kolegi.

Liftom do skele i nazad

Draga Kristina, dragi prijatelji, da li znate šta svaki optimista kaže na svakom spratu prilikom pada lifta? „Za sada je sve u redu, za sada je sve u redu“.

Ove godine smo bili na zimskom odmoru u Kavalaze regiji u Italiji. Tačnije, to je bila prva sedmica februara. Sjever zemlje je snažno pogođen pandemijom koronavirusa nekoliko sedmica nakon što smo mi otišli. Nakon toga se proširila na Španiju, Francusku, itd. Evropske granice polako su se zatvarale, a naš planirani put u Pariz na ljeto nam je izmicao, kao kada vam izmiče kupovina stana u najluksuznijoj ulici u Pragu, Pariškoj ulici. Ovo je bio moj tok misli dok sam tonuo u san u svom krevetu u Pragu mjesec dana kasnije. To je bilo veće prije našeg povratka u Crnu Goru.

Naš plan tog jutra bio je jasan. Htjeli smo samo da uzmemo naš prtljag, sjednemo u auto i odvezemo se na praški aerodrom Vaclav Havel. Onda bismo se ukrcali na avion, skoknuli do Beograda, a zatim do Podgorice. To je, naravno, u teoriji bilo lako. Nebrojeno puta sam provjeravao veb (web) stranice tokom našeg puta ka aerodromu.

Naš let je i dalje bio aktivan. Bili smo u sjajnom raspoloženju. Iskočili smo iz auta, zagrlili mog tasta i pozdravili se. Potrošili bi više vremena na pozdravljanje, ali je cijena parkinga na aerodromu previsoka. Ušli smo u hol aerodroma, bili smo preplavljeni čudnim osjećajem. Nikada neću zaboraviti kako me je tišina snažno udarila po ušima. Zurio sam u prazan prostor, začuđen. Naišli smo samo na par policajaca koji su nosili zaštitne maske i rukavice. Nije bilo putnika, torbi, djece ili ljubimaca, onog redovnog haosa na koji smo bili naviknuti.

Praznina nas je potpuno usisala, kao crna rupa. Gledali smo jedno u drugo u potpunom šoku. Ipak, brzo smo se vratili i naša mala grupa je nastavila svoju avanturu. Vukao sam naš preteški prtljag. Naš trogodišnji sin je trčao okolo i vikao. Osjećali smo se poput stranaca koji su pali sa neba u tom trenutku. Ekscentrici koji ne znaju ništa o usvojenim restrikcijama putovanja usljed kovid-19 pandemije.

Jeste li ikad putovali do Mjeseca i nazad u pet stravičnih sekundi? Dozvolite mi da objasnim ako nijeste shvatili. Provjerio sam listu polijetanja mnogo puta. Naš jutarnji let za Beograd je i dalje postojao u rasporedu. Nije bilo indikacija bilo kakvog problema. Ček-in (check-in) samo što se nije otvorio. Dva službenika su došla i sjela iza pulta. Mala grupa saputnika je pripremila svoje pasoše i polako se primicala šalteru. Za sada je sve u redu, pomislih. Taman smo došli na red kada se to desilo. Led svjetlo se pojavilo i dvije riječi koje su me zapanjile – LET OTKAZAN.

Moj mozak je uradio sve što je mogao da odbije ovu novost kao činjenicu. Pokušao sam da učinim sve da te riječi nestanu. Nijesam uspio, pomislih.

Kao u tihom horor filmu, ljudi su lagano hodali ka pultu, a onda uz klimanje glavom, okrenuli se i nestali iz zgrade. I dalje vidim njihova blijeda lica. Jedan od službenika mi je dao broj telefona i sugerisao da nazovem kol (call) centar. Poželio mi je sreću. Jedva da sam ga i čuo jer sam razmišljao o sljedećim koracima. Mislio sam da će mi glava pući od svega. Pokušao sam da na brzinu sredim svoje

misli. U međuvremenu, moja supruga je sjedjela sa strane i tražila nešto na internetu. „O, Bože“, pomislio sam. Razne ideje su mi ophrvale mozak. Da nastavimo put ili ne? Ako da, da li da idem sa ili bez porodice? Upravo kada sam bio na ivici panike moja supruga mi je prišla i tiho rekla „Ima let za Istanbul koji polijeće za sat vremena. Otuda bismo mogli da letimo za Podgoricu“. Nijesam vjerovao svojim ušima! Ona je bila tako racionalna i hladnokrvna. Shvatio sam da sam pao pod uticaj novosti koje su kružile o kolapsu vazdušnog saobraćaja. Ovo je bila prava ilustracija moći medija i društvenih mreža u stvarnosti. „Ok, draga“, rekao sam. „Imamo dva važna pitanja. Prvo, da li da idemo preko Istanbula? Drugo, da li da idem samo ja ili idemo svi zajedno?“. Nijesmo imali mnogo vremena za razmišljanje. Na moje iznenađenje, oboje smo u isto vrijeme izgovorili „IDEMO!“. Tada smo informisali kolege u Podgorici da smo u nezgodnoj situaciji.

Oni su već sve znali. Vrlo brzo su kontaktirali nadležne organe i dobili informaciju da se očekuje da dođem ukoliko za to postoji mogućnost. Naše karte su zamijenjene bez problema i pojurili smo da po drugi put okušamo sreću. Ostalo je još 50 minuta do leta. Za sada je sve ok, pomislih opet.

Službenica Turkiš Erlajnsa (Turkish Airlines) nas je sumnjičavo pogledala i pitala zašto putujemo u Crnu Goru. „Zar ne znate da su letovi zabranjeni?“, nastavila je. „Koja je svrha vašeg puta? Posao ili...?“. Potrudio sam se da se smirim. Sa strpljenjem sam joj ponovo pokazao naše diplomatske pasoše i dodao da se moramo vratiti u Crnu Goru zbog posla. Jedva da je i pogledala u naša crnogorska dokumenta gdje je stajala naša adresa boravka. „Ok, ok, samo polako“, odgovorila je, „Nalazite se u našem sistemu. Ne brinite“.

Objasnila nam je da mora da provjeri mogu li nam dopustiti da se ukrcamo. Dobili smo šokantan odgovor nakon najdužih pet minuta ikada. „Ne možete“, rekla je na način koji me je podsjetio na Rejmonda Reda Redingtona, ozloglašenog najtraženijeg kriminalca iz moje omiljene serije Crna lista. „Ne možete da putujete. Jako mi je žao“. Gestikulirala je nešto kolegi. Onda je uzela svoje stvari, pozdravila nas i otišla.

Proključao sam. Tačno sam znao da nije uopšte u pravu. Ja rijetko odustajem. „Vaša koleginica je napravila veliku grešku“, rekao sam iznenađenoj djevojci. „Neću otići odavde dok ne dobijem potvrdu da nam nijeste dali da se ukrcamo. Tražićemo potpunu kompenzaciju“, dodao sam. Ona je obavila poziv i nakon nekoliko minuta situacija se preokrenula. Bila je zapanjena odgovorom koji je dobila. Izvinila se mumlajući, ali je nijesmo više slušali.

Zgrabili smo pasoše i potrčali ka gejt-u što je brže moguće. Ne sjećam se jesam li joj bar rekao hvala. Konačno smo stigli do naših sjedišta u avionu. Bili smo umorni i zbunjeni onim što se dešava. Ipak, sijali smo od sreće. Uspjeli smo! Za sada je sve u redu, mislio sam dok sam pokušavao da podesim TV kanale na ekranu ispred mene. Poletjeli smo, dobili ukusnu hranu i vino. Opustili smo se i počeli da se šalimo. Roditelji moje supruge su bili više nego skeptični povodom ispravnosti naše odluke. Osim toga, otac moje supruge se plaši letjenja. Nikada neću zaboraviti tri riječi koja nam je neprestano ponavljao preko telefona – korona, Istanbul, ludaci!

Naš sin je spavao kada smo sletjeli. Bio je komiran dok smo prolazili kontrole, probudio se tek tri sata nakon slijetanja. Moj prvi utisak o aerodromu u Istanbulu je bio VAU! Zapanjila me je moderna građevina. Mnogo veća gužva je vladala aerodromom u Istanbulu u poređenju sa Pragom. Činilo mi se da tamo svijet funkcionira bez svijesti o virusu kovid-19. Radnje su bile otvorene. Niko nije nosio zaštitne maske. Samo su nas sredstva za dezinfekciju na svakom čošku podsjećala da postoji opasnost od virusa. Legli smo Adama na klupu i počeli da istražujemo kafiće i barove. Moram priznati da mi se tursko pivo svidjelo više od turske kafe. Tamo smo proveli pet sati. Moja nervoza je rasla kako se bližilo vrijeme polaska. Moja supruga je kupovala dok smo se približavali kapiji. Nijesam mogao da se koncentrišem na ono što je kupila. Bukvalno sam sve vrijeme bio hipnotisan listom polazaka. Svakom izmjenom mi je srce skakalo kad bih vidio da Podgorica sa liste nestaje. Onda bih se smirio kada bi se opet pojavila.

Približili smo se gejtju na vrijeme i nervozno smo čekali našu sudbinu. Atmosfera je bila sve samo ne idlična. Gomila nervoznih putnika je stajala bez riječi. Gejt se otvorio i čovjek u uniformi nas je upitao: „Koja je svrha vašeg odlaska u Crnu Goru? Imate li boravišnu dozvolu? Možete li to da dokažete? Možete li, molim vas, da mi pokažete vaša dokumenta? Sada moram da provjerim sve informacije sa Podgoricom“. To je dugo trajalo. Oboje smo odahnuli sa olakšanjem kada nam je poželio srećan put. Imajući u vidu Marfijeve zakone nijesam se opustio sve dok nijesmo sletjeli u Podgoricu.

Vlada Crne Gore je uvela lavirint restrikcija zbog nadolazeće pandemije. Nijesmo imali priliku da prođemo kroz sve mjere, jer nijesmo bili u zemlji kada su usvojene. Tako da nijesmo imali baš jasnu ideju o tome šta znači samoizolacija. To smo shvatili kada nam je policijac uzeo dokumenta i otpratio nas do sanitarne inspekcije. Ispunili smo formulare i dobili odluku po kojoj nam je zabranjeno da napustimo kuću u toku četrnaest dana, bez izuzetka. Osim toga, morali smo jednom dnevno da obavještavamo nadležne o našem stanju. Bilo je mnogo gore nego što sam očekivao, moram da priznam. Nakon toga smo sjeli u auto i uputili se kući.

Prve dvije sedmice naše „zabrane izlaska“ protekle su relativno brzo. Dani su bili sunčani. Moje kolege su nam donosile hranu dva puta sedmično. Ritam života je bio usporen i odmah smo se navikli na novu situaciju. Ipak, institucije su produžile samoizolaciju. Još dvije sedmice smo proveli kod kuće. „O, Bože, smiluj se“, promrmljao sam. Nijesmo mogli da radimo ništa drugo, osim da pokrenemo aktivnosti koje smo odavno odlagali. Kao dijete, pomagao sam mojoj babi da pravi kiseli kupus. Procedura je jako jednostavna. Kupus se isjecka, doda se so, luk i sjemenke kumina. Onda se kupus nagura u bačvu i čeka se nekoliko sedmica. Postojalo je jedno ključno pravilo koje sam morao da poštujem – kupus mora biti prekriven vodom kako se ne bi ubuđao. Vratili smo se i porodičnim receptima. Naš domaći

hljeb je bio iznenađujuće ukusan. Počeli smo redovno da spremamo češka jela. Ipak, nedostatak vježbe je doprinio tome da otežam. Tako da sam počeo da šetam oko kuće svaku noć. Nordijsko hodanje nije popularno u Crnoj Gori. Moje komšije su me sigurno gledale kao nekog Marsovca sa štapovima. Nedostajale su mi samo antene.

Moja supruga ja prepravila pocijepanu odjeću i od njene stare haljine napravila majice, suknje i pantalone. Naš sin je od mojih starih majica dobio novi šorts koji je odgovarao njegovoj veličini. Mediji su javili da su širom zemlje neophodne zaštitne maske.

Tada smo došli na ideju da ih napravimo , da budem precizan, moja zamjenica je došla na tu ideju. Moja supruga je pretražila internet, a njen prvi proizvod je napustio privremenu radnu sobu samo dan nakon što je stigao potreban materijal. Shvatili smo da je izrada maski jako brzo postala trend u Republici Češkoj. Stotine volontera ih je besplatno šilo i slalo bolnicama i domovima za stare. Maske su pravljene od svih mogućih materijala. Dolazile su u raznim oblicima i bojama. Češka nacija je ponovo pokazala smisao za kreativnost i solidarnost. Na moje iznenađenje, maske su postale dio mode u mojoj zemlji. Moja supruga je napravila ukupno dvjesto maski.

Donirali smo ih Zavodu za hitnu medicinsku pomoć Podgorica i Domu za stare u Bijelom Polju. Neko bi rekao da je to samo simboličan gest. Ipak, smatramo da je ta pomoć bila više nego dobrodošla.

Da budem iskren, svoje redovne dužnosti sam uspio samo djelimično da obavljam u samoizolaciji. Nijesam mogao da koristim kompjuter na poslu i svi planirani sastanci su otkazani. Može se reći da je bilo alternativa. Kućna kancelarija ili onlajn (online) konferencijski pozivi, na primjer. Upravo suprotno! Pravila bezbjednosti nijesu dozvoljavala da kompjuter donesem kući, kao ni da instaliram besplatne aplikacije.

Kako sam htio da budem dio konferencije za donacije organizovane u saradnji sa crnogorskim Ministarstvom finansija, morao sam da koristim lični laptop. Zum (zoom) aplikacija koja je jako laka za korišćenje nije bila odobrena od strane naših eksperata. Podijelio sam svoje mišljenje na Tviteru (Twitter). Podržavao sam kampanje koje su pokrenule češka i crnogorska vlada. Češki slogan „Nosite maske. Moja maska štiti tebe, tvoja maska štiti mene” i crnogorski „Ostani doma”, jasno su ilustrovali neophodnost lične odgovornosti u pandemiji. Konsultovao sam se sa svojom zamjenicom oko dnevnih obaveza i potpisivao mnoštvo dokumenata, uglavnom nota.

Morali smo brzo da se naviknemo na promijenjene uslove rada. Nove intrukcije su svakog dana pristizale iz Praga, kao i iz drugih glavnih gradova. Bilo je to jako zahtjevno vrijeme. Pomagali smo našim građanima ili strancima koji su živjeli u Češ-

koj Republici da napuste Crnu Goru kada su se zatvorile granice. Uspješno smo ih repatrirali privatnim letovima ili letovima koje su organizovale neke od zemalja članica Evropske unije. Nekoliko ljudi se vratilo u Češku Republiku automobilima preko Hrvatske, Slovenije i Austrije. Pravovremena razmjena informacija je suštinski dio našeg posla. U mojoj zemlji nijesu samo ručno rađene maske postale fenomen.

Češki naučnici posvećeno su radili na tome da pomognu naš zdravstveni sistem. Razvili su veliki broj rješenja, kao što je korišćenje 3D štampača za izradu zaštitne opreme. Kontaktirali smo Naučno-tehnološki park Crne Gore i ponudili im saradnju sa partnerima iz Češke Republike. Parku je bio neophodan poseban materijal za 3D štampu jer su im rezerve ponestajale. Materijal je u roku od 10 dana od našeg poziva bio na putu. Uputili smo Park na internet stranice tih čeških tehnoloških kompanija koje su objavljivale svoja iskustva. Zajedno sa Ambasadom Mađarske u Podgorici tražili smo potencijalnog donatora za 3D štampač izrađen u Mađarskoj.

Gomila dokumenata je napisana. Odgovoreno je na stotine hitnih poziva. Dok je svjetska ekonomija bila potpuno zamrznuta i točkovi potpuno zaustavljeni, diplomatska zajednica je neumorno radila. Svi smo pokazali veliku odgovornost i solidarnost. Radili smo vrijedno i najbolje što smo mogli. Kriza nam je pokazala da se možemo osloniti jedni na druge. Dokazali smo da smo uspješan tim, tim Evropske unije. Sada se situacija polako smiruje. Restrikcije se polako ublažavaju. Svijet ulazi u novu eru. Namjerno neću da kažem da se vraćamo starom načinu rada. Bilo bi više nego poželjno da preispitamo značenje života i osvijestimo naše prave potrebe. Na kraju, želio bih da izrazim veliku zahvalnost onima koji su nam pomogli u teškim vremenima. Naročito bih želio da se zahvalim našim kolegama Mađarima koji su bili od izuzetno velike pomoći u koordinisanju dostave 3D štampača Naučno-tehnološkom parku Crne Gore.

Hvala vam!

Dragi Jožefe, o čemu je tvoja priča?

Improvizuj, prilagodi, prevaziđi

Karele, citiraću jednu nezaboravnu rečenicu iz filma za koji si sigurno čuo – Kazablanca (režisera Mihaja Kertesa sa Hemfrijem Bogartom i Ingridom Bergmanom u glavnim ulogama), a ta se rečenica pojavljuje i u Kusturičinom klasiku Crna mačka, bijeli mačor: „Luise, mislim da ovo je početak divnog prijateljstva“. Ostavljajući za sobom svijet filmova, oduševljen sam što je naša saradnja izuzetno uspješna, čak i u ovim turbulentnim vremenima, a vjerujem da će se ovakvi uspjesi ponavljati i u budućnosti.

Moja i slijedeće generacije su djeca tzv. potrošačkog društva ili društva blagostanja. Dobili smo priliku da živimo u takvom svijetu, u takvoj Evropi, koja nam je čak i pored svojih izazova nudila perspektive. Način, kako smo živjeli ubjedio je nas da sve što posjedujemo vječno će trajati i ništa ne može poremetiti naše svakodnevnice. Vjerovali smo u tome i nijesmo mogli ni zamisliti da se sve to može promijeniti za tren oka.

Koronavirus je zatekao čovječanstvo u nespremnom stanju i probudio je strah i nesigurnost u pojedincima i vladama. Nova i nepoznata situacija, kao i protokoli zbog nedostatka informacije natjerali kontinente, zemlje i porodice da se zatvore u nadi da na taj način će se spriječiti potencijalno širenje virusa.

Prvi registrovani slučaj u Crnoj Gori

Ono što smo prethodno samo gledali na televiziji ili čitali u novinama i izvještajima 17. marta 2020. odjednom je postala stvarnost. Nakon što su se pojavila prva dva registrovana slučaja u Crnoj Gori virus je postao dio naših života, kojem se svako morao prilagoditi. Kako su nadležni organi usvajali nove zaštitne mjere jednu za drugom u borbi protiv nevidljivog neprijatelja, tako se mijenjala dobro poznata slika grada. Jutrima su bijele maske krile ličnosti ljudi, bilo je uznemirujuće posmatrati nekada užurbane ulice koje su postale prazne zbog zabrana izlaska. Socijalno distanciranje je teško i polemično jer na kraju krajeva svi smo društvena bića, čak i pod najstrožim mjerama nam je teško da ostavimo naše stare navike i zone udobnosti.

Ali život mora da se nastavi.

Među mojim kolegama u ambasadi ima onih koji su već svjedočili takvim teškim, vanrednim vremenima, a neki su bili i lično pogođeni, dok je za neke ova situacija bila nova, izazov koji nikad ranije nijesu iskusili. Ova nova situacija je zahtijevala

brzo prilagođavanje. Svako je nastojao da radi najbolje kako zna. Naši razgovori pod ovim složenim uvjetima jasno su pokazali da smo svi svjesni ozbiljnosti situacije i svoj posao smo obavljali mirno, prilagođavajući se izazovima, čak i među teškim okolnostima. Počeli smo postepeno da mijenjamo svoje navike vezane za socijalne kontakte – gotovo bez ikakvog obavještenja rukovanje smo zamijenili dezinfekcijom, zajedničke kafe su postale nemoguće zbog maski, a lični su sastanci zamijenjeni onlajn (online) video razgovorima.

Nova situacija, novi izazovi

Kako se virus pojavio u Evropi, evropske zemlje – uključujući i Crnu Goru – započele su da primjenjuju sve neophodne mjere, što je u kratkom roku dovelo do brzog prepoznavanja sužavanja mogućnosti putovanja i povratka kući. Znači, da je jedan od prvih izazova koji smo morali riješiti u ambasadi, bila je repatrijacija naših sugrađana, što nije bio jednostavni zadatak.

Broj zahtjeva mađarskih državljana koji su željeli da se vrate svojim kućama, paralelno se povećao sa opadanjem broja mogućih ruta i načina repatrijacije. Većina njih je tražila pomoć u organizaciji povratka kući, s obzirom da su skratili svoj boravak u Crnoj Gori. Podršku su prvo zatražili članovi mađarskog sportskog saveza. U njihovom slučaju, budući da su imali svoje vozilo, glavni zadatak je bio pronaći pravi put i učiniti ga prohodnim. U tom pogledu, kontinuirani protok informacija i

saradnja koja je uspostavljena i održavana sa mađarskim ambasadama u Zagrebu i Sarajevu pokazali su se ključnim i za buduće slučajeve.

Ovo je dobro ilustrovano činjenicom da je od prestanka vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori repatrijacija gotovo 50 sunarodnika i nekoliko građana EU riješena na relaciji Crna Gora - Bosna i Hercegovina - Hrvatska - Mađarska uz učešće naših ambasada triju zemalja. Na taj način su do uvođenja zabrane izlaska svi državljani Mađarske koji su željeli napustiti Crnu Goru uspjeli da se vrate u svoju domovinu. Naravno, ni nakon toga nijesmo se mogli potpuno opustiti - neke ambasade akreditovane u Crnoj Gori imaju sjedište u Budimpešti. Stoga, ambasade mnogih zemalja, od Istočne Azije do Južne Amerike, koje se nalaze u Budimpešti, kontaktirale su nas zbog repatrijacije svojih građana u cilju uspostavljanja i organizovanja kanala saradnje u okviru diplomatije.

Iako smo imali sreće, jer smo uspjeli sve naše građane vratiti kući, saradnja sa našim EU kolegama nije prestala.

Svakodnevni posao u vrijeme pandemije

Obezbjedivanje nastavka rada ambasade bio je drugi izazov. Pri tome je bilo važno da se pridržavamo mjera vladinih tijela, da osiguramo kontinuitet našeg rada u skladu s protokolima koji imaju za cilj da uspore ili spriječe širenje epidemije, da obezbijedimo sigurne uslove rada i, konačno, da obavimo poslove dobijene sa strane MVP Mađarske.

Stoga sam, kao prvi korak naredio lokalnom osoblju da radi od kuće. Zatim smo uspostavili raspored rada svojih diplomata koji je omogućio da zadaci budu završeni. Naravno, ovo je zahtjevalo i fleksibilnost koja omogućuje povećanje ili smanjenje broja dežurnih radnika, kao i da se u ambasadi uradi potrebna dezinfekcija.

Zbog mjera koje je Vlada Crne Gore preduzela privremeno je obustavljen jedan od najvažnijih elemenata diplomatske aktivnosti. Naime, nije bilo moguće održavati lične sastanake, konferencije, diskusije i druge događaje koji su dio svakodnevnog života diplomate. Među ovim okolnostima, trebalo je naći rješenje za obezbjeđivanje komunikacije sa crnogorskim vlastima, funkcionisanje konsultacija među ambasadorima u Podgorici, sprovođenje zadataka naših ministarstava i zaštitu članova ambasade od virusa, a sve to u skladu sa mjerama zemlje domaćina.

Imajući u vidu da su metode rada od kuće uticale na oblik ličnih kontakata među ambasadorima, uključujući i ambasadore EU, bilo je potrebno naći novi način komunikacije da bismo se prilagodili novonastaloj situaciji. Šef DEU Aivo Orav i njegovo osoblje odigrali su veliku ulogu u dizajniranju i radu ove nove metode. Neke značajne konsultacije i rasprave su organizovane preko novih platformi komunikacije, koje bi inače mogle biti omogućene samo na sastancima, kao što su sastanci šefova EU misija.

Druga takva uobičajena platforma je određena mobilna aplikacija, koja ne služi više samo za takozvani zvanični kontakt, već i za direktnije i svakodnevne oblike socijalnog kontakta.

Dio moje životne filozofije je da ako nijeste u mogućnosti da promijenite date uslove života, i dalje možete da naučite da živite na najbolji i najefikasniji mogući način, jer je to vaša jedina opcija. Trudim se da formiram svoj svakodnevni život u skladu sa tim. Ne potcjenjujući opasnosti koje ovaj virus predstavlja, i uzimajući u obzir postojeće protokole i vladine mjere, pokušavam da nastavim svoj život na isti način kao i prije. Naravno, ovo zahtijeva odgovorno ponašanje svih, zasnovano na principu „odbranite sebe i zaštitite druge“: potrudite se da ne budete zaraženi virusom i dajte sve od sebe da njime ne zarazite druge.

Svako ko je bio vojnik u bilo kojoj vojsci u bilo kojoj zemlji je sigurno lično upoznat sa temom borbe protiv hemijskog i biološkog oružja (oružja za masovno uništenje) i stekao je saznanja o mogućnostima odbrane od njih. Ovo iskustvo daje smjernice da novoj pandemiji Kovid-19 i sličnim virusima ne smijemo pristupiti neodgovorno i sa strahom, već s dužnom pažnjom i poštovanjem, i moramo biti svjesni činjenice da možemo i moramo naučiti živjeti s tim. Ovo je veoma važno jer trenutno ne postoji vakcina protiv ove bolesti i ne može se očekivati prije sljedeće godine.

U skladu sa gore navedenim, odlučio sam da ću i među ovim okolnostima biti dio svijeta. Idem na pijacu čim se otvori jer uživam u mirisu svježeg povrća koji podsjeća na proljeće. Idem, takođe, i u Naš diskont, gdje se uvijek izgubim među policama, jer nikada ne mogu naći proizvode koje tražim.

Pored toga, ponekad se dešavaju neočekivana iznenađenja.

Jednog četvrtka g. Pal Kovač, direktor Crnogorske komercijalne banke, nazvao me je i pitao o mojim trenutnim obavezama. Rekao sam mu da radim sve što i on. Zatim me je pozvao na „žurku useljenja“, jer se upravo uselio u istu zgradu u kojoj i ja živim, tako da smo to proslavili na tipičan mađarski način.

Dva dana kasnije, u subotu, pozvao sam ga na ručak, a onda mi je nekoliko dana kasnije uzvratio poziv za ručak i tako dalje. Znajući vrlo dobro da nijedan od nas ne bi dobio Mišelinovu zvijezdu, zaronili smo u svijet kuvanja sa osnovama mađarske kuhinje.

Pošto smo obojica trenutno sami u Podgorici, pozvali smo supruge u pomoć kako bismo postigli planirano gastronomsko iskustvo ili makar nešto slično tome. Uspjeli smo da napravimo iznenađujuće dobar ručak praćen finim domaćim bijelim vinima, zahvaljujući ili našim do sada skrivenim gastronomskim sposobnostima ili profesionalnom daljinskom upravljanju (možda i jedno i drugo). Kako ovo nije bio diplomatski, već prijateljski ručak, pokušali smo da izbjegnemo uobičajena protokolarna pravila koja, između ostalog, podrazumijevaju manji broj jela nego inače, jer se niko od nas nije usudio napraviti bilo šta drugo, čak ni jednostavan kolač za desert.

Naravno, svako različito doživljava ovaj čudan period. Posebna je situacija živjeti sa malom djecom, jedno je ovaj izazov provesti sve vrijeme u stanu, a drugo u rezidenciji sa baštom. S tim u vezi, naš kolega iz Poljske, ambasador Artur Dmohovski mogao bi nas bliže uputiti, jer je preživio ovu jedinstvenu situaciju zajedno sa svojom porodicom.

Karantin ne mora da bude izolacija

Kao što je moj prijatelj iz Mađarske, ambasador Jožef Neđeši, primijetio, ovo vrijeme karantina nametnulo nam je dosta izazova. Ono po čemu ću najviše pamtiti ovo neobično proljeće 2020. i ono što je bilo najizazovnije, to je sami početak zabrane izlaska. Naročito ću se sjećati prvih nekoliko dana kada je sve bilo jako užurbano za sve nas u poljskoj ambasadi u Podgorici. Mnoge zemlje, među prvima Poljska i Crna Gora, počele su da ograničavaju međunarodne i domaće letove, a ubrzo nakon toga su zatvorile i granice.

Shodno tome, aviokompanije su počele da otkazuju međunarodne letove i za samo nekoliko dana našli smo se u takvoj situaciji da su se mnogi naši građani iznenada i neočekivano „zaglavili“ u Crnoj Gori, tražeći bilo kakvu priliku da se vrate u svoju domovinu i očekujući raznoraznu pomoć i podršku od ambasade. Imajući u vidu da je Crna Gora veoma popularna turistička destinacija kod Poljaka, bili su to uglavnom turisti, koji su ovdje došli na jednu ili dvije sedmice, da posjete obalu ili da se povuku u planine, najčešće porodice sa malom djecom koje zasigurno nijesu u mogućnosti da ostanu ovdje za vrijeme trajanja ove teško predvidive pandemije.

Iako je bilo neophodno uložiti mnogo napora od strane svih nas u ambasadi, dosta brzo smo uspjeli da im pomognemo. Situacija se brzo mijenjala, nove informacije o različitim zemljama koje su ograničavale putovanja stizale su do nas gotovo na svakih sat vremena. Bilo je izuzetno teško predvidjeti šta će se dalje događati, a time i planirati konkretna rješenja. Srećom, u roku od nekoliko dana, Vlada Poljske i naš nacionalni avio-prevoznik LOT započeli su veliku operaciju evakuacije „zarobljenih“ Poljaka iz cijelog svijeta.

Crna Gora nije bila prva na listi, jer je bilo drugih zemalja u kojima je broj ljudi koji čekaju vazdušni prevoz bio znatno veći - od Velike Britanije, preko Sjedinjenih Američkih Država, do Tajlanda. Uprkos tome, uspjeli smo da se efikasno povežemo i komuniciramo sa aviokompanijom i obije vlade, poljskom i crnogorskom, kako bismo sproveli ovu prilično komplikovanu operaciju. Nakon samo nekoliko dana čekanja, konačno smo dobili dva specijalna leta LOT-a od Podgorice do Varšave. Zahvaljujući zajedničkom naporu, svi koji su željeli da se vrate u Poljsku bili su u mogućnosti da to i urade.

Istovremeno, bilo nam je veliko zadovoljstvo da smo uspjeli omogućiti i građanima Crne Gore koji su bili u Poljskoj da se tim istim letovima vrate kući. Kada su naše kolege iz Ministarstva vanjskih poslova Crne Gore saznale da će biti letova iz Varšave, tražile su našu pomoć. Uspjeli smo da im pomognemo da se brže završe

neke formalnosti u Varšavi i na taj način su svi Crnogorci koji su željeli da se vrate, mogli da dođu u Podgoricu LOT-ovim avionima.

S obzirom na smrtonosnu opasnost koja je prijetila našim društvima, pojava toliko inicijativa za pomoć i podršku zaista je ohrabrujuća. Drago mi je što nismo samo uspjeli da pomognemo građanima Crne Gore da se vrate u svoju domovinu, već je naša ambasada uspješno organizovala još jednu značajnu akciju – prikupljanje sredstava među diplomatama u Podgorici za pomoć Crnoj Gori u borbi protiv epidemije. Moja supruga Monika, kao predsjednica Međunarodnog kluba žena Crne Gore, ima puno iskustva u prikupljanju sredstava, pa je organizovala akciju i ovim povodom. Bili smo srećni što smo zahvaljujući sredstvima mnogih kolega iz naše diplomatske zajednice, mogli da doniramo Kliničkom centru Crne Gore jako vrijednu i prijeko potrebnu medicinsku opremu, uključujući i posebne krevete za bolesne.

Očigledno je da vrijeme karantina podrazumijeva, prije svega, mnogo poteškoća i problema. Ubrzo nakon izbijanja epidemije u Crnoj Gori, odlučili smo da iz očiglednih bezbjednosnih razloga promijenimo način rada naše kancelarije u poljskoj ambasadi i konzulatu. Počeli smo da radimo iz svojih domova, komunicirali smo putem interneta i telefona, a u ambasadu smo dolazili samo kada je to bilo neophodno. Sve to smo radili u skladu sa najvažnijom i univerzalnom preporukom za zaštitu od epidemije - ostanite kod kuće ili ostanite doma.

Podrazumijeva se da su izolacija i ograničavanje kontakata predstavljali problem i otežavali rad više nego što je to uobičajeno, ali takve mjere su svakako neophodne za bezbjednost s obzirom na opasnost sa kojom smo iznenada suočeni. I to ne samo našu, već i bezbjednost svih osoba s kojima smo mogli da budemo u kontaktu. Ipak, ovaj novi način rada ubrzo se pokazao prilično efikasnim, iako je imao svoja ograničenja i poteškoće – nedostatak lakog, direktnog, ličnog kontakta tokom dužeg perioda iz više razloga je prilično neprijatan.

Shodno tome, svakodnevna rutina života i rada morala je potpuno da se promijeni. Umjesto da ujutro odlazim u ambasadu u isto vrijeme, veći dio dana provodio sam za svojim radnim stolom kod kuće, sa laptopom i mobilnim telefonom, provjeravajući i odgovarajući na mejlove, telefonirajući, bez veće razlike u odnosu na rad u kancelariji. Ubrzo je to postala nova rutina. Važan dio ove dnevne rutine bila je saradnja ambasadora zemalja članica Evropske unije, kojom je vrlo efikasno koordinirao šef Delegacije EU Aivo Orav. Naročito sada, u ovim teškim vremenima, jako je korisno i od vitalnog značaja da možemo da razmjenjujemo aktuelne informacije o pandemiji i da pomažemo jedni drugima u rješavanju različitih problema, ne samo u okviru službe, već i privatno, pošto smo grupa bliskih kolega i prijatelja.

Kada je u pitanju privatna situacija, mogu dodati da teško možemo pričati o izolaciji kada radimo od kuće, posebno u porodici sa malom djecom i pod jednim krovom. Kada imate dvoje mališana u radnoj sobi, ponekad se možete suočiti sa zanimljivim izazovima dok pokušavate da se, na primjer, povežete sa vašim ministarstvom. S druge strane, vrijedno je pomenuti da živimo usred sela, jer je Donja Gorica gdje se nalazi rezidencija poljske ambasade, iako formalno na periferiji Podgorice, praktično na selu. Dakle, kad izađete u šetnju, možete razgovarati sa komšijama (paradoksalno, mnogo smo ih bolje upoznali tokom ovog perioda društvenog distanciranja) i uvijek možete vidjeti kokoške, koze, konje ili stada ovaca u vašem komšiluku. Što je lijepo, naročito za malu djecu, a i olakšao je život kroz ovo čudno vrijeme karantina.

Mi u Poljskoj vjerujemo da će samo usaglašena saradnja i solidarnost – jedna od najvažnijih riječi za nas – pomoći svima nama da prevaziđemo ovu krizu. U tom duhu, naša država je slala medicinsku opremu i mjere zaštite u zemlje koje su

mного više pogođene epidemijom, a naši ljekari radili su kao volonteri u Italiji i u SAD-u. Ta solidarnost na različitim nivoima između zemalja našeg regiona Centralne Evrope, poput Poljske i Crne Gore, kao i između EU i Crne Gore, omogućava nam da čak i danas, usred epidemije, u budućnost gledamo sa optimizmom.

Dakle, nadajmo se da ćemo uskoro svjedočiti kraju ove krize, ponovnom pokretanju ekonomija u svim našim zemljama i, što je od vitalnog značaja za Crnu Goru, preporodu međunarodnog turizma. Volio bih da mogu svaki dan iznova gledati LOT-ove avione prepune turista koji slijeću u Podgoricu, kao i da ih dovode u Atinu i mnoge druge istorijske grčke gradove i lijepa ostrva, gdje je toliko Poljaka i ljudi iz cijelog svijeta uživalo u sjajnim mediteranskim pejzažima i prelijepim plažama. Uporedo sa ovim željama, i sanjajući trenutak kada ću ponovo biti u mogućnosti da odem u Grčku sa porodicom, prenosim štafetu svom uglednom kolegi Panajotisu, ambasadoru te čudesne zemlje, kolijevke evropske kulture, odakle je naša zajednička istorija potekla.

Ljepota uma u teškim vremenima

Dok nastavljam „trku štafeta“ nakon svog poljskog kolege, prvo što mi pada na pamet je scena iz Njujorka, još iz jeseni 1989. godine – ja sjedim iza znaka Grčka u sali za konferencije II komiteta Generalne skupštine Ujedinjenih nacija. Kao što je to običaj, tekst izlaganja nacionalnog predstavnika se distribuira nekoliko minuta prije nego što on uzme riječ, naravno kako bi se pratio tok zasjedanja. Sljedeći na redu da uzme riječ bio je poljski predstavnik. Službenik UN-a je stavio kopiju njegovog izlaganja ispred mene i kada sam podigao papir, na moje iznenađenje, značajne izmjene su se našle na naslovnici – zemlja je bila Republika Poljska! Slogotagma Socijalistička narodna je nestala ispred Republika. To je bio prvi put da se to desilo, i to u trenutku dok je svijet doživljavao monumentalne promjene.

Nema više bipolarnosti! Nekoliko godina kasnije, 18. decembra 1993, Poljska je podnijela zvaničan zahtjev za pristupanje Evropskoj uniji za vrijeme tadašnjeg helenskog predsjedavanja Savjetom EU. A deceniju kasnije, tokom još jednog helenskog predsjedavanja, Poljska je u aprilu 2003. godine potpisala u Atini, zajedno sa još devet evropskih zemalja, dokumente o pristupanju Evropskoj uniji. Zemlja koja se zahvaljujući Lehu Valensi našla na naslovnim stranicama zbog riječi „solidarnost“, već duže vrijeme je punopravna članica Unije, kojoj, takođe, pripada i Zapadni Balkan. Ali kako je počela 2020. godina, svijet, i ne samo Evropa, morali su da se sprema za izazov pandemije i razmisle o značenju riječi „solidarnost“.

Kako se virus širi, tako se množe i pitanja u mojoj glavi, koja su vjerovatno tipična za sve nas. Kada će nestati u zemlji odakle je potekla? Gdje će se dalje raširiti?

Jasno, kao što se pokazalo u ranijim slučajevima pandemije u istoriji, bilo je pitanje kada, a ne da li. Sjećanje je pratilo i razmišljanje o mojim diplomskim seminarima o svjetskom poretku od prije nekoliko decenija – pandemija poznata kao Crna smrt, koja se širila iz zemlje u zemlju, od kontinenta do kontinenta, kao putovanje broda koje se završilo u pristanštinu, gdje bi se miševi iskrcali zajedno sa putnicima, noseći zarazu sa sobom. „Ne, niko nije bezbjedan“, sjećam se da je to moj profesor rekao. Svi smo toliko povezani da je naša sudbina delikatna poput niti. Privid da je sve u redu! Da je sve u redu se ne dokaže suprotno, ovoga puta zbog virusa vidljivog samo pod elektronskim mikroskopom.

Stvarnost je počela drugačije da izgleda početkom marta. Otišao sam u Grčku na samo par dana, onoliko koliko ima prstiju na ruci. Čim sam se vratio u Crnu Goru stigla mi je poruka, osim one uobičajene – „Dobrodošli u Crnu Goru...“. Poruka

je počela sa „Dobrodošli“. A onda je uslijedilo: „Ukoliko dolazite iz oblasti koje su pogođene kovid-19 virusom, o tome obavijestite službenike granične kontrole. Oni će vas obavijestiti o dužnostima/obavezama. Vlada Crne Gore“. Datum je bio 14. mart 2020. Martovske ide!

2001: Odiseja u svemiru naziv je poznatog filma iz 1968. Ali ovo pisanje nije dnevnik palube, i nemam ambiciju da ga pretvorim u takvo. Kapetan broda u koji sam se ukrcao je naredio: „Samoizolujte sa na dvije sedmice!“. Tako sam i učinio.

A tada je nova stvarnost počela ubrzano da se kreće, možda brže od svemirskog broda. Kancelarija u ambasadi predstavljala je granice mog svijeta, a moja rezidencija tri sprata iznad predstavljala je granicu mojih šetnji. Jutarnje tuširanje, šolja kafe, voće i brzi doručak, a zatim spuštanje u operacionu salu (kancelariju). Podizanje sistema, čitanje vijesti na internetu, sjedenje za kontrolnom tablom – tastaturom računara, a zatim prebacivanje na službeni saobraćaj, povezan sa spoljnim svijetom putem otvorenih i zatvorenih kola. Vijesti su se samo smjenjivale, u formi statistike, u slikama ovog virusa, u slikama bolnica širom svijeta, ljudi koji razgovaraju preko telefona i postavljaju ih na internet, lica sa maskama, uglavnom onim hirurškim, a neki s onim naprednijim koje izgledaju poput holivudskih likova iz horor filmova. A onda je, ubrzo, ta nova stvarnost postala ružna kada

je pogodila Italiju. Osjećao sam se kao da se nalazim pod svjetlom ulične lampe, kako svjedočim neonskom svjetlu (virusu) koje razdvaja noć i sve to posmatram u tišini, koristeći neke tekstove Zvuka tišine, autora Sajmona i Garfankela. Nikome se nijesam mogao obratiti. Socijalna distanca.

Zemlje su se klanjale neovirusu koji je krenuo na svjetsku turneju. Jedini zvuk koji se mogao čuti, bio je zvuk straha, koji je Edvard Munk tako dobro prikazao u svojoj slici Vrisak 1893. godine, u doba fin de siècle. Kakvom kraju sluti ovaj virus? Nika-kva molitva nije mogla nikoga spasiti, jer su vlade pokušavale da lociraju „početnu tačku“, nadajući se da će tako moći da prate njen put i zaustave širenje.

Sjedeći za kontrolnom tablom, morao sam da svjedočim otkazivanju dvije ministarske posjete na kojima sam radio. Morao sam da tražim ljude, sunarodnike, koji bi željeli da se vrate u zemlju, suočeni sa preprekama koje ne samo da me podsjećaju na poteškoće prelaženja granica iz predšengenskog perioda, već su me natjerale da se zapitam šta je pred nama, kako su stvari postajale nezamislivo teške. No, crnogorske vlasti pokazale su se vrlo efikasnim i vrlo spremnim da pozitivno odgovore na zahtjeve. Da, svaka repatrijacija protekla je bez problema.

Ovaj virus ne poznaje granice i iz tog razloga je izazov za sve nas, što zahtijeva snažnu solidarnost i saradnju. Nakon određenog trenutka ukočenosti pred izazovom i strahopoštovanja, vlade su počele da reaguju, da osluškuju potrebe i razvijaju mehanizme neophodne za suočavanje sa prijetnjom kakvoj do sada nijesu svjedočili. Iz Brisela stižu dobre vijesti. Evropska unija se dobro pokazala i pripremila globalni paket odgovora od 15,6 milijardi eura, od čega je 374,5 miliona za Zapadni Balkan. Crnoj Gori je namijenjeno tri, a u narednom periodu stiže još 50 miliona eura, kako bi se prvo odgovorilo na trenutne potrebe, a nakon toga sanirale i socioekonomske posljedice. Novac za nešto veoma važno. Novac koji znači da su Unija i njene države članice ovdje. U znak solidarnosti. Braća po oružju, izvan straha.

Prošlo je već mjesec dana od prvog unosa u dnevnik palube. Odrastao sam tokom perioda izolacije kojoj sam morao da se izložim. Otišao sam nekoliko puta u supermarket u svom kvartu koji je bio dobro snabdjeven proizvodima kao i prije izbijanja korone. Nema praznih polica, sve je puno makarona i... toalet papira! Nijesam morao da koristim masku ili rukavice. Osjećam izrazito divljenje prema onima koji su proveli bezbroj sati naporno radeći u bolnicama širom svijeta, dišući u maske i trpeći znojave ruke u gumenim rukavicama. Ne mogu im se dovoljno zahvaliti tapšanjem u znak obavanja priznanja njihovoj hrabrosti i posvećenosti. Ne mogu reći da se osjećam udobno zbog načina na koji je virtuelni svijet o kojem smo razgovarali postao neophodan. Znam da će biti potrebno vrijeme da revolucionarne promjene postanu dio našeg svakodnevnog života. Društva nijesu programabilni entiteti.

Red za trgovinu

Evolucija sigurno brzo napreduje, dobija brzinu, ali treba joj vremena da se temeljno izmijene svakodnevni poslovi i način na koji posmatramo život. Nijesmo roboti, moramo da komuniciramo. Nedostajalo mi je gledanje sa kolegama, kolegama ambasadorima. Diplomatska zajednica je dio ljudskog društva. U prethodnim danima smo bili u kontaktu, svako iz svoje kancelarije, pokušavajući da mostove između naših zemalja i Crne Gore održavamo jakim i postojanim, kao što stojimo i mi sami. Svi smo radosni što vidimo da se naša zemlja domaćin dobro snašla u datim okolnostima, a mi smo tu da krenemo svojim brodovima dan kasnije, dok se pripremamo da napustimo neistražene vode kovida-19. Svi smo krvarili, neki više, neki manje, ali što smo bliže čistini, možda s osjećajem ljutnje i straha, osjećajući se možda preplavljeni izazovom, ipak čvrsto stojimo, poput Boksera Sajmona i Garfankela, kao ujedinjeni borci – nada opstaje!

Pošto uskoro predajem štafetu italijanskom kolegi Luki, iskušenje me savladava, um mi luta ka objema obalama Jonskog i Jadranskog mora i ka jarkom ljetnjem suncu na prelijepoj plaži. Obale koje su se uspješno srele u prošlosti, koje su izrodile grčko-rimski svijet, samu suštinu današnje Evrope i zapadne civilizacije. Recitujući isječke iz Oda Kvinta Horacija Flaka, najslavnijeg rimskog poete i filozofa, moj profesor latinskog podsjetio bi nas pjesnikovih riječi da je Rim na silu pokorio klasični grčki svijet, da bi zauzvrat sam bio pokoren literaturom i umjetnošću Grčke, što je ruralnim Latinima donijelo kulturu. Zaista, šta bi bilo od Evrope da nije bilo takvih osnova, tako neiscrpnog izvora znanja? Možda bi Zevs poricao da ju je ikada upoznao! Kad smo već kod toga, Luka, mutatis mutandis, bio sam strastveni navijač Juventusa još od djetinjstva, sigurno još prije nego što se Ronaldo pridružio tom fudbalskom klubu. On je, ipak, rođen tek 1985! Možda je to zbog toga što su boje Juvea iste, crne i bijele, kao i kod PAOK-a iz Soluna, mog omiljenog fudbalskog kluba u Grčkoj.

Umijeće života je umijeće preživljavanja

Uvijek vodim zanimljive razgovore sa mojim prijateljem Panajotisom, grčkim ambasadorom. Posebno volimo da diskutujemo o tome kako se moderna evropska civilizacija rodila iz rimsko-grčke interakcije. Drevni Rim osvajao je vojno i politički; Drevna Grčka je, međutim, odgovorila kulturološkom kolonizacijom. Obično zaključujemo da je, budući da su riječi istine jednostavne (kako je to rekao Eshil), doprinos bio jednak i presudan (da nije bilo Panajotisove čudne sklonosti FK Juventusu umjesto slavnog FK Milana, rekao bih da se uvijek slažemo).

Samo što sam priveo kraju jednu diskusiju o istoriji u trenucima opuštanja kada se to desilo. Prvim telefonskim pozivom. Zatim još jednim. Pa još jednim. U samo nekoliko minuta ambasada je bila preplavljena pozivima italijanskih državljana koji su upravo stigli na aerodrom Podgorica iz Bolonje, pitajući se zašto su podvrgnuti neočekivanim provjerama, pitanjima i obrascima za popunjavanje.

Tako je sve počelo: 24. februara 2020. italijanska ambasada je iskusila prvi (blagi) talas anti-kovid-19 mjera koje je Crna Gora uvela. To nas je iznenadilo, došlo je bez upozorenja. „U pitanju je bila hitna odluka, žao nam je što Vas nijesmo mogli odmah obavijestiti. Od sada ćemo biti u bliskom kontaktu“, objasnio je predstavnik nadležne institucije dan kasnije. Od tada se, nažalost, sve brzo promijenilo. Odjednom. Dan za danom. I cijeli svijet je sredinom marta utonuo u nešto što nam je već duže vremena nepoznato – pandemiju.

Za samo dvije nedjelje letovi su ukinuti, prvo sa Italijom, a zatim postepeno, ali neumoljivo, i sa ostatkom svijeta. Isto se desilo i sa trajektnim linijama. Tehnička riječ koja se koristi svuda je „suspendovano“ – a čini se da nada ipak opstaje. Naravno da će se nešto suspendovano ponovo pokrenuti. Ubrzo smo otkrili i da je škakljivo pitanje „kada?“.

Rad ambasade se već mijenjao. Ali efekat obustave komercijalnih letova doveo je do potpuno nove „evolucije“ – mnogi Italijani su iznenada ostali „zarobljeni“ u Crnoj Gori. Studenti, privrednici, neki turisti. Naš prioritet je bio da ih izvedemo iz zemlje, da ih repatriramo.

Tada smo vidjeli šta znači solidarnost. Crnogorska vlada je u procesu vraćanja svojih državljana iz Italije ponudila specijalni let iz Podgorice za Rim kako bi Italijane vratila nazad. Tada smo počeli da radimo sa drugim zemljama članicama EU, posebno sa Hrvatskom i Slovenijom – mnogi Italijani su se kolima vratili u Belpaese, prelazeći preko tih prijateljskih zemalja. Drugi su odlučili da potraže našu

pomoć za vraćanje posebnim trajektima ili specijalnim letovima iz Albanije. U tom smislu, radili smo i još uvijek radimo u strogoj koordinaciji sa crnogorskim vlastima i italijanskom ambasadom u Tirani.

Solidarnost je počela da pristiže i iz raznih crnogorskih institucija, a prije svega od građana. Mnogi gradonačelnici su poslali poruke saučešća. I Predsjedništvo Crne Gore i Glavni grad Podgorica su svoje zgrade osvjetlili bojama italijanske zastave. Štaviše, ambasada je bukvalno preplavljena porukama saosjećanja i ohrabrenja običnih građana, od kojih su mnogi pisali direktno na italijanskom.

Kontaktirali su me i brojni novinari. Prihvatio sam neke zahtjeve za intervju (ispod je fotografija iz mog prvog onlajn intervjua za Dan) o tužnoj situaciji u Italiji. Sa pozitivnije strane, mogao bih da predstavim prve znake, a zatim trendove ohrabrujućeg smanjenja širenja zaraze, istovremeno ističući kako se velika većina italijanskog naroda ujedinila i disciplinovala protiv biča. Naravno, bio sam i u mogućnosti da opišem presudnu finansijsku pomoć koju su EU i njene države članice obezbijedile Crnoj Gori u borbi protiv koronavirusa, kao i podršku za ponovno pokretanje ekonomije.

Dok su se ovi iznenadni događaji dešavali, morao sam u potpunosti da preispitam naš „režim rada“. Zaštita osoblja ambasade zaista je bila drugi ključni prioritet. Da bismo osigurali zdravstvenu bezbjednost naših zaposlenih, a takođe sačuvali sposobnost ambasade da pomogne mnogim Italijanima u teškoćama, postepeno sam prebacio većinu našeg osoblja u režim „pametnog rada“. Nekoliko dana od prvog potvrđenog slučaja koronavirusa u Crnoj Gori, 17. marta, ambasada je bila skoro prazna, ali ostala je vrlo operativna, kao što sam pokušao da objasnim u poruci upućenoj svim državljanima Italije, njih pet stotina, koji su još uvijek boravili

u Crnoj Gori. Ambasada je nastavila da radi, i dalje je otvorena i efikasna, radeći uglavnom putem mejla i telefona.

Otkrili smo i mogućnost video konferencijskih poziva – počeli smo da učestvujemo u mnogim „virtuelnim sastancima” sa Rimom i/ili sa drugim italijanskim ambasadorima na Zapadnom Balkanu, razmjenjujući informacije i iskustva. Bez obzira na tragičan ishod pandemije u našoj zemlji, italijanski diplomatski sistem nastavio je da radi svugdje na prevazilaženju izazova i pomoći našim državljanima.

Od sredine marta, crnogorske vlasti su postepeno uvele stroža pravila i mjere. U mnogim slučajevima slične onima koje su primijenjene u Italiji nekoliko sedmica ranije, pošto je moja zemlja bila prva evropska država koja je, nažalost, jako pogođena i gdje se zaraza rapidno širila.

Naravno, sve je postalo komplikovano i izazovno, imajući u vidu da su mnoge usluge postale nedostupne, a radnje zatvorene ili su radile po skraćenom radnom vremenu. Tu su bile i stroge mjere socijalnog distanciranja. Fizičke aktivnosti na otvorenom su bile nemoguće, a odlazak kući u određene sate zabranjen. Nakon što sam prilagodio rad u ambasadi, sada sam morao da razmislim kako da prilagodim svoj privatni život i navike. Kako se društveni život ugasio, otkrio sam da imam više vremena na raspolaganju, posebno u večernjim satima. Takođe, primijetio sam kako su mi nedostajale tri stvari:

1) Naravno, društvo moje porodice, koja je zaglavljena u Rimu od kraja februara. Srećom, danas moderna tehnologija pruža mogućnost da ostanete u kontaktu bez mnogo napora. Nije savršeno, ali je svakako dobro privremeno rješenje. Kako sam bio potpuno nemoćan da radim bilo šta dok sam izolovan u Crnoj Gori, zahvaljujući ovoj mogućnosti kontakta mogao bolje da upravljam užasnim osjećajem straha po zdravlje moje porodice i prijatelja u Italiji.

2) Uobičajene razmjene sa kolegama i prijateljima, kao diplomatama i crnogorskim ministarstvima/organima. Jedno od rješenja bilo je stvaranje grupe za komunikaciju, posebno među ambasadorima EU zemalja – tako da umjesto da se lično sastajemo možemo odmah i stalno biti u kontaktu i razmjenjivati informacije (komentare). Uskrs smo, recimo, proveli gotovo potpuno izolovano od ostatka svijeta, pa je bilo utješno dijeliti priče i najbolje želje sa kolegama koje su u istoj situaciji i, zašto da ne, i šale. Takođe, često sam telefonirao mnogim kolegama, samo da vidim kako im ide. Solidarnost i navika da i dalje budemo u kontaktu bili su snažno sredstvo za održavanje normalnosti. Bio sam u prilici da sa nekim kolegama organizujem i video pozive, svako iz svog doma, pa čak i „virtuelne zdravice” u nadi za brzi poraz kovida-19.

3) Mnoge kulturne inicijative koje sam organizovao. Prije pandemije, vodio sam se ličnim uvjerenjem – sunce u Crnoj Gori nikada ne smije zaći bez italijanskog

kulturnog događaja koji se odvija negdje u zemlji (vive la grandeur, kako bi rekli Francuzi). Sada se mogu samo nadati oporavku nekih od brojnih kulturnih aktivnosti planiranih za 2020. godinu. U najmanju ruku, i ova misao bila je jedna vrsta utjehe, jer smo glavnu inicijativu, zahvaljujući italijanskoj Fondazione Pucciniana, uspjeli da organizujemo već početkom godine, 21. januara. Prvi put u Crnoj Gori, u Crnogorskom narodnom pozorištu u Podgorici, izvedena je Pučinijeva La boheme. Bio je to ogroman i toplo primljen uspjeh, s obzirom na to da su karte za sve tri večeri bile rasprodate. Vodićemo se ovim primjerom i u budućnosti, čim prođe kriza.

Morao sam reorganizovati i svoje privatne prioritete. Budući da sam „dobar“ Italijan, kupio sam razne vrste tjestenine, kao i sve sastojke za pripremu raznih soseva. Takođe, sjetio sam se vremena kad sam bio student – pa, nije to bilo tako davno! U prelijepoj Bolonji (poznatoj po najstarijem evropskom univerzitetu, ali i po bogatoj i odličnoj kuhinji) improvizovao sam kao svojevrzni kuvar. Čak sam i „izmislio“ novo jelo (ukusno i hranljivo, a prije svega vrlo jeftino), poznati „studentski grašak“ (u suštini to su grašak i paradajz sa malo maslinovog ulja, crnog luka, malo bijelog luka, soli i origana – kuvate ih u šerpi nekoliko minuta i prema želji dodate i hljeb ako imate u blizini... i voila!). Dakle, poštujući sve mjere predostrožnosti koje vlasti nalažu kupcima koji posjećuju prodavnice ili supermarkete, kupio sam i brašno, maslinovo ulje, paradajz, mocarelu i ostale sastojke. I počeo sam da provodim dio svog slobodnog vremena kao ponosni kuvar amater (biće vam jasnije sa fotografije ispod). Pica (vidite remek-djelo dolje), tjestenina, pa čak i hljeb otkrili su mi svoje tajne, u određenoj mjeri (zbilja se nadam da će se profesionalni restorani što prije otvoriti...).

Ipak, kao što su i stari Rimljani govorili, mens sana in corpore sano (u zdravom tijelu zdrav duh). Drugim riječima, dobro je što bolje jesti i uživati u pripremi obroka, ali to nije dovoljno. Da biste održali um aktivnim i zdravim, potrebna vam je i vježba. Obično praktikujem „brzi hod“, naročito tokom vikenda. Ali u vrijeme kada je rizik od korone bio najveći, većina parkova je bila zatvorena i nijeste mogli napustiti svoj dom, osim u određenim satima u toku dana. Pa, ako već ne možete izaći „napolje“, uvijek možete da imate neku aktivnost „unutra“. Srećom, imam predivan bicikl za vježbanje (ostao mi je još od sportske nesreće od prije dvije godine, kada sam ga koristio za vježbanje moje operisane lijeve noge), na kom bih mogao da provodim sate vrteći pedale. Istovremeno otkrivajući i slušajući muziku kako bih kilometare i kilometre lakše savladavao... a da ni ne napustim dom.

Vratio sam se i jednom od svojih hobija – stripu. Zvanično otkrivanje tog hobija u Crnoj Gori priredio sam 2018. godine, kada sam dobio poziv da otvorim prvi Međunarodni festival stripa u Herceg Novom, događaj koji italijanska ambasada podržava svake godine. Stoga nije nikakva misterija da sam veliki obožavalac italijanske serije Tex (koji je, otkrio sam, takođe veoma popularan ovdje), urednika Serđa Bonelija, o tekasaškom rendžeru koji je skoro nepogrješiv u pucanju kriminalaca, koji je i poglavica Navaho (Navajo) naroda, američkih starosjedioca. Ponovo sam počeo sa čitanjem svoje zbirke (koja me prati u svakoj zemlji u kojoj sam postavljen za diplomatu), počevši od prvog broja. Kakva zabava, otkrivanje zaboravljenih avantura!

A kakav sam samo poklon dobio na mejl od dragog prijatelja Voltera Venturija, jednog od najvažnijih ilustratora Texa u Italiji. Zahvaljujući njemu konačno sam u mogućnosti da se upoznam sa svojim herojem sa papira i njegovim prijateljima „licem u lice“. Kao što možete vidjeti u crtežu ispod, ja u mojoj kancelariji, u prikladnom stilu 19. vijeka objašnjavam... Crnu Goru njima.

Iako sam se organizovao dosta dobro kada su u pitanju posao i život, ipak mi jako nedostaje „moj život prije pandemije“. Jedna stvar je sigurna, jedva čekam da se ponovo uspostave međunarodni letovi kako bih obnovio stare veze, a naročito sa Italijom i sa mojom porodicom!

Siguran sam da ćemo se zajedno oporaviti, uz solidarnost i odgovornost, sjećajući se previše žrtava kovida-19, ali u nadi da ćemo buduće prijetnje dočekati bolje opremljeni.

Kao što sam pomenuo Borisu, mom slovačkom kolegi, ne sumnjam da mi Evropljani, ujedinjeni sa svih strana ovog predivnog kontinenta, kao što to činimo sa i u Crnoj Gori, možemo uskoro prebroditi ovu krizu i povratiti normalnost, jači nego ikad.

Nestandardna, ali veoma odgovorna misija

Kada sam završio svoju prethodnu misiju u Danskoj, nijesam ni slutio da će sljedeća biti van standarda i da će istovremeno provjeriti snagu i jedinstvo nas Evropljana u duhu – „što te ne ubije, to te ojača“, kako je rekao naš italijanski prijatelj Luka.

Pri odlasku iz Kopenhagena sa osmjehom sam pomislio: „Počeo si na istoku, pa si otišao na zapad, a sad se vraćaš sa sjevera. Vrijeme je da odeš na jug“. Zato kada sam dobio ponudu od ministra da pođem u misiju u Crnu Goru, nijesam se predomišljao. Biti ambasador u zemlji sa kojom imamo fantastične prijateljske odnose, a čijem rođenju su svjedočili dvojica vrhunskih slovačkih diplomata – Miroslav Lajčak i František Lipka – je za mene više nego čast. A upravo Miroslav Lajčak, kao moj ministar, me je uputio u Podgoricu. Uvijek je govorio da je Crna Gora zemlja koja će zauvijek ostati u njegovom srcu.

Isto je moguće reći i za region Zapadnog Balkana gdje je proveo veći dio svoje diplomatske karijere, gdje se osjeća uvijek veoma dobro, rado se tamo vraća, veoma dobro ga razumije, a i stalo mu je do njegove budućnosti. Stoga sam ubijeđen da je za Crnu Goru i za cijeli region dobra vijest da je od prvog aprila ove godine postao specijalni predstavnik EU za dijalog između Beograda i Prištine i za regionalna pitanja na Zapadnom Balkanu.

Vjerujem da je to, posebno u ovim teškim vremenima, pozitivan signal i da će stvari u regionu krenuti ispravnim smjerom. Sigurno nije bila slučajnost, već pokazatelj povjerenja, prijateljstva i podrške, da je jedan od prvih političara kojeg je Miroslav Lajčak poslije preuzimanja dužnosti pozvao telefonom, bio crnogorski predsjednik Milo Đukanović. Sve to je istovremeno pozitivan signal da Evropska komisija želi da posveti Zapadnom Balkanu mnogo veću pažnju nego prije. Tim veću odgovornost osjećam u svojoj novoj misiji.

Prije dolaska u Crnu Goru nijesam ni sanjao na kakve probleme ću na početku svoje misije naići, i pored toga što je kovid-19 već u to vrijeme plašio ljude u Kini i postepeno se pomjerao i na Evropu. Na posljednjim službenim putovanjima, prije mog dolaska u Podgoricu, sve češće sam srijetao ljude sa zaštitnim maskama. Tada su na mene djelovali nekako posebno.

Danas, u tim zemljama gdje je nošenje zaštitne maske obavezno, posebno djeluju oni koji šetaju ulicama bez ove zaštite. Priznajem da sam i ja morao neko vrijeme da se privikavam, dok nijesam nošenje maske shvatio kao sastavni dio života. Pred odlazak na posao počeo sam masku da uzimam po automatizmu, isto kao i ključeve od auta.

Crna Gora je posljednja zemlja u Evropi koja je bila pogođena ovom epidemijom. Svaka čast vladi i svim odgovornim organima kako su se pripremili za epidemiju, unaprijed preduzeli potrebne mjere, učeci iz nekontrolisanog širenja virusa ne samo našim kontinentom, nego cijelim svijetom. Zahvaljujući tome rezultati pandemije u Crnoj Gori nijesu tako tragični kao u nekim drugim zemljama Evrope. Upoređujući sve moje dosadašnje misije, ova je započela nestandardno. Malo je pretjerano reći, ali i ja sam na neki imaginarni način žrtva koronavirusa. Diplomatska žrtva. Od polovine februara, kada sam doputovao u Podgoricu, nijesam uspio da predam akreditivna pisma predsjedniku Đukanoviću (a sada je kraj aprila)

što na određeni način ograničava moje djelovanje u Crnoj Gori. To ipak nije posljedica loših odnosa između naše dvije zemlje. Naprotiv, kao što sam već naveo, odnosi su odlični, samo što kovid-19 danas utiče na naše živote – privatne i profesionalne. Morali smo promijeniti svoje navike, standardne režime, raditi od kuće i odreći se ličnih kontakata u maksimalnoj mogućoj mjeri. Svi razumijemo situaciju u kojoj se nalazimo i u kojoj je potrebno pridržavati se određenih mjera.

Rekao bih da nas je novonastala situacija ujedinila. Držimo se zajedno i imamo dobru komunikaciju. Sa punom sviješću i savješću to mogu reći i o grupi ambasadora zemalja članica EU, ali i drugih prijateljskih zemalja u Podgorici. Svi smo se našli na jednom brodu, vučemo jedan kraj i svjesni smo da je zemlji, u kojoj smo akreditovani, potrebna naša pomoć sigurno više nego u bilo kojem vremenu do sada.

Odličan posao je odradio šef Delegacije Evropske unije u Podgorici Aivo Orav, ali i druge kolege, sa kojima smo u bliskom kontaktu, bez ličnih, fizičkih susreta. Formirali smo dva grupna komunikaciona kanala – preko mejla i preko aplikacije Vatsap (WhatsApp) – putem kojih razmjenjujemo potrebne i korisne informacije, mišljenja, savjete, a kad nam je najteže – i šaljive slike ili video snimke. To me podsjeća na riječi mog oca koji je govorio da „humor mora biti i na samrtnoj postelji“. Srećom, situacija u Crnoj Gori je takva da ne moramo govoriti o „samrtnoj postelji“. Više me podsjeća na naslov jednog francuskog filma Situacija je loša, ali ne očajna (La Situation est grave... mais pas désespérée).

Ono što je ponekad očajno je ponašanje naših slovačkih sugrađana – kada se nađu u nevolji u inostranstvu. Zbog ove situacije mnogi su se našli u nevolji i poželjeli su da se vrate u svoju državu. Od mojih slovačkih kolega koji su akreditovani u drugim zemljama sam saznao da tamo imaju i takvih Slovaka koji su doputovali na njihovu teritoriju na odmor uprkos tome što je naše Ministarstvo vanjskih i evropskih poslova već u tom periodu, s obzirom na težinu cijele situacije, izdalo preporuke da se ne putuje u inostranstvo. Čak su se mnogi i pohvalili kako su „spretno otputovali tamo ili onamo“, bez obzira na preporuke, a danas dozivaju: „Državo, spasi nas i pomogni nam da se vratimo kući“. Srećom, mi ovakav slučaj neodgovornih sugrađana nijesmo imali, ali zato smo imali jedan bizarni konzularni slučaj. Toga ću se vjerovatno sjećati uvijek, kad se bude pričalo o koronavirusu i Crnoj Gori...

Jedna mlada dvadesetdevetogodišnja Slovakinja je ovdje živjela duže vrijeme kod svojih prijatelja u malom čarobnom gradiću na obali Jadranskog mora. Naše molbe da iskoristi priliku da se vrati kući, dok je relativno lako realizovati povratak, nije prihvatila. Kada su mogućnosti prevoza za povratak u Slovačku već bile značajno limitirane, što zbog obustave međunarodnog prevoza, što zbog zatvorenih granica mnogih država u Evropi, javila se da se ipak želi vratiti kući. U životu se desi da neočekivane slučajnosti mogu biti od velike pomoći. I jedna takva se desila. Sjutradan me je pozvao jedan moj prijatelj koji mi je saopštio da u zemlji imamo na odmoru VIP ličnost iz Slovačke. Bilo je potrebno vratiti ga kući te me je pitao da li bismo mogli zatražiti dozvolu za prelet i slijetanje za mali čarter let. Moj zamjenik Martin Balco prihvata se tog zadatka i imao sam osjećaj da će mu telefon spržiti uvo koliko zove na sve strane. Naravno, nas je s tim u vezi interesovalo još jedno važno pitanje – da li će VIP osoba povesti sa sobom i našu Slovakinja? Stiže dobra vijest – jedno mjesto u avionu će se naći. Djevojka će za sat i po odavde stići avionom kod svoje porodice i još besplatno. Javljamo joj dobru vijest. Potvrdila je da će sutradan doći u Podgoricu i da će se vratiti kući. Situacija se, pak, neočekivano iskomplikovala na sam dan polijetanja. Prvo ne možemo da dobijemo našu Slovakinja telefonom, a kada se probudila nazvala nas je i saopštila da ipak otkazuje let, jer u Slovačkoj ne želi da ide u karantin. Raspitujemo se i saznajemo da u to vrijeme je obavezna četrnaestodnevna samoizolacija kući, a ne boravak u državnom karantinu. Nakon što smo joj saopštili da možda neće imati novu priliku za povratak kući, obavještava nas da zajedno sa prijateljicom ide na cjelodnevni izlet i da nastavlja da uživa u Crnoj Gori.

Sa kolegom sam ostao u blagom šoku, ali smo njenu odluku prihvatili. Dvije sedmice kasnije dolazi iz Bratislave kombi sa diplomatskom isporukom za našu novu konzulku. Nakon obavljanja svih formalnosti, zaključuju da mogu da vrate sa sobom jednu osobu za Slovačku. Mlada dama je saglasna da sa njima krene u svoju zemlju i doputovala je zbog toga u Podgoricu, ali joj se sada ne sviđa mogućnost da kombijem, zbog mogućih problema na granicama, može da putuje možda

i 20 sati. Odjednom, iznenada i neočekivano, pred ambasadom se pojavio mladi muškarac sa torbom na leđima. Neobrijan, odavno bez kupanja, ali u dobroj kondiciji, izgovori dvije riječi: „Evo me!“. Ne razumijemo u potpunosti o čemu govori i pokušavamo da se sjetimo da li smo zakazali sastanak sa njim, ali bilo je očigledno da nijesmo. Na kraju saznamo da se radi o dvadesetsedmogodišnjem avanturisti koji je nedjeljama šetao zemljom i upravo je stigao poslije tri dana pješaćenja iz Bara do Podgorice i želi da se vrati kući. Finansijskih sredstava nema više dovoljno, a nema čak ni gdje da spava. Zovemo Crveni krst i druge institucije ali, nažalost, svi kapaciteti su popunjeni. Mlada dama se sažali nad njim, kaže da ona ima gdje da spava i što da jede. Svoje mjesto ustupa mladom muškarcu. Zato se kaže biti u pravo vrijeme na pravom mjestu...

Nakon par dana dobijam još jednu dobru vijest – iz Beograda će poletjeti avion za Bratislavu koji će repatrirati slovačke građane! Nakon provjere situacije i regulisanja svih odobrenja, možemo našu Slovakinja odvesti na crnogorsko-srpsku granicu gdje će je preuzeti naše kolege iz beogradske ambasade i odvesti je na aerodrom u Beogradu. Savršeni plan, ali koji opet sa zahvalnošću odbija, iako smo iz njene priče shvatili da kod prijatelja neće moći još dugo da ostane. Opet ne razumijemo...

Poslije nedjelju dana, i to u subotu, mom zamjeniku zvoni telefon – djevojka mu srceparajući saopštava da od sutra nema gdje da stanuje, završice na ulici, nema gdje da ide. Činjenica da je sutradan nedjelja i važi zabrana izlazaka od 11h, izaziva kod nas veliku zabrinutost. Problem naše ambasade je, za razliku od nekih naših ambasada u drugim državama, da mi ovdje nemamo mogućnost smještaja. Zato pitam kolege iz okolnih država da li slučajno pripremaju neki transport kući. Mađari, a čak ni Austrijanci ne pripremaju. Pa ipak nam se posrećilo. Češki kolega Karel Urban mi saopštava da će u četvrtak za Prag poletjeti džet i da ima mjesta za našu državljanku.

Moj zamjenik ju je nazvao i saopštio radosnu vijest s tim da zamoli prijatelje da joj do četvrtka dozvole da boravi kod njih. Ona mu je odgovorila da se situacija sa prijateljima smirila, da je dobro i odjednom opet nema potrebu za hitnim povratkom kući... Nakon strogog upozorenja da na njenom povratku učestvuju tri zemlje i da ukoliko propusti i ovu priliku bićemo prinuđeni, na osnovu odluke centrale, da isključimo njen zahtjev za repatrijaciju sa spiska, složila se da će ipak prihvatiti ponudu za let. Ovaj put će otići u državni karantin, ne u domaću samoizolaciju, i osim toga će morati da se iz Praga sama pobrine za prevoz u Slovačku, jer ovoga puta to više nije komforan direktan let.

Ako neko ima sreću, onda je to upravo ova djevojka. Konzulka iz Praga mi javlja da upravo na dan dolaska džeta iz Podgorice sa praškog aerodroma za Slovačku polazi posljednji autobus koji organizuje država za povratnike. Pri tome, vrijeme

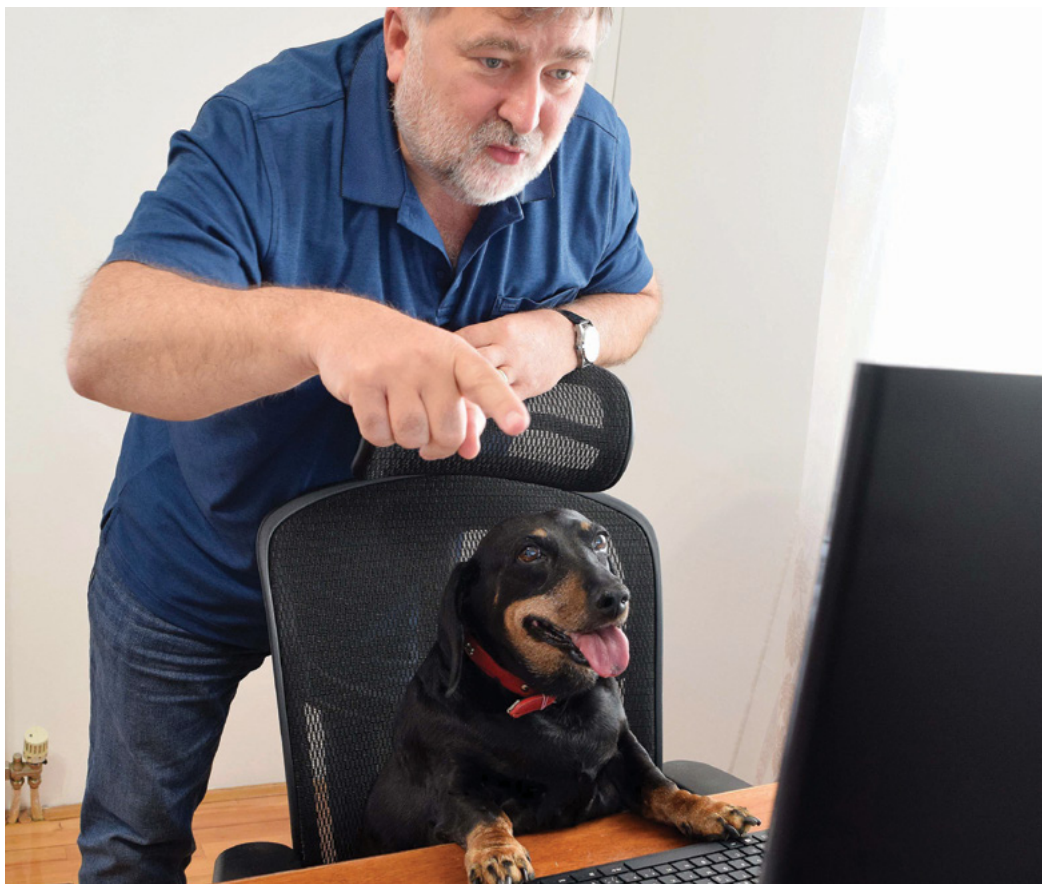
odlaska će prilagoditi tako da naša djevojka stigne na autobus. Konzulka, moja dobra prijateljica, sa kojom sam bio u misiji u Moskvi, uvjerala me je da autobus bez djevojke neće krenuti. Nepunih sat vremena kasnije, pošto sam dopisao ove redove, sa aerodroma se vratio moj kolega i informisao me je da naš konzularni slučaj ima srećan završetak, djevojka je ušla u avion i poletjela. Putem prema aerodromu mu se povjerila da je nervozna jer će prvi ili drugi put u životu putovati avionom. Tek sad shvatam zašto nije otputovala prvim avionom, kada je sve išlo u njenu korist. I kako je mom kolegi na rastanku rekla, u julu planira opet da dođe. Želimo vjerovati, da će ipak okolnosti biti drugačije...

Valjda će do ljeta situacija da se smiri i valjda će se život vratiti u normalni kolosjek, makar u okviru mogućnosti. Jer kako govori moja supruga – biti na sat vremena od mora i ne biti u mogućnosti da otputuješ tamo i udišeš svježiji morski vazduh, je kao kazna. Ali cijela porodica strpljivo podnosi ovu situaciju, a moja supruga je

umjesto mora pronašla zanimaciju u gajenju novog drveća. U zasad smo dodali fortunelu, limun, limetu, kivi, ali i nekoliko korisnih biljaka, kao što su metvica ili mirođija. Jutros mi je supruga rekla da opet ide u poljoprivrednu prodavnicu. Nijesam znao da moja supruga ima sklonosti ka poljoprivredi... Koronavirus što šta pokaže.

To što do sada nijesmo mogli ni da zamislimo postaje realnost i pretežno, makar na papiru, radimo od kuće. Na poslu smo podijeljeni u smjene, ali nema dana da se svi ne sretnemo u ambasadi, doduše samo na kratko i poštujući mjere protiv širenja koronavirusa. Neke stvari čovjek ipak najbolje odradi upravo u svojoj kancelariji. Na primjer, danas je dežurna naša konzulka, a meni je ovo što pišem najbolje

da odradim u mojoj kancelariji. Baš je stigao i moj zamjenik. Znači, imamo ponovo full house. Sa mnom je tu čak i moj pas jazavičar, koji je tražio izlazak makar na kratko iz domaćeg karantina, a meni ga je bilo žao. Naša odjeća u ovom periodu baš i ne odgovara standardu – sastanci su otkazani, a konzularna agenda je ograničena isključivo na rješavanje hitnih slučajeva. U slučaju potrebe smo, ipak, vrlo brzo dotjerani, kako služba i nalaže diplomatama. A što se tiče mog izgleda, polako osjećam koliko su frizeri i berberi bitni...

Bitno je da smo svjesni činjenice zbog čega smo ovdje. Osim predstavljanja interesa naše države, koja nas je poslala, i pomoći našim građanima, želimo da pomognemo i našim crnogorskim prijateljima u teškoj situaciji. Sjajno je vidjeti kako EU pomaže Crnoj Gori finansijski i materijalno. Pošiljke sa materijalnom pomoći u više navrata isporučile su i države članice NATO-a. Pojedine zemlje Evropske unije dostavljaju materijal koji je danas Crnoj Gori najpotrebniji. I Slovačka je u ovoj situaciji pomogla. Prva pošiljka koju smo isporučili bila je usmjerena našim italijanskim prijateljima, koji su najviše pogođeni koronavirusom. Pripremamo pomoć i za druge zemlje kojima je potrebna. Sigurno nećemo izostaviti naše prijatelje u Crnoj Gori. Zajedno sa pojedinim ambasadama država članica EU u Podgorici još u martu smo sakupili 4 300 eura, za koje je Klinički centar Crne Gore kupio naj-

neophodniji medicinski materijal. Naša ambasada trenutno ima razrađena i dva projekta čiji rezultat će uskoro biti donacija u vidu nabavke medicinskog materijala i pomagala za Klinički centar u Podgorici, koji je centar borbe protiv koronavirusa u zemlji. S obzirom na trenutnu situaciju želim vjerovati da se pomoć neće završiti sa ova dva projekta i da ćemo Crnoj Gori znati da pružimo pomoć i u drugim važnim oblastima. Mi smo svakako solidarni. A solidarnost je uvijek bila oznaka prestižnih međunarodnih klubova kao što su EU i NATO.

Primjer uzajamne solidarnosti je na kraju i slučaj pomenute Slovačkinje, koja je srećno otputovala preko Praga svojoj kući. Upravo pomoć čeških partnera pokazuje koliko je prijateljska saradnja, koordinacija, predusretljivost i razumijevanje važno. Pri čemu ovo nije bio jedinstven slučaj ovog tipa. Kolege iz EU uvijek su nudile slobodna mjesta u avionima poslatim od strane svojih zemalja, a koji su mogli da prevezu građane iz inostranstva što bliže svojim domovima. I mi smo uspjeli da izvršimo repatrijaciju šest crnogorskih građana iz Slovačke i Austrije. Iako broj nije bio veliki, kapacitet malog aviona je bio maksimalno iskorišćen. Vjerujem da je za ove ljude i za njihove porodice i prijatelje u tom trenutku tih šest mjesta imalo neprocjenjivu vrijednost. Simboličnu, a simpatičnu solidarnost je pokazala bugarska koleginca Meglena Plugčijeva koja je, nakon što je Aivo Orav najavio prvu finansijsku pomoć od strane Evropske unije za Crnu Goru, poslala svakoj ambasadi flašu dobrog bugarskog vina. Stoga, živjela Meglena, uzdravlje EU, živjela Crna Gora koja će, kako vjerujem, nakon ispunjenja svih potrebnih uslova postati sastavni dio kluba kojem sigurno pripada.

Nova normalnost

Dragi Borise,

Hvala na pohvali bugarskog vina koje je poznato širom svijeta i o kome su se pisale mnoge priče, a ova u vrijeme koronavirusa je jedinstvena, možda čak i nezaboravna...

Početak

Nastavljajući sa pričom ambasade Bugarske u vremenu obilježenom koronavirusom, može vam se činiti čudnim da je ambasada, prateći vijesti iz Vuhana u Kini, već krajem januara obavijestila Sofiju da bi trebalo uspostaviti poseban „poštanski režim“ – izbjegavanje fizičkog kontakta kada su u pitanju konzularni zahtjevi za vizu građana Kine koji imaju namjeru da putuju u Bugarsku.

Prve zaštitne maske, rukavice i antibakterijski gelovi su već u tom trenutku kupljeni za naš tim. Šokantne vijesti iz Italije od februara bile su jasna poruka da Evropa neće biti pošteđena. Bilo je samo pitanje vremena i, naravno, kakve će korake Evropa preduzeti.

Bilo je očigledno da ćemo morati potpuno da promijenimo način rada: „Nema viza, nema sastanaka, nema rukovanja, grljenja, ljubljenja, kafa, kupovine, kozmetičkih salona, sportskih događaja, izlazaka - novi život“.

Ove instrukcije, u vezi sa situacijom sa koronavirusom, dala sam svom timu kao ambasadorica u toku našeg redovnog sastanka, 9. marta 2020, nakon što je vanredno stanje uvedeno u Bugarskoj. Bilo je jasno da je samo pitanje vremena kada će se koronavirus pojaviti u Crnoj Gori.

Pokušala sam timu da skrenem pažnju na opasnost u globalnom smislu, iako u to vrijeme u Crnoj Gori još uvijek nije bilo slučajeva, ali i da „ćemo definitivno biti pogođeni i moramo biti pripremljeni i zaštićeni, jer će ovo uticati na našu svakodnevnicu“.

Imajući u vidu da sam imala iskustva sa dva politička sistema – prije 1989. živjela sam u zemlji istočnog bloka, a od 2007. u zemlji članici EU, kao i u vrijeme krize 1990. tokom tranzicije, bilo mi je jasno da ovoga puta dolazi globalna kriza, čije težine nijesam bila svjesna, kao ni toga koliko ćemo morati da učimo da živimo „novu normalnost“.

Dan nakon Međunarodnog dana žena, koji se u Crnoj Gori slavi kao pravi praznik kada žene dobijaju cvijeće i poklone, čak i nakon tog datuma (kao što je bio slučaj sa mnom) 9. marta 2020, ljudi su uživali u prvim danima proljeća, a u Bugarskoj su identifikovani prvi slučajevi koronavirusa i uvedene su prve snažne restriktivne mjere društvene izolacije kao i otkazivanje svih događaja.

To se dešava samo sedmicu nakon što smo obilježili važne datume – 28. februara imali smo posjetu premijera Crne Gore Sofiji, nakon koje smo organizovali predivnu izložbu u Skupštini Crne Gore pod nazivom Bugarska i Crna Gora na mapi Evrope; 3. marta smo obilježili naš Nacionalni dan predivnim koncertom sa oko 180 gostiju u hotelu Hilton.

Nakon šest dana, sve smo morali da promijenimo, toliko brzo se situacija mijenjala. Nevjerovatno! Od tog trenutka standardna diplomatija, naš svakodnevni rad, komunikacija i naši privatni životi postali su više virtuelni nego stvarni. Mjesec dana? Ili dva? Niko nije znao. Društvena inkluzija, omiljena politika EU, javna diplomatija i saradnja, koje toliko promoviramo, sada su se činile prevaziđenim. Moramo djelovati u potpuno drugom smjeru - društvena izolacija, zatvorene kancelarije, otkazani događaji.

EU Ambasadori i virtuelna diplomatija...

Virtuelna diplomatija. Da li je moguća? Ne samo da je moguća, već i kada pogledam unazad, vrlo je efektivna. Mi, EU ambasadori u Crnoj Gori, uvijek smo blisko saradivali, ali sada smo shvatili da još bolje funkcionišemo u onlajn (online) radnoj atmosferi od 24 sata u našoj Vatsap (WhatsApp) grupi, koja je oformljena u samo par minuta 15. marta. Vremenom sam shvatila da to nije samo grupa ambasadora, već i grupa prijatelja, prosto dream team.

Tako je EU proces donošenja odluka počeo odmah, virtuelno i u realnom vremenu. Prva donatorska onlajn konferencija je uspješno održana, a nakon nje je uslijedila i EU solidarnost Crnoj Gori u vidu finansijske podrške u borbi protiv koronavirusa. Tri miliona eura hitne pomoći je namijenjeno potrebama crnogorskog zdravstvenog sistema, uz medicinsku i ličnu opremu. A kada su u pitanju negativni efekti krize uzrokovani koronavirusom, tu je i više od 50 miliona eura za ponovno uspostavljanje socioekonomskog balansa u Crnoj Gori. Ovaj sjajan znak solidarnosti je ozvaničen u Vatsap grupi EU ambasadora od strane Aiva Orava, i bio je poziv za proslavu uz bugarsko vino koje

je na poklon dala bugarska ambasada svim članovima grupe. Vlada Bugarske je, takođe, odmah reagovala i ponudila podršku za zdravstveni sistem preko zvanične pomoći Bugarske Crnoj Gori u vidu konkretnih projekata, za koje je ambasada predložila da se odmah počnu finansirati, kao što je projekat za poboljšanje respiratornog zdravlja u Crnoj Gori u pulmološkoj bolnici u blizini Nikšića.

Ovo nije samo znak solidarnosti Bugarske prema Crnoj Gori, već i gest prijateljstva bugarskih komšija. U okviru rada ambasade pripremili smo ambiciozan program za 2020, uključujući izložbe, koncerte, čitanja, balet, okrugle stolove, političke diskusije kao i sve vrste društvenih događaja, za koje ja kao ambasadorka nijesam mogla da vjerujem da će morati da se otkažu. Pripreme koje su trajale šest mjeseci... Kakva šteta.

Bugarska je trebalo prvi put da učestvuje na Međunarodnom sajmu turizma u Budvi. Veliki broj turističkih organizacija nekoliko bugarskih opština se prijavilo da učestvuje i promoviše Bugarsku od 19. do 21. marta u Budvi – otkazano.

Turneja izuzetno talentovanog bugarskog folklornog ansambla u Crnoj Gori i izložba 24. maja povodom Dana ćirilice – otkazano. Itd, itd...

Na primjer, za kraj aprila, tačno prije 9. maja, Dana Evrope, planirali smo sjajnu izložbu koja bi fenomenalnim smislom za humor predstavila mentalitet i kulturološke karakteristike naroda sa Balkana – Veliki majstori karikature Balkana. Šta uraditi povodom toga? Uz divnu saradnju sa entuzijastima iz EU Info centra prva onlajn izložba je „zvanično otvorena“ 22. aprila, a ja sam se pojavila u videu u kom sam pozdravila javnost noseći masku i rukavice!

Mudraci kažu „gdje postoji volja, tu postoji i način“, pa nismo mogli otkazati umjetnost... „Barijere ne postoje za umjetnost“ kao što znamo, i zahvaljujući ino-

vativnim mladim ljudima iz EU info centra i mom timu (u ovom slučaju jednoj osobi iz svakog), pripremili smo prvu online izložbu u Crnoj Gori, na neodređeno, bez ograničenja u prostoru i vremenu.

Čini se da nam nova virtuelna diplomatija pruža nove mogućnosti koje moramo istražiti za ubuduće, što će nam možda dati neki novi pogled na život. Virtuelna diplomatija, dakle, funkcioniše! Mislim da bi je trebalo uvrstiti u buduća predavanja za mlade diplomate kao jednu od uspješnijih i efektnijih tipova diplomatije, koja postiže brze i konkretne rezultate u hitnim slučajevima, bez nepotrebne priče, ljubaznosti i kurtoazije.

Sprovođenje mjera u Crnoj Gori od 13. marta... pogled na crnogorske partnere

Vlada Crne Gore uvela je prve mjere 13. marta, iako u tom trenutku još uvijek nije bilo registrovanih slučajeva virusa kovid-19. Teško mi je bilo da zamislim da će ovi veseli ljudi, koji se stalno pozdravljaju, grle i ljube, biti ovako disciplinovani i

da će strogo postupati po mjerama, i to ne samo kada je u pitanju distanca, već i u kontekstu izolacije i večernjih zabrana. Ovo je ostavilo jak utisak na mene. Naravno, tu je i topla pažnja i briga kojom su me obasipali svi crnogorski prijatelji koji su mislili na mene, na naš tim, i na Bugarsku tokom ovog perioda. To će mi ostati u nezaboravnom sjećanju!

Priče

U svakom slučaju, ovog perioda ćemo se sjećati kao jedinstvenog koji nam je donio dosta priča. U februaru sam dobila poruku od prijatelja iz Njemačke koji mi je pisao o Evropi u vrijeme španskog gripa i o tome kako su obični seljani sebe uspjeli da zaštite od ovog smrtonosnog virusa koji je odnio milione života u Evropi, daleko više od Prvog svjetskog rata, običnim oljuštenim lukom. Na iznenađenje svih u timu, početkom marta sam naručila da se luk postavi na posebno određena mjesta u svim prostorijama ambasade, a naročito u odjeljenju za konzularne poslove. Pustiću vam mašti na volju kada je u pitanju mješavina parfema članova tima i mirisa luka. Kakva je to samo kombinacija bila! Ali sigurna sam da je to imalo svoje značenje. Sve priče su jako različite i čudnovate u odnosu jedna na drugu.

Mojoj zamjenici je bio rođendan 18. marta. Imali smo velike preliminarne planove za ovo slavlje. Umjesto toga, morala je da bude u izolaciji u jednoj prostoriji, a svaki član tima je morao ponaosob sa dva metra udaljenosti da je pozdravi, dok su pokloni unaprijed stavljeni na sto u prostoriji za doček gostiju, koje je ona otvarala noseći rukavice i masku. Nije bilo zagrljaja ni poljubaca, ali je vladala snažna prijateljska atmosfera, dosta toplih želja i osjećanja je izbijalo iza maski. Možda je sve upravo zbog toga bilo i stvarnije, a ostaće i nezaboravno.

Dan Uskrsa, kada nijesmo mogli da vidimo i zagrlimo porodice koje su na distanci od dva sata leta, i da poželimo srećan praznik. Ovaj čudan Uskrs, kada po bugar-

skoj tradiciji obično dijelimo jaja i kolače, proslavili smo vani sa timom kod spomenika kralju Nikoli na dva metra distance, pozdravljajući se uz maske i rukavice. Smiješno i izuzetno tužno, ali nezaboravno. Kada sve ovo prođe i kada dezinficiramo ne samo naše ruke, već pročistimo i naše umove i duše, možda ćemo početi da cijenimo male stvari u životu, kao što je biti u društvu i uživati u njemu više nego ikad. Naučila sam da uživam i cijenim doručke, ručkove i večere sa mojim suprugom uz Skajp (Skype)! Moje telefonske i Vajber (Viber) konekcije sa prijateljima i kolegama iz Evrope i cijelog svijeta su se intenzivirale i obogatile. Ipak, govoreći iskreno, biti daleko od porodice, od mog supruga, od moje djece i unučadi, donijelo mi je patnju. Nedostajao mi je moj život prije korone. Moja nada da proslavim Uskrs sa porodicom u predivnoj Austriji bio je samo san, prelijepi san za koji vjerujem da će postati stvarnost. Sljedeće godine? Ko zna.

Draga Ana,

Pošto se moja priča veže za Austriju, želim tebi kao ambasadorici Austrije u Crnoj Gori da predam štafetu za nastavak priče!

Moj korona dnevnik

Čitajući Megleninu priču i njenu namjeru da provede pravoslavni Uskrs u Austriji, sjetila sam se sličnih planova koje smo imali za katolički Uskrs.

Utorak, 3. mart: Jeee! Upravo sam kupila karte iz Podgorice za Beč za mene i mog supruga za 8. april. Iako moj posao podrazumijeva da većinu vremena provodim vani, jedna stvar je sigurna: Božić i Uskrs smo uvijek provodili zajedno kao porodica, i to ne samo sa naše dvoje djece već i sa tetkama i tečama, ujnama i ujacima, stričevima i strinama, i rođacima. Dodala sam i dva velika kofera na kartu kako bih sa sobom donijela boce crnogorskog vina, prekusne pršute i domaće čokolade za veliku proslavu. Sjajno, vidjećemo našu djecu prvi put nakon Božića.

Petak, 6. mart: Debata sa studentima i mladim zaposlenim o Mladima, obrazovanju i EU integacijama u EU Info centru sa gradonačelnikom Podgorice, mojim nje-mačkim kolegom i predstavnicima Delegacije EU i Ministarstva sporta i mladih. Još jednom sam impresionirana odličnim obrazovanjem i znanjem jezika mladih Crnogoraca. Sva njihova pitanja su se činila dobro promišljenim i bitnim za budućnost mlade generacije. Veliko je zadovoljstvo voditi diskusiju sa njima.

Četvrtak, 12. mart: Proslava u čast Dana nacionalnih timova Crne Gore u hotelu Hilton. Prvi slučajevi kovida-19 registrovani su u Austriji i diskusije o primjeni restriktivnih mjera su u toku. Da li je pametno učestvovati na tako velikom događaju? Odlučila sam da zanemarim svoje sumnje; dobra odluka, nijesam ni znala da Crna Gora ima toliko vrhunskih sportista i sportistkinja u mnoštvu sportskih disciplina.

Petak, 13. mart: Jedna od mnogih delegacija iz Beča stiže. Ekspert koji predvodi delegaciju me zove dan ranije da se raspita o situaciji sa koronavirusom u Crnoj Gori. „Ne brinite“, kažem, „Nema slučajeva u Crnoj Gori, život teče normalno“. Provele smo lijepo večer u rezidenciji uz ukusnu hranu i crnogorsko crno vino. Delegacija Žene bez granica planira da ostane nedjelju dana i objašnjavaju mi njihov interesantan projekat pod nazivom Škole za majke 2020, globalni program Roditeljstva za mir koji ima za cilj prevenciju nasilnog ekstremizma. Predložila sam im nekoliko kontakata i nevladinih organizacija. Svi su prvi put u Crnoj Gori i uzbuđeni su zbog mnogih intervjua koje su zakazali.

U isto vrijeme, situacija je ozbiljnija u Austriji. Restriktivne mjere će biti uvedene 16. marta. Prvi letovi Austrijan erlajnsa su otkazani. Da li da savjetujem delegaciju da se vrati u Beč odmah ili mogu završiti svoj projekat u skladu sa planovima? Čini mi se da treba da im pomognem da procijene situaciju i donesu pravu odluku. Ali koja je prava odluka?

Subota, 14. mart: Izjutra dobijam informaciju da je let iz Beča za Podgoricu otkazan. Postaje mi jasno da moram da savjetujem goste iz Austrije da se vrate u Beč što je ranije moguće.

Nedjelja, 15. mart: U šest ujutro članovi austrijske delegacije već su na aerodromu u Golubovcima i uspijevaju da kupe karte za Beč preko Beograda. Popodne su bezbjedno stigli.

Šta ovo znači za mnoge austrijske turiste u Crnoj Gori? Kako će se oni vratiti? Kako im ja mogu pomoći? Ambasada dobija prve instrukcije da identifikuje sve građane Austrije u Crnoj Gori i repatrira ih. Hoću li biti na visini zadatka? Svjesna sam da je sada vrijeme da se brzo i zdravorazumski reaguje, da budem pragmatična i zanemarim sve formalnosti. Ambasada prima više od 20 poziva na broj za hitne slučajeve. Moram da odgovaram na pitanja poput: „Treba li da se vratim u Austriju gdje se virus raširio ili da ipak ostanem u Crnoj Gori?“, „Jesu li granice sa Hrvatskom otvorene?“, „Možemo li se vratiti u Austriju rentakarom?“, „Mogu li proći kroz Crnu Goru iz Albanije? Moja žena je u 8. mjesecu trudnoće i imamo malo djeteta sa sobom. Ja sam već u kolima i blizu crnogorske granice.“...

Sve ove neizvjesnosti tiču se i naše kćerke koja studira u Edinburgu. Brine me stav Ujedinjenog Kraljevstva prema pandemiji, koji je uveliko drugačiji od pristupa Austrije. Stoga joj savjetujem da se vrati u Austriju što je prije moguće. Ona već ima kartu za 29. i kupuje jednu za 19. mart. Ali stvari se mijenjaju iz sata u sat. Čujem iz austrijskih vijesti da će se zabrana slijetanja možda uvesti za letovi iz UK. Vrlo brzo nakon toga kupujemo i treću kartu da budemo sigurne. Samo par minuta nakon toga Austrija odlučuje da zabrani slijetanje za letove iz UK od 17. marta u ponoć.

To znači da su sve tri karte beskorisne! „Budi brz!“, molim sina koji je specijalista za IT u našoj porodici. „Kupi kartu za sestru što je prije moguće“. On uspijeva da kupi jednu od posljednjih karata iz Getvika za Beč za 16. mart, gdje naša kćerka slijeće u devet uveče, tri sata prije zabrane slijetanja.

Utorak, 17. mart: Prvi korona slučaj je identifikovan u Crnoj Gori, kada i počinje primjena restriktivnih mjera. Ambasadori u Crnoj Gori formiraju Vatsap (WhatsApp) grupu, odličnu metodu za brzu i efikasnu razmjenu informacija.

Četvrtak, 19. mart: MOJ SREĆAN DAN – Telefonski poziv mog kolege, našem atašeu za odbranu u Beogradu koji je zadužen i za Crnu Goru:

Ataše za odbranu: „Jutros će vojni avion hercules C-130 austrijskih oružanih snaga poletjeti sa EUFOR trupama iz Linca za Sarajevo“.

Konzul: „Da, to je sjajno. Taj avion mora sletjeti i u Podgoricu na povratku, jer imamo nekoliko austrijskih građana koje moramo repatrirati. Otećemo herculesa“. Pomislila sam da je ovo suviše dobro da bi bilo istinito.

U roku od nekih tri sata uspjeli smo da dobijemo dozvolu sa slijetanje vojnog aviona. U isto vrijeme morali smo da obavijestimo 19 austrijskih građana koji se nalaze širom Crne Gore, objasniti im ozbiljnost situacije, kao i da bi ovo bila jedinstvena prilika za povratak u Austriju ukoliko su u mogućnosti da stignu do aerodroma u Golubovcima u roku od tri sata. Ministarstvo odbrane Austrije zahtijeva od svih putnika da prođu ljekarski pregled prije ukrcavanja. Tako da i to mora biti organizovano.

Stižem na aerodrom tačno u tri popodne da ispratim grupu Austrijanaca. Ambulanta kola ljekara ambasade su već na licu mjesta. Mnogi putnici su, takođe, stigli. Svako od putnika prolazi ljekarski pregled. Ubrzo nakon slijetanja vidimo austrijskog herculesa kako se približava Podgorici. Kakav uspjeh, zbilja smo uspjeli u tome da vrlo lako promijenimo putanju vojnog aviona. Za mene i moje kolege to znači da smo kao jedna od prvih austrijskih ambasada u svijetu uspjeli da repatriamo skoro sve građane Austrije. Kako je to bio sjajan osjećaj kada je avion uzletio. Osim toga, bila sam u iskušenju da poletim sa njima u Austriju, sjećajući se kako je uzbuđljivo letjeti herculesom. Imala sam nezaboravno iskustvo kada sam letjela iz Adis Abebe u Džibuti kao mlada diplomatkinja.

Austrija duguje veliku zahvalnost Crnoj Gori za sjajnu profesionalnu podršku koja nam je pružena ne samo od strane vlasti, već od svih pojedinaca koji su bili uključeni u proces.

Petak, 20. mart: Austrijski ambasadori širom svijeta formiraju Vatsap grupu radi lakše komunikacije. Tada shvatam koliko je ozbiljna situacija u nekim zemljama i koliki je broj turista koji su tražili da budu repatriрани. 50 000 Austrijaca se nalazi vani! Granice su zatvorene, putevi blokirani, obaveza karantina se iz sata u sat uspostavlja, nove zdravstvene smjernice, zabrana kretanja, ovo su samo neki od izazovima sa kojima su se ambasadori suočavali.

Nedjelja, 22. mart: Ponoćni poziv od Korona službe za hitne slučajeve u Beču. „Žao nam je što moramo da Vas obavijestimo da je jedan od putnika leta od 19. marta za Linc pozitivan na kovid-19. Molimo Vas da preuzmete sve neophodne mjere predostrožnosti.“ U tom trenutku sam počela da rekonstruišem dešavanja sa aerodroma. Bila sam u kontaktu sa grupom više od tri sata. Poštovala sam sve

bezbjednosne mjere, nijesam se rukovala, niti previše približavala nikome. U svakom slučaju moja obaveza je da zaštitim svoj tim. Stoga, odlučila sam da se samoozolujem dvije sedmice, u nadi da se simptomi neće pojaviti. Moj suprug mi se mora pridružiti, kao kolateralna šteta. To znači da moram otići u kancelariju prije nego što moje kolege stignu u ponedjeljak, da „obezbijedim“ sve što mi je neophodno da uspostavam kancelariju od kuće: laptop, adresar, bilješke, itd...

Ponedjeljak, 23. mart: Prvi dan samoizolacije. Gdje da postavim sto za rad? Slobodan sto u sobi moje kćerke je suviše mali. Ekran laptopa je, takođe, mali. Kod kuće nemam prikladnu stolicu – dva sata rada je dovoljno da počnu užasni bolovi u leđima... Od prvog dana mi postaje jasno da će mi nedostajati moja prelijepa kancelarija. Ovo svjetlo, ovaj pogled, funkcionalnost, predivan pogled na Kučke planine sa jedne strane i Lovćen sa druge.

Srijeda, 25. mart: Jedinstvo i solidarnost se jako puno pominju ovih dana. Ubijeđena sam da se solidarnost i jedinstvo moraju pokazati na drugim nivoima i na drugačiji način. Svaki pojedinac može pokazati solidarnost tako što će poštovati mjere za suzbijanje pandemije. Politika i društvo u cjelini su podjednako važni u tom kontekstu. U tom smislu sam ponosna što je Parlament Austrije jednoglasno od strane svih partija usvojio prve zakone za borbu protiv pandemije. EU je pokazala solidarnost sa Crnom Gorom u ranoj fazi krize najavivši da će obezbijediti tri miliona za hitnu pomoć zdravstvenom sektoru, kao i 50 miliona dugoročne pomoći za zdravstvo, ekonomiju i biznis. Dodatno, prvi paketi EU pomoći stižu.

26 - 28. mart: Iako živimo u predivnoj kući sa lijepom baštom, samoizolacija je jako čudna. Užasno mi nedostaju šetnje Goricom, uživanje u posmatranju prirode u proljeće, vožnja bicikla do kancelarije ili do pekare. Međutim, nakon nekoliko dana pomirila sam se sa novom situacijom. Uživam u onome u čemu mogu i shvatam u koliko stvari mogu UPRAVO SADA da uživam. Mislim da je prvi ključni trenutak učenja u uvoj korona krizi: „Uživaj sada i ovdje“, Hic et nunc. Iznenada sam svjesnija cvrkuta ptica iz bašte, različitog cvijeća i drveća u cvjetanju... Nedostaju mi prijatelji i porodica ali nalazim nove načine da mi budu blizu.

Postajem svjesna koliko sam srećna bez obzira na postojeće izazove. I tako sam napravila plan – neću se čuti sa djecom i najbližim prijateljima svaki dan, odlučila sam da ću svaki dan kontaktirati po jednu osobu za koju znam da joj je ovaj period posebno težak. Tako bih nazvala tu osobu i posvetila joj vrijeme, saslušala je i pokazala empatiju. Mnogo takvih primjera mi pada na pamet – jedan moj poznanik čija kćerka čeka na transplantaciju srca u UK. Kako se oni snalaze u ovoj situaciji? Ili prijatelj mog oca u Tulonu, u Francuskoj, koji sada živi u staračkom domu i koga njegova supruga i porodica ne mogu posjetiti ko zna koliko sedmica? Ili prijatelj koji je tek osnovao svoj start-up? A šta je sa mojim prijateljem koji zavisi od stara-

telja iz Rumunije koji se brinu o njegovim starim roditeljima? Dragocjeno je iskustvo zvati sve te ljude ponaosob i posvetiti vrijeme slušajući njihove probleme i strahove. Saosjećanje bi nas činilo jako srećnim, makar na trenutak.

Nedjelja, 29. mart: Prošlo je 10 dana otkad sam imala kontakt sa osobom koja je pozitivna na kovid-19. Epidemiolozi kažu da je to pravo vrijeme za testiranje. Ljekar ambasade je opet od neprocjenjive pomoći. On je sve organizovao, popodne stižu ambulantna kola podgoričkog Kliničkog centra. Mladi ljekar i njegov asistent izlaze iz kola i počinju sa pripremama za testiranje. Kakav je to samo poduhvat dva ljekara! Moraju da obuku zaštitnu opremu uključujući rukavice, maske za lice, a preko svega toga opremu koja pokriva cijelo tijelo. Nijedan dio tijela nije otkriven... Ova scena me podsjeća na poznati film sa Dastinom Hofmanom – Zaraza. Nakon toga, bez ulaska u kuću vade bris iz nosa i grla. Sve je jako brzo i efikasno odrađeno. Nadamo se da ćemo ubrzo opet moći da izađemo vani.

Ponedjeljak, 30. mart: Dobre vijesti, test na kovid-19 je negativan i za mene i za mog supruga. Period samoizolacije će uskoro biti završen.

Rad ambasade je reorganizovan. Radimo u dva tima kako bismo smanjili rizik i kako bi ambasada bila operativna u isto vrijeme. Odlučili smo da jedan tim radi od 8 do 12.30h, a drugi od 12.30 do 18h. Neki zaposleni rade isključivo od kuće.

Ali sve više mi nedostaje kontakt sa kolegama i prijateljima. Mi diplomate smo ipak „društvene životinje“. Kako naći zamjenu viđenju uživo, ohrabrenju, uživanju u finim momentima i zajedničkim zabavama? Vatsap grupa ambasadora u Crnoj Gori pomaže u tom smislu. Još jedna naučena lekcija – ne možemo da se vidimo uživo ali smo konstantno, možda i više nego ranije, u kontaktu jedni sa drugima i nekako ujedinjeni u izolaciji.

Ne razmjenjuju se samo važne poslovne informacije na ovoj platformi, već i ohrabrujuće poruke, preporuke, iskustva, čestitanja katoličkog i pravoslavnog Uskrsa, šale i zabavni videi... Sve to predstavlja makar djelimičnu zamjenu za kontakte uživo koji mi toliko nedostaju.

Srijeda, 8. april: Dugo nijesam ništa zapisivala u dnevnik. Ali danas je važan dan za mog supruga i mene, jer je danas trebalo da odemo za Austriju da provedemo vrijeme sa porodicom. Opet postajem svjesna ozbiljnosti situacije. Kada ću moći da vidim svoju djecu? Kako se oni nose sa situacijom u Beču? Ove misli me rastužuju. Skajp, Vatsap i Vajber ne mogu zamijeniti zagrljaj sa kćerkom ili sinom! Trudim se da me to ne obeshrabri...

Nedjelja, 12. april: Uskršnja nedjelja. Skrivam jaja u našoj bašti, a djeca ih traže putem Vatsapa... i ponašaju se kao mala djeca od 10 i 12 godina. Zapravo imaju 20

i 22 godine. Čini se da pate manje od njihovih roditelja, što me malo tješi.

Gledam urbi et orbi ceremoniju u Rimu, papino obraćanje za Uskrs, prvi put u nekoliko vjekova u skoro praznoj Katedrali Svetog Petra. Još jednom postajem svjesna da živimo u izuzetnim vremenima. Čini mi se da ćemo se uvijek sjećati proljeća 2020. Ova teška vremena će sigurno proći. I izvući ćemo par lekcija. Neke će biti očigledne – najveće blago na svijetu je zdravlje. Solidarnost je važnija od stvaranja profita. Globalizovani svijet mora da ima globalan odgovor na pandemiju.

Subota, 25. april: Već duže vremena nijesam pisala u dnevnik. Toliko mi nedostaje priroda da odlučujemo da odemo u šetnju u Kuče. Koliko je samo divna crnogorska priroda!

Ponedjeljak, 27. april: Upravo sam čula na austrijskoj televiziji da je pronađeno rješenje za dolazak prijeko potrebnih medicinskih sestara iz Rumunije, specijalnim vozom. To će biti veliko olakšanje za mnoge porodice, kao što je porodica mog školskog prijatelja. Mnoge rumunske medicinske sestre koje su se brinule o starijim osobama u Austriji sada će se vratiti svojim porodicama, a zamijeniće ih kolegice. Još jedan problem je riješen. Stvari postaju bolje!

Ferdinand je sljedeći pripovjedač i sigurna sam da je dobro upoznat sa doprinosom koji njegovi građani i građanke imaju za austrijsko društvo. Radoznala sam šta će nam ispričati!

Izolovani, ali ne i sami...

„Sami možemo učiniti tako malo; zajedno možemo učiniti mnogo.“

Helen Keler

Hvala mnogo, Ana!

S velikim zadovoljstvom se sjećam svog povratka poslije predivno provedenog Božića, kao i divne priče o porodičnom okupljanju, priče o vjeri i pobožnosti, prvog susreta sa kolegama i prijateljima, razmjene utisaka sa praznika, koliko je lijepo biti sa porodicom i koliko je teško boriti se sa dodatnom težinom. Ništa ne može biti bolje od toga.

Vjerovatno bi svako od nas mogao reći da je godina počela novim izazovima i da se značajno razlikuje od svake prethodne. Moja je sigurno drugačija. Počela je onako kako sam planirao, ali nakon toga je krenula nekim drugim tokom, onim koji diktira nova situacija kakvoj se nijesmo nadali. Makar ne sada i ne u ovim razmjerama.

U početku mi se sve činilo naivno i udaljeno, ali počeo sam da shvatam da ću morati da se ograničim na svoja četiri zida i možda na baštu, i da nastavim život na mreži neko vrijeme. Kao i porodica, posao i prijatelji. Ipak, ja stvaram život prema novim pravilima koje je diktirao kovid-19 i nalazim utjehu u latinskoj frazi vis maior... pokušavajući da ubijedim samog sebe da je virtuelna snaga porodice, prijateljstva, posla i života moguća gotovo kao i fizička snaga.

Budući da sam doajen diplomatskog kora, što znači da imam najduže profesionalno i realno iskustvo u Crnoj Gori, mogu dosta toga reći kada su u pitanju crnogorsko-rumunski donosi kao i panevropski i evroatlantski odnosi i crnogorski napredak, jer sam privilegovani svjedok renesanse ove zemlje i njenog naroda. Ipak, svi smo se našli u ovoj situaciji zajedno i nalazimo se „na istom brodu“.

Tokom svog mandata promovisao sam poruke jedinstva, prijateljstva i zajedništva, kao i tokom ovih karantinskih dana, na sve dozvoljene načine i po svaku cijenu. Zajedno sa kolegama i prijateljima iz Crne Gore imamo zajedničkog nevidljivog neprijatelja – kovid-19. Čini se da smo se borili koristeći najjače moguće oružje, pored medicine, higijene i discipline, borili smo se zajedništvom, ljubavlju, empatijom, saradnjom i međusobnom pomoći (fr. entraide).

Bilo je dobro što smo se vratili sebi, posvetili se porodicama, domu, nekim starim/novim navikama, preispitali neke zaboravljene tradicije, potisnute uspomene,

pronašli izgubljene hobije ili predmete, naučili nešto novo, gledali filmove, čitali knjige, slušali muziku, podsjećali se na stara prijateljstva, čuli gotovo zaboravljene glasove, ljude; bili smo sami i srećni i tužni, bez ljudi, ali nije nam bio potreban kovid-19 da nas na ovako okrutan način podsjeti da moramo da se držimo zajedno...

Ne, apsolutno NE! Nije nam potrebno podsjećanje na sve to, na neki način, mada me svaki dan sa TV ekrana ohrabruje Nacionalni koordinacioni tim Crne Gore, sa svojim stručnjacima, kao i crnogorske vlasti, koje se ponašaju odgovorno i operativno tokom čitavog perioda, dobro braneći svoju profesiju.

Prvi put u životu sam Uskrs proslavio sâm, sa psima Hanom i Marom u svojoj rezidenciji. Ne želim da se žalim, ali - SÂM! Moja supruga je u Rumuniji, kao i moji roditelji, a moja sestra je u Holandiji, i svi smo sami jer nijesmo zajedno. Nijesu nam potrebni praznici da bismo bili zajedno, ali zbog naših zanimanja i mjesta boravka, radujemo se praznicima ne samo zbog poruka koje nose i tradicije koju predstavljaju, već i zbog toga što se uvijek okupljamo u porodičnoj kući i dijelimo zahvalnost što smo na okupu, zdravi i srećni.

Okupio sam svoju crnogorsku porodicu u Vatsap (WhatsApp) grupu, naše diskusije, ideje i razmjene su se preselile tamo, a naše sastanke zamijenili su video pozivi i genijalne šale koje su situaciju učinile podnošljivijom.

Kao doajen moram da vodim računa o svojoj diplomatskoj porodici i da ih vidim i čujem makar i preko Vatsapa, da znam da su oni dobri i zdravi, ali i da smo spremni da djelujemo odmah i sada, ako je potrebno.

Nakon brojnih političkih razgovora od početka godine i usvajanja Zakona o slobodi vjeroispovesti, te nastavka bojkota opozicije, pratio sam napore Vlade za nastavak dinamičnog napretka ka EU u okviru novog predsjedništva – ovog puta hrvatskog. To je ujedno bio i jedan od posljednjih događaja kojem sam prisustvovao sa premijerom Duškom Markovićem, kada je Hrvatska zvanično preuzela predsjedavanje Savjetom EU.

Međutim, u tako kratkom periodu – od početka godine do pojave epidemije – planirano je i realizovano dosta događaja, a godina je obećavala ozbiljnu dinamiku i obilje sadržaja. Večera koju sam organizovao u februaru u čast svojih kolega ambasadora bio je jedan od poslednjih događaja kojih se sjećam. Krajem februara dogovorio sam se sa ambasadorom Oravom da organizujemo sastanak šefova EU misija sa ministrom zdravlja Kenanom Hrapovićem o pripremi i upravljanju epidemijom koronavirusa. Normalan razvoj i redosljed događaja nijesu ni na koji način najavljivali crne oblake na vidiku. Oni nijesu bili ni u našim planovima, imajući u vidu optimizam i zamah kojim smo započeli novu 2020. godinu.

Mnogi drugi izazovi i teme bili su pred nama. Izborna godina, brojni sastanci i razgovori, cijeli izborni proces. Ali mi i dalje živimo i radimo iz kancelarije, od kuće, gotovo tête à tête, po svaku cijenu.

Trudim se da svaki dan bude novi, da se neki zadaci završe, pritom održavajući istu dinamiku i ustaljenu praksu. Dan započinjem vježbanjem, zdravijim doručkom i radom iz ambasade i od kuće, redovnim kontaktom sa kolegama ambasadorima – to je već dio moje svakodnevne rutine – i redovnim kontaktom sa ministrom Darmanovićem i glavnim pregovaračem g. Aleksandrom Drljevićem. Tu je i razmjena

informacija sa drugim zvaničnicima o pomoći, podršci, zajedničkoj akciji i borbi, mogućem premještanju građana, itd. U ovoj situaciji, zajedno sa profesionalcima i zvaničnicima, diplomatske misije pokazale su se efikasnim u obavljanju redovnih dužnosti i raspoloživošću, kao i brzim reagovanjem i operativnošću. Pokazale su se kao luka spasavanja građana koje predstavljaju i koji su im se obratili, ali i drugim ljudima i institucijama.

Dan ispunim dobrim knjigama, muzikom, ali i redovnom sportskom aktivnošću u kojoj se trudim da budem istrajan, za zdrav um i tijelo... Vozim i bicikl u bašti, sjednem i na pivo isto u bašti, pa čak i džogiram, odradim i teretanu, pa se prošetam do dnevne sobe i kuhinje, iako se trudim da ovu posljednju prostoriju što rjeđe posjećujem.

Takođe, oprobao sam se i u kulinarskim vještinama pri čemu sam zadovoljio svoj ukus i apetit, ali ne i apetit mojih kućica koji su mi jasno stavili do znanja da im se ne sviđa moja karantinska kuhinja. Moraću nešto da mijenjam.

Žalim za reketom za tenis koji usamljeno visi na zidu već neko vrijeme. Ove godine prije nego što je virus doputovao, imali smo i dosta sunčanih dana bez oblaka, sa malo snijega, pa su i moje skije i zimska oprema ostale spakovane za sljedeću zimu...

Ipak, moja strast prema old tajmerima je neupitna. Provodim vrijeme sređujući i čisteći ih. Niko ne može poreći ljubav koju sam gajio godinama.

Iako nije bilo puno rumunskih državljana koji su tražili pomoć, prevoz ili neku uslugu, dugujemo veliku zahvalnost crnogorskim vlastima, našim prijateljima koji su u ovoj situaciji bili jako efikasni, tako da je svako uspio da se vrati kući, svojim voljenima.

Solidarnost u akciji se pokazala naročito među kolegama iz ambasada zemalja članica EU koje su imale veliki broj građana na teritoriji Crne Gore, ali i drugih zemalja koje su bili uključene u proces. Treba imati u vidu da je našim građanima na putu ka domovima i porodicama bio neophodan tranzit preko tih zemalja.

Ambasade zemalja EU i čitav diplomatski kor postali su još kompaktniji, kao i njihova volja i želja da pomažu jedni drugima, što svakako uključuje i Crnu Goru. Zauvijek ćemo pamtiti ova teška vremena koja su nas zbližila, ali ne mogu sakriti i tugu i ogorčenje zbog velikog broja žrtava i velikih emocija i bola koje svi moramo dijeliti da bismo olakšali porodicama koje su izgubile svoje voljene. Ovo nijesu poruke karijernog diplomate, intelektualca ili udaljenog posmatrača, to su poruke jednostavnog i iskrenog čoveka, emotivnog bića koji je svjestan važnosti zajednice, saradnje i uzajamne pomoći, kako u dobrim tako i u lošim vremenima.

U trenutku dok ovo pišem, sa televizije mogu se čuti glasovi doktora koji su nas bodrili, ali i upozoravali da je već treći dan bez novog slučaja. Moje emocije su uzburkane, imam hiljadu pitanja, ali i stvarne nade. Da li je sve moralo biti ovako i u ovoj mjeri? Kako i šta dalje?

Srećan sam jer se čini da je Crna Gora pobijedila i da je naša zajednička borba protiv kovida-19 bila relativno uspješna. I tužan sam jer je svaki život dragocjen. Toliko života je izgubljeno u kratkom roku i toliko porodica je ostavljeno nesrećnim. Sada sam ponosan što ponovo gledam na pobjednički tim – ljekare, Nacionalni koordinacioni tim i crnogorske vlasti u predstojećim procedurama olakšavanja mjera, za koje se nadam da će biti uspješne u svakoj fazi.

Nemojte me kriviti i nemojte ni na trenutak pomisliti da sam sebičan ako priznam da već razmišljam o prelijepom crnogorskom primorju, Jadranskom moru, zelenim planinama Žabljaka i Durmitoru, prolječnim mirisima Skadarskog jezera i podgoričkom jakom suncu (vrućini), kojeg s nestrpljenjem očekujem u junu i julu, i da već imam neke planove za avgust, a koji se, nadam se, neće poremetiti. Ali ako se nešto dogodi, spremni smo SVI ZAJEDNO.

U ovo vrijeme, koje je ujedno bilo vrijeme posmatranja, razmišljanja i introspekcije, mislim da smo svi uvidjeli, analizirali i identifikovali prioritete, i još jednom pokazali solidarnost u privatnom i profesionalnom životu, i svjedočili da nijedan čovek ni država ne mogu biti izolovano ostrvo.

Happy to donate masks procured jointly with the EU

Priznajem da sam oduvijek više volio lovorov vijenac od krune i moći. Tako da sam uvijek vjerovao da će ova „kruna“ (napominjem da corona znači kruna na latinskom, italijanskom i španskom) pasti. I izgleda da je pala. Opet je vedro. Oblaci se smanjuju, daleko su od horizonta, nadam se zauvijek.

Ili kako je veliki Njegoš rekao:

*„...provedri mi više Gore Crne,
uklon' od nje munje i gromove
i smućeni oblak gradonosni...“*

Na kraju, nakon svega navedenog, svaku pohvalu zaslužuju građani koji su bili disciplinovani i koji su vjerovali profesionalcima, ljudima koji su brinuli o našim životima ne štedeći svoje, daleko od svojih porodica, radeći danonoćno. Svima njima i svima vama, velika medalja za građansku hrabrost i moj dubok naklon. Iskoristio sam svoj dugi boravak u Crnoj Gori da što dublje prodrem u njenu kulturu, tradiciju, suštinu i mit, preko njenih velikana, pjesnika, pisaca... Ta kulturna razmjena prošlih vremena i sadašnjeg trenutka, zajednički trenuci naše istorije i naroda, naše migracije i prožimanje, oduvijek su me oduševljavali i lično, bez obzira što su njihova identifikacija i promocija bili obavezan dio moje diplomatske misije.

Svijest o sličnosti naših običaja, duha, mentaliteta i toponima preostalih od nekadašnjeg prisustva Vlaha i njihove asimilacije u Crnoj Gori. Njihova prva naselja na cetinjskom kršu. Imena područja Bistrice i Bihora, ovdje i u mojoj zemlji. Brojne veze, diplomatski i istorijski susreti kralja Nikole i kralja Kerola, pisaca i putopisaca, ali, prije svega, onoga koji je pokušao da živi sve gorenavedeno i to prenese na knjige koje su se štampale u prvoj štampariji na Cetinju, a zatim i u Targovištu

u Rumuniji – veliki štampar Makarije, koji nas je povezao zauvijek. Živom riječju i sjajnim slovom. Pa, ova ideja o zapisivanju naših života na ovaj način, trajno će nas povezati sa sećanjem na naše zajedničke karantinske dane, razdvojene ali zajedno, i u ovom trenutku već imam sliku u glavi o sebi, negdje u starosti, nasmijan i s nostalgijom sjedim u stolici i prelistavam stranice naše knjige – naših života i naših zajedničkih sjećanja. Mnogo toga se ovdje može napisati, mogla bi ovo biti istinska Hronika Crne Gore i predstavljala bi putokaz novim, mladim diplomatama, kao i lekciju o građanskoj hrabrosti, odgovornosti, saradnji, predanosti i poštovanju... I prijateljstvu. Bez ovog posljednjeg naš posao bi bio lišen emocija, tehnički, mehanički, rutinski, bez duše...

Bilo je nevjerovatno iskustvo i veliko zadovoljstvo raditi sa tako nadahnjujućim i posvećenim timom, sa ljudima koji su predani da rade ispravne stvari. Ja nijesam samo uživao u svom poslu, već sam uživao da provodim vrijeme sa tako nevjerovatnim ljudima. To je putovanje koje ću cijeliti cijelog života i nedostajće mi rad sa svima njima. Zauvijek ću pamtići da smo bili prava diplomatska porodica, predstavljajući naše države dostojanstveno i poštujući našu zemlju domaćina, promovišući istinske vrijednosti. Imali smo privilegiju da svoje misije obavljamo u tako lijepoj zemlji kao što je Crna Gora, da budemo povezani, naporno radeći, uvijek sa novim idejama, projektima i entuzijazmom, iskreno se radujući, smijući se, sa puno međusobnog razumijevanja. I imali smo veliku sreću što su nam se putevi ukrstili.

Kaže se da su dugotrajne veze one u kojima možete da vodite duge razgovore s nekim, a da se pritom ne izgovori nijedna reč. Kada se razumijete čak i kada ne govorite ništa. Čini mi se da smo uvijek govorili i postupali kada je to bilo potrebno, i da je naše razumijevanje dostiglo onaj nivo da se razumijemo čak i kada ne govorimo ništa.

Biće teško oprostiti se. Nikad mi se nije sviđala riječ goodbye ili adieu. Ne volim ni zbogom. Mnogo više volim Welcome, Bienvenu ili Dobro došli, jer nikada ne možete napustiti ljude koji vam mnogo znače i koji su obilježili dio vašeg života. Gdje god da putujete, gdje god da krenete, gdje god da nas naši putevi vode, mi putujemo zajedno, jedni druge nosimo u lijepom sjećanju, u glavi, u srcu i duši... Duboko se zahvaljujem svima vama.

„Evropa neće nastati odjednom, ili prema jedinstvenom planu. Gradiće se putem konkretnih dostignuća koja najprije kreiraju de facto solidarnost.“

Robert Šuman

Dragi prijatelju Aivo, radujem se čitanju tvoje priče...

Pravi prijatelji se u nevolji poznaju.

Veliko hvala Milici Ražnatović na prevodu.

ujedinjene u

Delegacija Evropske unije
u Crnoj Gori

DIPLOMATE UJEDINJENE U IZOLACIJI / MART - APRIL 2020